Preot dr. LEON DURĂ

CÂNTAREA CÂNTĂRILOR

Familia modernă

Consilier editorial:
Pr. Prof. Dr. Nicolae Dură

Coperta şi tehnoredactare computerizată:
Valentin Piţigoi

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
DURĂ, LEON
Cântarea Cântărilor: familia modernă / Leon Dură – Râmnicu Vâlcea: Logos, 2003
158 p.; 20 cm
ISBN 973-98791-9-5

2

© Editura LOGOS Râmnicu Vâlcea

Preot dr. LEON DURĂ

CÂNTAREA CÂNTĂRILOR

Familia modernă

Carte tipărită cu binecuvântarea
Prea Sfinţitului Părinte
CALINIC
Episcopul Argeşului şi Muscelului

Editura LOGOS
Râmnicu Vâlcea, 2003

PROLOG

Autorul, în prezenta carte, pleacă de la familia în Vechiul Testament (nu înainte de a trece prin familia antică a egiptenilor şi grecilor), pentru a ajunge la formularea de analogii între generaţii umane: bunici-nepoţi; părinţi-copii; rude-rude etc.; toate privite prin prisma creaţiei divine.

De asemenea, autorul încearcă (şi reuşeşte) să redea diferenţa dintre bărbat şi femeie sau dintre paternitate şi maternitate. Importanţa rugăciunii în cadrul familiei moderne, precum şi concepţia privind unitatea dintre suflet şi trup, făcând distincţia dintre individualism şi persoana pătrunsă de altruismul creştin. Dragostea ca existenţă, asemeni legăturii tainice dintre Solomon şi Sulamita; educaţia creştină ca preocupare pentru soţi, în vederea creşterii copiilor în Duhul lui Hristos, în duhul iubirii mirilor din „Cântarea Cântărilor".

*

* *

Mondializarea, uniformizarea (fără a înţelege egalitate) societăţii umane găseşte în familia creştină un aliat de nădejde.

Prin (şi cu) sfântul ortodox (sau catolic), modelat spiritual în „sânul" familiei creştine (a se vedea familia din care au făcut parte Sf. Vasile cel Mare şi fratele său, Sf. Grigorie de Nyssa – sec. IV), se poate ajunge la o generalizare a ideilor simbol din lumea, (şi în) lumea modernă; respectiv: Mc DONALD şi Coca- Cola (luate ca repere ale mondializării incipiente).

Sfântul este prietenul lui Hristos; cel care imită pe Iisus prin cuvânt şi faptă. Iar în Hristos «nu mai este iudeu, nici elin; nu mai este nici rob, nici liber; nu mai este parte bărbătească şi parte femeiască, pentru că voi toţi una sunteţi în Hristos Iisus» (Gal. 3, 28). Raportând textul scripturistic la zilele noastre, putem spune că: nu mai este american, nici german, nici francez, nu mai este belgian, arab, chinez, ungur sau român; în Hristos toţi una suntem. Oare nu aceasta este dorinţa celor care vor să mondializeze societatea umană a mileniului trei? Dacă, da! Atunci să înţelegem mesajul sfântului (ortodox sau catolic), acum, la început de secol XXI.

Ce trebuie să facem pentru a ne regăsi (fiinţial) în umanitatea-divină a Domnului Iisus Hristos?

Nimic mai mult, decât: «Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău, cu toată inima ta, cu tot sufletul tău şi cu tot cugetul tău. (...) Să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi» (Mt. 22, 37-40).

Numai în Hristos şi prin Hristos, naţiunea, limba, rasa, sexul etc. se vor sublima în (şi prin) iubirea jertfelnică a lui Mesia. Astfel, în familie şi prin familie vom trăi mulţumiţi de noi înşine şi de mondializarea spirituală înfăptuită.

Ce se va întâmpla cu partea economică a societăţi mondializată spiritual? Nimic mai simplu! Indivizii care cred şi simt la fel, oamenii care văd cu aceeaşi lumină (divină) în ochi apusul de soare, cu siguranţă că-şi vor dori automobile de culoare asemănătoare, iar Coca-Cola şi hamburger-ul nu vor mai fi privite drept produse impuse pe piaţa mondială de către „hegemonia" americană. Iată de ce familia modernă trebuie să rămână creştină şi să simtă creştineşte, alături de sfinţii Bisericii lui Hristos.

„Cine are urechi de auzit să audă.” (Mt. 11, 15)

*

* *

Un singur popor a cunoscut (şi cunoaşte) mondializarea (ca uniformizare) de mii de ani (în tot locul unde au trăit (şi trăiesc): fiii lui Israel. Dar această mondializare s-a înfăptuit la porunca Creatorului, în jurul profetului Moise şi a Templului Sfânt de la Ierusalim; familia jucând un rol primordial (vezi Luca cap. 2); joacă şi astăzi cu aceeaşi intensitate.

Când Templul a încetat să mai existe, poporul evreu (despre el este vorba) şi-a continuat chemarea divină (Fac. 12, 2-3), adunând cu pioşenie pietrele (aruncate) care formau cândva splendoarea întregului Israel, Templul de la Ierusalim. Ele (pietrele) au fost sudate cu puterea credinţei ce-şi afla izvorul sfânt în Tora lui Moise. Poporul a reuşit.

Mai rămâne cearta poporului biblic cu Fiul „rătăcitor”, Fiul-Omului, Domnul Iisus Hristos, Om adevărat şi Dumnezeu adevărat pentru creştini. Până când? Până în ziua în care Iisus va învăţa (din nou) poporul în sinagoga din Nazaret, „unde fusese crescut” (Luc. 4, 16).

Va reuşi (oare) mondializarea întru (şi prin) numele Domnului Iisus Hristos în lumea mileniului trei? Sau mondializarea ternă, amorfă, fără viaţă spirituală; promovată cu atâta înverşunare de omul (fără de Dumnezeu) începutului de secol XXI?

Să avem îndelungă-răbdare, pentru că: «având Avraam îndelungă-răbdare, a dobândit făgăduinţa» (Evrei 6, 15).

*

* *

Întrucât melanjul între indivizii diferitelor popoare (în cazul nostru ale Europei) este inevitabil, un popor (anume) poate rezista în istorie numai prin păstrarea credinţei (mozaic, creştin, musulman, hindus, budist etc); nicidecum prin păstrarea rasei, nici a limbii sau teritoriului.

Altfel, peste secole, vom asista la apariţia omului european „deplin" (fără să aparţină unei naţiuni anume), dar lipsit de ceea ce este mai de folos pentru creatură: Dumnezeu.

*

* *

Precum se ştie, proiectul noii Constituţii a Uniunii Europene trece sub tăcere aportul creştinismului (de două mii de ani) la cultura şi civilizaţia bătrânului continent.

România, majoritar creştin-ortodoxă, potrivit declaraţiilor oamenilor politici, va adera la marea familie europeană în anul 2007. Astfel stând lucrurile, în cele ce urmează încercăm să expunem părerea teologică a unui slujitor al Bisericii Ortodoxe privind perspectiva creştinismului într-o Europă unită.

*

* *

Marea taină a creştinismului este învierea din mormânt a Mântuitorului Hristos (Mt. cap. 28; Mc. cap. 16; Luc. cap. 24; In. cap. 20). Odată cu actul suprem al mântuirii obiective a neamului omenesc (Jertfa pe cruce şi Învierea Domnului), lumea a ajuns la cunoştinţa adevă-

rului, recunoscând în Persoana (divino-umană) lui Iisus din Nazaret: „Calea, Adevărul şi Viaţa" (In. 14, 6).

Pe de altă parte, creştinismul, în forma lui adevărată, nu este numai cunoaştere. Cei care încearcă să imite pe Hristos (în cuvânt şi faptă) trebuie, mai întâi, să creadă în Cel care la trimis pe El (Iisus); în Dumnezeu-Tatăl (In. cap. 14). Credinţa (însă) devine un dar de la Dumnezeu (Rom. 12, 3; 2 Petr. 1, 1). Însuşi Mântuitorul Hristos declară în faţa compatrioţilor Săi: „Nimeni nu poate să vină la Mine, dacă nu-l va trage Tatăl, Care M-a trimis, şi Eu îl voi învia în ziua de apoi." (In. 6, 44).

Să fie omul-european al mileniului trei lipsit de un dar atât de scump, anume: credinţa în Fiul Omului?

În prezent, precum şi în timpul care va urma, creştinul (ortodox, catolic, protestant) se confruntă (se va confrunta) cu o prigoană voalată din partea celor care refuză să recunoască prezenţa lui Hristos în lume. An de an, Domnul Iisus Hristos, Evreul-Dumnezeu, întrupat la plinirea vremii (Gal. 4, 4), este contestat, abandonat şi scos din manuale.

De ce? Supără (oare) Fiul Omului pe cineva, acum la început de mileniu trei? Se pare că Blândul Păstor din Nazaret nu mai este lăsat să-şi urmeze turma (In. cap. 10). Rămâne (pentru veacuri) drept mărturie răspunsul lui Simon Petru: „Doamne, la cine ne vom duce? Tu ai cuvintele vieţii celei veşnice. Şi noi am crezut şi am cunoscut că Tu eşti Hristosul, Fiul Dumnezeului Celui viu (In. 6, 68-69). Şi Simon, „căruia i-a zis Petru", era evreu de neam; ca de altfel toţi cei doisprezece ucenici ai Săi (Mt. cap. 10; Luc. cap. 6).

Creştinismul european de astăzi se rezumă la o practică de suprafaţă a cultului, la stadiul cunoaşterii fără iubire, la teoretizarea Sfintelor Evanghelii, la o credinţă lipsită de adevăr şi virtute.

Mistica, vorbirea cu Dumnezeu prin rugăciune, până la stadiul unirii tainice cu Hristos, a rămas (ca) ceva specific trecutului glorios al „prietenilor lui Hristos" (Ps. 138, 17; In. 15, 14), sfinţilor Bisericii. Mai mult, aşa zişii înţelepţi ai începutului de secol XXI, ne îndeamnă (în scris), prin lucrări seducătoare, să împărtăşim o „gândire laterală" (pe orizontală); să nu mai ridicăm ochii spre cer; să devenim (astfel) asemenea patrupedelor.

Se uită cuvintele regelui-proroc David: „Cerurile spun slava lui Dumnezeu şi facerea mâinilor lui o vesteşte tăria" (Ps. 18, 1); potrivit cărora, Creatorul este prezent şi în natură (pe orizontală), fără a se identifica cu creaţia.

„Cui prodest" această animalizare a (aşa zisului) omului civilizat al mileniului trei? «Spiritul uman – spune Jung – crează spontan imagini cu conţinut religios, tocmai pentru că e religios prin natură, iar îndepărtarea de această natură poate fi o eternă sursă de nevroze, mai ales în a doua jumătate a vieţii.»[*]

Dar să nu fim răi şi să ne învinuim reciproc, noi, oameni ai mileniului trei!

Arma creştinului este rugăciunea izvorâtă din credinţa adevărată, care îndeamnă la fapta bună şi iubire (Iacov 2, 17). Nu zice Domnul Iisus Hristos: „Poruncă nouă vă dau vouă: Să vă iubiţi unul pe altul. Precum Eu v-am iubit

[*] Apud C.G. Yung, Vasile Avram, *„Creştinismul cosmic – O paradigmă pierdută? – Mit şi ortodoxie în tradiţia românească"*, Edit. Seculum, Sibiu, 1999, p. 125.

pe voi, aşa şi voi să vă iubiţi unul pe altul" (In. 13, 34). Sau: „Tu însă, când te rogi, intră în camera ta şi, închizând uşa, roagă-te Tatălui-tău, Care este în ascuns, şi Tatăl tău, care vede în ascuns, îţi va răsplăti ţie" (Mt. 6, 6).

Oare câţi dintre aşa zişii creştini ai secolului XXI mai folosesc armele lăsate de Hristos „prietenilor" Săi? Anume: puterea rugăciunii, regăsită în fapta poleită de iubire (In. 15, 14 ş.u.).

*

* *

Eu însă, ca preot, pot mărturisi că am găsit pe cineva care, la început de mileniu trei, se ruga astfel:

Doamne, hrăneşte-mă precum hrăneşti pe îngerii Tăi, cu hrana cea cerească a Cuvântului, să ajung la vederea tainică a Chipului Tău. Apa botezului, „prin credinţă", să spele ochii mei murdari de imagine târzie cu duh rău, ce aduce moarte. Fă-mă copilul Tău prin împărtăşire, rămânând om, fă-mă dumnezeu, O minune!

„Dar care e harul faptelor fără credinţă dreaptă şi desăvârşită? Dar care e folosul credinţei fără fapte?"

Străbate, Doamne, întreg sufletul meu netrupesc cu lacrima plină de bucuria împlinirii cuvântului Tău. Să nu fiu încuiat pe vecie în bezna trupului amorţit de păcat. Ştiu că eşti bun, de aceea am venit la viaţă. Cuvintele mele îţi vor părea un vicleşug, dar mă chinui singur în lupta cu ispita pe pământ. Îţi cer milă… Tu nu eşti un despot care să aştepţi să-Ţi aprindă altcineva candela care luminează universul, în care se deschid şi ochii mei de copil al Tău.

Doamne, hrăneşte-mă precum hrăneşti pe îngerii Tăi, cu hrana cea cerească a Cuvântului, iar trupul meu, chiar de se va strica şi putrezi, să învieze strălucind în lumina Ta.

„Dacă este trup firesc, este şi trup duhovnicesc”.

Lasă-mă să zbor ridicându-mă pe aripile virtuţilor, să urc în întâmpinarea Ta, săltând de bucurie şi desfătându-mă la auzul Cuvântului Tău de Fiu, fără sfârşit.

*

* *

Nu ştiu dacă rugăciunea a fost primită de Tatăl cel Ceresc, dar încercăm să înţelegem cât de greu va fi Europei, lumii întregi, fără Hristos, fără Dumnezeul – iubire.

Sau, cine ştie?! Se vor împlini Scripturile:

„Şi am văzut tronuri şi celor ce şedeau pe ele li s-a dat să facă judecată. Şi am văzut sufletele celor tăiaţi pentru mărturia lui Iisus şi pentru cuvântul lui Dumnezeu, care nu s-au închinat fiarei, nici chipului ei, şi nu au primit semnul ei pe fruntea şi pe mâna lor. Şi ei au înviat şi au împărăţit cu Hristos mii de ani” (Apoc. 20, 4).

Iată (succint) perspectiva creştinismului într-o Europă a mileniului trei, văzută de un slujitor al lui Hristos, care se luptă cu ispita timpului său şi cu el însuşi. Amin.

*

* *

Astfel stând lucrurile, familia creştină, la început de mileniu trei, (încă) mai are un cuvânt de spus, anume:

„NON DECET” (trad. Aceasta nu (ne) convine).

*

* *

Luată în ansamblu, cartea de faţă îşi rezervă libertatea exprimării şi reflecţiile personale ale autorului, ambele ducând la frumoase deschideri spre adevăr şi virtute.

I
„VIGOARE VOUĂ, APE ALE NILULUI”

«O să respir dulcea răsuflare a gurii tale.
În fiecare zi îţi voi contempla frumuseţea…
Dă-mi mâinile tale, pline de spiritul tău,
ca să te primesc şi să trăiesc prin el.
Cheamă numele meu de-a lungul veşniciei:
Niciodată nu va lipsi la chemarea ta!»
Akehénaton

„Vigoare vouă, ape ale Nilului, care ţâşniţi din pământ şi, în revărsarea voastră, daţi rod îmbelşugat Egiptului.” Cu aceste cuvinte începe un vechi imn egiptean. Şi, în ele, se poate spune că este cuprinsă semnificaţia esenţială a unei istorii şi a unei culturi[1].

Istoria Egiptului antic[2] demonstrează coexistenţa a două realităţi geopolitice: una segmentată, care-şi găseşte motivele în configuraţia geografică a ţării, adică extrema extindere în lungime a teritoriului, şi una centralizatoare, dependentă de unitatea fluviului şi de formele de organizare administrativ-politică adoptate de-a lungul secolelor[3]. Spre sfârşitul celui de al patrulea mileniu înainte de Hristos, ne aflăm în faţa a două confederaţii, două regate antagoniste: unul în nord, ce îmbrăţişează delta cea mare în care se deschide Nilul mai înainte de a se vărsa în Marea Mediterană; şi altul în sud, care include fâşia de pământ lungă şi strâmtă ce se întinde de-a lungul celuilalt

curs al fluviului, până spre prima sa cataractă. Această diviziune este fundamentală în istoria egipteană şi va rămâne factor determinant[4]. Diferite, într-adevăr, sunt condiţiile geografice şi istorice ale celor două regiuni: nordul, orientat spre Mediterana, se deschide la confluenţa şi la schimbul reciproc cu celelalte mari culturi care stau în faţa bazinului; sudul, întors spre continentul african, se izolează mai mult în acesta, incluzându-se în civilizaţia sa[5].

Fapt semnificativ, deosebirea dintre cele două regate nu rămâne doar ca o condiţie intrinsecă a istoriei, după ce s-a unificat monarhia, ci rămâne atât în conştiinţa poporului, cât şi în aparatul intern şi extern al suveranităţii. Faraonul este ales de ambele regate, iar titulatura sa oficială îl defineşte ca „rege al Egiptului de Sus şi de Jos”[6]. Familia regală era ea însăşi rezultatul unirii celor două regate. Referitor la această realitate, un istoric menţiona că faraonul îşi recruta soţiile din diferite regiuni ale regatului respectiv, chiar dacă acestea nu erau de obârşie regală. «Deşi nu era de o frumuseţe clasică”, scria el, „avea mult farmec şi o inteligenţă vie; soţul ei era atât de îndrăgostit de ea, încât, chiar de la începutul domniei, a dispus ca numele ei să figureze alături de al său pe toate inscripţiile şi documentele oficiale. Departe de a trece sub tăcere obârşia ei «neregală», el a afirmat-o cu glas tare. Faraonul poruncise, la începutul domniei sale, să se înscrie pe un scarabeu – reprodus în numeroase exemplare în toate provinciile sale ca o «notă informativă» - numele lui Teje, precum şi numele părinţilor ei lipsiţi de înalte titluri nobiliare, Yuya şi Thuye. În încheiere, regele adăuga: «Ea este acum soţia regelui cel puternic al cărui regat se întinde de la Karoy, la nord de Sudan, până la Naharin. În Asia occidentală».»[7]

În istoria multimilenară a Egiptului avem cazuri în care chiar fiica duşmanului îi este oferită de soţie faraonului. O stelă egipteană transmite „plăcuta" amintire: «Fiica marelui principe al hitiţilor a pornit spre Egipt şi o escortau pedeştrii, conducătorii de care şi ofiţerii Maiestăţii Sale, amestecaţi cu pedeştrii şi conducătorii de care hitiţi… Poporul hitit era amestecat cu cel egiptean şi mâncau şi beau împreună, într-o singură suflare ca fraţii, fără să se ferească unii de alţii, deoarece domneau pacea şi fraternitatea… Apoi au condus-o pe fiica marelui principe al hitiţilor, venită în Egipt, în faţa Maiestăţii Sale; şi o urma un tribut mare, fără margini… Maiestatea Sa a văzut că era frumos chipul ei, aidoma aceluia al unei zeiţe… Şi ea a plăcut Maiestăţii Sale, care a iubit-o mai mult decât orice pe lume.»[8]

Genurile literare din literatura egipteană ne ajută şi ele, la rândul lor, să ne facem o imagine vie asupra familiei Egiptului Antic. Astfel este cazul faimoasei întâmplări a celor doi fraţi Anubis şi Bata, scrisă în Regatul Nou; o complexă povestire de miracole şi metamorfoze, ce avea o remarcabilă răspândire: «Au fost, se povesteşte, doi fraţi de aceeaşi mamă şi de acelaşi tată: cel mai mare se numea Anubis şi cel mai mic Bata. Anubis avea o casă şi o soţie, iar fratele mai mic trăia cu el ca şi cum ar fi fost copilul lui.

Dar soţia lui Anubis se îndrăgosteşte de Bata şi, profitând de absenţa soţului, încearcă să-şi realizeze dorinţa: „Ea se ridică, îl luă şi-i spuse: «Vino să petrecem o oră împreună, să ne aşezăm în pat: vei avea de profitat, îţi voi face haine frumoase». Atunci tânărul deveni ca un leopard furios, din cauza propunerilor ei necinstite, încât ea s-a înspăimântat. El i-a vorbit astfel: «Cum! Tu eşti

pentru mine o mamă, soţul tău e pentru mine un tată; el e fratele meu mai mare, el m-a crescut. Ce este nelegiuirea asta a ta? Nu mai repeta ce mi-ai spus!». Când, după obiceiul lui, s-a întors soţul ei seara, a găsit-o în pat, prefăcându-se bolnavă… Soţul ei îi spuse: «Cine ţi-a spus ceva rău?». Şi ea îi răspunse: «Nimeni nu mi-a spus ceva rău, afară de fratele tău mai mic…; el mi-a spus: «Vino să petrecem o oră împreună, hai să ne culcăm…».” Anubis se gândeşte să-l omoare pe Bata; dar vacile cele bune îl previn pe acesta, dându-i timp să fugă.»[9]

Cu siguranţă că această povestire a avut o mare influenţă asupra vieţii de familie a egiptenilor antici. Ea servea ca model de păstrare a unei morale înaintate pentru acele vremuri ale istoriei. De aceea, se poate spune că situaţia femeii era în Egipt foarte bună. Numai regii aveau mai multe soţii, monogamia fiind regulă. Soţia era stimată. Naşterea copiilor era socotită ca o binecuvântare divină, iar lipsa copiilor ca o mare nenorocire, deoarece nu avea cine să se îngrijească de riturile privitoare la morţi.[10] Familia a jucat deci un rol primordial în istoria Egiptului Antic. De altfel, aşa după cum remarca şi Herodot, în Egipt exista şi o ordine morală: «regele respectă pe zei, oamenii liberi îl respectă pe rege, sclavii îi respectă pe stăpânii lor, tinerii îi respectă pe bătrâni…».[11]

Şi totuşi, femeia (soţia) nu era liberă! Deşi la vechii egipteni familia era constituită pe principii sănătoase pentru acele timpuri, totuşi, într-o lume în care femeia era vândută şi cumpărată ca sclav, iubirea dintre bărbat şi femeie, respectiv dintre soţi şi soţie, era victimă, iar situaţia soţiei-sclav rămâne departe de starea soţiei creştine, aflată sub legea harului Lui Hristos.

II
PALATUL REGELUI PRIAM

«...(Femeia) „frumoasă calamitate” (...)
„darul tuturor zeilor” (...)
„capcană adâncă şi fără ieşire sortită oamenilor”»
Hesiod

Familia Greciei antice cuprindea un număr mare de membri, care rămâneau tot timpul grupaţi sub acelaşi acoperiş. Iată în ce termeni descrie Homer palatul regelui Priam: „În interior sunt cincizeci de apartamente construite unul lângă altul, din piatră şlefuită. Acolo îşi petrec timpul, alături de soţiile lor, fiii lui Priam. În faţă, în curtea femeilor, se ridică unul lângă altul, construite din piatră şlefuită, douăsprezece apartamente unde se odihnesc alături de soţiile lor fidele ginerii regelui”.[1]

Homer nu stabileşte deci nici o diferenţă între obiceiurile Troienilor şi cele ale Aheenilor. Pentru el, cele două popoare aparţin aceleiaşi rase umane, vorbesc aceeaşi limbă, au aceeaşi religie şi respectă aceleaşi legi. De altfel, la greci întâlnim un gen de familie care seamănă foarte mult cu cea a lui Priam. Este vorba de Nestor, regele Pylos, care are şase fii căsătoriţi, mai multe fete şi, fără îndoială, nepoţi, şi toată lumea trăieşte în palatul lui.[2]

Ulterior, când familia antică, οικογενια sau γενος, s-a dezmembrat, s-a crezut că avem de-a face cu o asociaţie, care nu era bazată pe legături parentale. Dar diverse texte confirmă că li se aplică membrilor epitelului

„ομογαλατες", care semnifică: alăptaţi de aceeaşi mamă, fapt care indică o rudenie de sânge.[3]

Fiul adoptiv era egal în drepturi cu fiul natural; prezenţa lui nu era o abatere de la regulă, care de fapt dorea ca toţi „γεννηται" să fie de acelaşi sânge. Iniţierea în religia casei în care intra făcea din fiul adoptiv un ins care se detaşa de tatăl lui natural şi se apropia de tatăl lui adoptiv. Termenul „γενος" era deci o adunare de persoane ieşite dintr-un strămoş comun. Dar copiii fratelui şi copiii surorii erau, unii pentru alţii, străini.[4]

Şeful familiei era înarmat cu o autoritate foarte puternică. În general, tatăl era cel care exercita această autoritate. Dacă tatăl era mort, autoritatea trecea la fiul cel mare. În plus, se ştie că termenul „pater" implică în primul rând ideea de putere, şi el servea în special la desemnarea suveranităţii zeilor. De aici, cultul care îl privea pe tatăl decedat.[5]

Pe de altă parte, o mulţime de tradiţii şi de fapte istorice ne arată că familia greacă era, la începuturi, condusă despotic de şeful ei. Tatăl avea un drept nelimitat, de viaţă şi de moarte, asupra fiilor lui, chiar când copilul era nevinovat. Exemplu: Agamemnon nu ezită s-o imoleze pe fiica lui Ifigenia pentru a opri mânia zeilor.

După Solon, tatăl avea posibilitatea să le vândă pe fiicele sale, dacă se găsea în neajunsuri materiale. De asemenea vechile legi îi recunoşteau tatălui dreptul de a-l expulza pe fiul care nu-l respecta.[6]

În scrierile lui Homer, căsătoria apare ca un contract încheiat între doi părinţi (tata), şi de cele mai multe ori se neglija în mod voit consultarea viitorilor miri. Prima obligaţie a femeii era ascultarea, chiar dacă în momente fes-

tive se putea face remarcată: «În luna octombrie, atenienii nu mai au timp să-şi tragă sufletul, serbările semănatului şi ale fertilităţii se succed neîntrerupt. Din 11 până în 13, ocrotite de Demeter, femeile măritate se adună pentru riturile fertilităţii din cadrul tesmoforiilor (serbare organizată de atenieni în cinstea zeiţei Demeter), la care prezenţa bărbaţilor este exclusă cu desăvârşire. O femeie stearpă este un blestem, şi în fiecare an femeile măritate invocă ajutorul zeiţei Demeter.

O forfotă neobişnuită în gineceu, care răsună de sunete înăbuşite, strigăte şi alergătură; femeile s-au pregătit de mult pentru sărbătoare. Cu patru luni înainte ele au îngropat în pământ obiecte sacre: figurine de lut, reprezentând cele mai diferite fiinţe, pentru ca pământul care produce hrana să le transmită fertilitatea sa. În zilele precedente ele s-au purificat şi nu s-au apropiat de soţii lor. Pe 11, în sfârşit, ele se reped în grădină şi dezgroapă simbolurile care le vor asigura fecunditatea. După o zi de post, ele primesc făgăduielile lui Demeter, flagelându-se cu ramuri verzi, ronţăind sâmburi de rodie şi mimând, cu figurinele respective, diferite scene, însoţite de glume obscene care ar face să roşească până şi un soldat din corpul de gardă!

Tot în luna aceasta, taţii prezintă copiii legitimi fratriei lor – subdiviziunea tribului – pentru a fi înscrişi, iar la sfârşitul lunii, Atena Ergane şi Hefaistos primesc «capodoperele» meşteşugarilor.»[7]

Serbările continuă şi în luna decembrie (poseideon), când femeile, inclusiv curtezanele, înălţau lacrimi fierbinţi către Demeter şi fiica sa, Cora.[8]

Se cunosc puţine cauze care au dus la dizolvarea „γενος”-ului grec. Un lucru este sigur, şi anume că statul grec, pe măsură ce se dezvolta, se arăta tot mai ostil faţă de „γενη” (neamuri, familii). Familia forma un grup prea compact şi prea puternic pentru puterea statală. Totuşi, au supravieţuit câteva vestigii ale vechii organizaţii.[9]

Cu toate acestea, Grecia antică a fascinat şi continuă să fascineze şi astăzi. Civilizaţia, expansiunea militară, lumea artistică din palate, sincretismul religios, lirismul, teatrul şi renaşterea marii arte au făcut din aventura greacă «un izvor nesecat de înţelepciune; chiar dacă pornirile către o viaţă de plăceri, pline de rafinament, îşi găsesc cea mai adevărată exprimare în opulentele oraşe ale Ioniei şi Eolidei, amice ale acelei «tryfe» (trândăvie desfătătoare). Banchetele urmate de nesfârşite orgii şi agrementate de prezenţa flautistelor slujesc adesea drept cadru operelor poeţilor lirici».[10]

Pentru marii corifei ai filozofiei Greciei antice, Platon şi Aristotel, familia nu este văzută prin prisma banchetelor şi a orgiilor de la templu sau din afara templului. Printre altele, Platon mulţumeşte (zeilor) că este bărbat. Pandora, deschizând cutia fermecată, a adus în lume femeia şi dezordinea.[11] De asemenea, pentru Aristotel, o comuniune reală între un bărbat şi o femeie nu se poate realiza, fiindcă femeia este un „altceva” inferior. (Vezi Petre Ţuţea, Philosophia Perennis, Edit. Icar, Bucureşti, 1993.)

La vechii greci, familia a rămas, de altfel, tributară sistemului politico-religios, respectiv, sclavagism şi politeism, în care femeia era supusă bărbatului; tânăra fată care se căsătorea, fiind dată unui soţ-stăpân absolut.[12]

Demostene a surprins foarte bine soarta femeii, care, într-o bună zi, urma să devină mamă şi soţie: «Avem curtezane pentru voluptăţile sufletului: femeile publice pentru îndestularea simţurilor şi femeile legitime pentru a ne da copii şi a păzi casele.»[13] În fine, trebuie să facem menţiunea şi despre actul inuman, propriu concepţiei vechilor greci, potrivit căruia soţia care nu dădea naştere la prunci trebuia să plece şi să-l lase pe soţ să se însoţească cu o altă femeie, pentru a da naştere la prunci.[14]

Vorbind despre familia în Grecia antică, nu trebuie însă uitat şi faptul că – la greci – fiecare „polis" (cetate) avea propriul său drept şi în privinţa familiei. Totuşi, aflăm şi câteva elemente comune[15], ca, de pildă, obligativitatea ca femeia să aducă cu ea – prin căsătorie – şi o oarecare dotă. În cazul unui divorţ, femeia trebuia să-i lase o parte din dotă soţului, pentru întreţinerea copiilor. În cazul decesului soţiei, această dotă revenea exclusiv soţului, în cazul în care nu lăsa copii ca moştenitori. De asemenea această dotă îi revenea soţului în cazul în care divorţul era pronunţat din vina exclusivă a soţiei. Cu timpul însă, prerogativele şi drepturile soţului, ale stăpânului (κυριος) familiei, s-au diminuat, şi instituţia dotei a pierdut din importanţă.[16]

În fine, trebuie de asemenea amintit faptul că, prin repudiere, femeia pierdea şi dreptul asupra locuinţei.

Concluzionând, reţinem (deci) că, şi în Grecia antică, familia s-a constituit şi condus după principiile proprii societăţii sclavagiste: puterea discreţionară a soţului şi obedienţa totală a soţiei şi a copiilor.

III
„LEGĂMÂNTUL DINTRE MINE ŞI TINE”

«Şi Eu voi ridica din tine un popor mare,
te voi binecuvânta, voi mări numele tău şi vei fi
izvor de binecuvântare.
Binecuvânta-voi pe cei ce te vor binecuvânta,
iar pe cei ce te vor blestema îi voi blestema;
şi se vor binecuvânta întru tine toate neamurile
pământului.»
(Facerea 12, 2-3)

1. „*Şi Dumnezeu i-a binecuvântat*, zicând: Creşteţi şi vă înmulţiţi şi umpleţi pământul şi-l supuneţi; şi stăpâniţi peste peştii mării, peste păsările cerului, peste toate animalele, peste toate vieţuitoarele ce se mişcă pe pământ şi peste tot pământul!” (Fac. 1, 28)

Textul acesta, scris de profetul Moise sub insuflare dumnezeiască, a determinat poporul evreu să considere familia ca aşezământ rânduit de Dumnezeu. Şi după cum citim în referatul biblic, Atotputernicul i-a binecuvântat pe protopărinţii Adam şi Eva, ca ei să fie rodnici, să se înmulţească şi să umple pământul şi să-l stăpânească. Deci, prin aceste cuvinte, Dumnezeu instituia căsătoria, care devenea baza fiecărei familii: Eva avea să se apropie şi să comunice, spiritual şi fizic, cu trupul din care a fost luată, pentru perpetuarea neamului omenesc.

Prin cuvintele Lui Dumnezeu, „de aceea va lăsa omul pe tatăl său şi pe mama sa şi se va uni cu femeia sa şi vor fi amândoi un trup…” (Fac. 2, 24), se afirma însuşi principiul unităţii monogamice a familiei. Această legătură monogamă, binecuvântată de Dumnezeu, a fost însă alterată din cauza păcatului originar (strămoşesc).

Rătăcitor pe pământ, omul uitând de Dumnezeu, a uitat şi de ceea ce era bun şi plăcut Lui. Astfel, omul a ajuns la poligamie; Lameh fiind primul care a recurs la o astfel de legătură conjugală neplăcută Lui Dumnezeu (Fac. 4, 19).

După cum am menţionat, monogamia s-a menţinut şi la asiro-babilonieni şi egipteni; dar acest fapt era doar o caracteristică a omului de rând, lipsit de mijloace materiale. Stăpânul de sclavi, potrivit uzanţei, putea să aibă mai multe soţii, admiţându-se chiar concubinajul.

S-a spus că „în vederea răspândirii şi înmulţirii neamului omenesc, Dumnezeu a admis poligamia”.[1] Omul, în decursul istoriei neamului omenesc de până la Moise, şi după (cu mici excepţii!), s-a complăcut în această situaţie. Exemplul de netăgăduit îl avem în patriarhul Avraam, care a trăit în concubinaj, îndemnat fiind de soţia sa, Sara. Motivul este bine cunoscut: Avraam, ajuns la o vârstă înaintată, fără urmaşi, „a intrat acesta la Agar şi ea a zămislit…” (Fac. 16, 4).

Dacă patriarhul Avraam a încălcat principiul monogamic al căsătoriei, care de fapt la poporul ales nu era o taină, în schimb, în cazul patriarhului Iacob avem de a face cu „tipul căsătoriei cu mai multe femei, poligamia devenea un lucru normal în viaţa poporului Israel”.[2]

Primind Tablele Legii pe muntele Sinai din mâna sfântă a Domnului Dumnezeu, Moise a căutat să-i determine pe israeliteni să păstreze prescripţiile Legii. Dar lupta împotriva poligamiei a continuat cu insistenţă şi după profetul Moise. Legea interzicea prin poruncă căsătoria aceluiaşi bărbat cu două surori (Levitic 18, 18), iar regele, unsul lui Iahve, nu avea dreptul de a se căsători cu mai multe femei (Deut. 17, 17). Legea avea prescripţii precise şi în ceea ce priveşte relaţia sclav-stăpân, sclava având dreptul de a se răscumpăra, atunci când stăpânul său nu-i recunoaşte relaţia de concubină (Ieş. 21, 8).

Decalogul, în două dintre poruncile sale, se ocupă de familia poporului ales, normalizând în porunca a V-a raporturile dintre părinţii şi fiii lor, iar prin porunca a VII-a întărind credinţa conjugală ce trebuie să ghideze viaţa de familie a celor doi soţi. În general, aceste porunci vor menţine la poporul Israel monogamia, iar excepţiile de la lege nu au devenit niciodată mode de urmat.[3]

Arhiereul, alesul Lui Dumnezeu, care intra o dată pe an în Sfânta Sfintelor, la ziua împăcării, şi care trebuia să menţină o curăţie trupească deosebită, avea obligaţia să se căsătorească numai cu o singură fecioară (Lev. 21, 13-14). Se reafirma astfel principiul monogamic al căsătoriei, impus de Dumnezeu protopărinţilor neamului omenesc.

Adulterul, ca legătură trupească dintre doi soţi, din familii deosebite, sau a unui soţ cu o persoană liberă, a fost condamnat cu severitate de arhiereu, preoţii şi leviţii care slujeau la Cortul sfânt şi mai apoi la Templu. Ei au invocat cu tărie porunca divină: „Să nu săvârşeşti adulter”. De altfel, întrucât cei care practicau adulterul săvârşeau un păcat întreit – împotriva Lui Dumnezeu, împotriva soţului

credincios şi împotriva familiei – acest păcat a fost aşezat alături de omucidere şi idolatrie.[4] După anunţarea Legii, adulterul va primi pedeapsa capitală: moartea (Lev. 20, 10).

Revenind la actul căsătoriei, trebuie să subliniem faptul că, la poporul ales, căsătoria nu avea un caracter religios, de taină, aşa cum avea să devină în creştinism, unde iubirea devine „plinătatea şi integritatea vieţii creştine".[5]

Vechii evrei disociau căsătoria în două acte distincte: logodna şi cununia. Actul logodnei aducea faţă în faţă cele două părţi: părinţii sau fratele mai mare al logodnicei şi părintele logodnicului. Discuţiile se purtau în prezenţa unor martori şi se întăreau printr-un legământ, aşa cum citim în cartea profetului Maleahi: „Şi de ziceţi: De ce? Din pricină că Domnul a fost martor între tine şi femeia tinereţilor tale, faţă de care tu ai fost viclean, deşi ea era tovarăşa ta şi femeia legământului tău" (Maleahi 2, 14).

Contractul dintre cei doi logodnici era întărit printr-un legământ în faţa Lui Dumnezeu, iar apropierea logodnicei de casa viitorului mire se făcea prin cumpărare; soţul le mulţumea cu o anumită sumă de bani, sau prin muncă, părinţilor logodnicei (cf. Fac. 29, 20-27).

În cazul în care logodnicul revenea asupra hotărârii sale şi dorea să desfacă logodna, el avea dreptul să-i dea carte de despărţire logodnicei, care îşi păstra castitatea şi continua să locuiască în casa părinţilor ei până la căsătorie.[6]

Timpul care separa actul logodnei de căsătorie varia de la un caz la altul. După ce mireasa era acoperită cu vălul de nuntă, sosea mirele înconjurat de prieteni şi o lua

pe cea încununată, pentru a petrece în cântece şi jocuri şapte zile; nu înainte însă ca mireasa să primească binecuvântarea părinţilor (Fac. 29, 27).

Totodată, trebuie subliniat faptul că „raporturile dintre Dumnezeu şi Israel devin modelul exemplar al raporturilor dintre bărbat şi femeie în căsătorie, altfel spus, arhetipul sacru al cuplului uman”.[7]

2. Spre deosebire de popoarele din jur, poporul evreu considera că Dumnezeu, în marea Lui înţelepciune, a creat-o pe Eva din coasta lui Adam; a creat-o fiinţă cugetătoare, făcând-o desăvârşită şi întreagă, asemenea bărbatului, adică raţională, capabilă să fie alături de om în toate împrejurările vieţii.[8]

Femeia trebuia să nască prunci, ca astfel să perpetueze neamul omenesc; aceasta nefiind o deosebire fiinţială, ci mai degrabă o binecuvântare, spre binele comun al celor doi: bărbat şi femeie.[9] De aceea, Adam, în cunoştinţă de cauză, va exclama: „Iată, acesta-i os din oasele mele şi carne din carnea mea!” (Fac. 2, 23).

La vechii evrei, soţia se deosebea în mod categoric de sclavele care puteau fi vândute. Chiar dacă în urma achitării preţului de cumpărare femeia devenea proprietatea soţului, totuşi ea nu îi era supusă acestuia asemenea unei sclave; soţul rezervându-şi dreptul de a divorţa, iar soţia supunându-se în tăcere verdictului.

În ceea ce priveşte relaţia cu Dumnezeu, prin intermediul cultului văzut, femeia era lipsită de autoritatea necesară depunerii vreunui vot. Autoritatea ei se manifesta doar asupra sclavilor din familie, asupra copiilor şi asupra dreptului de naştere (Ieş. 20, 12; Pilde 14, 1).

Nu trebuie însă uitat faptul că, în cartea Deuteronom, se arată în ce fel era pedepsit bărbatul care dezonora o femeie; şi anume, prin uciderea cu pietre sau prin obligaţia de a o lua de soţie, fără ca vreodată să poată divorţa de ea (Deut. 22, 29). Prin urmare, la poporul ales, femeia a avut un alt statut decât cel de la alte popoare ale lumii antice.

Ori de câte ori poporul evreu se abătea de la dreapta credinţă, legătura cu Iahve era ruptă, asemănarea cu legătura dintre bărbat şi femeie se făcea auzită din gura profeţilor (Osea 1). Aşa încât, afirmaţia că femeia la vechii evrei era „considerată o fiinţă inferioară şi fără drept”[10] nu-şi găseşte, întru totul, temeiul în Sfânta Scriptură a Vechiului Testament.

Actul creaţiei primilor oameni, Adam şi Eva, explică şi egalitatea relativă dintre bărbat şi femeie, respectiv soţi şi soţie, starea aceasta de lucruri fiind specifică Vechiului Testament. Cu toate acestea, păcatul strămoşesc nu a adus numai moartea, dar şi o oarecare diminuare a imaginii femeii în prescripţiile legii mozaice ulterioare actului creaţiei, chiar dacă grija arătată văduvelor (Deut. 14, 29 ş.a.; Isaia 1, 17, 23) sublinia superioritatea Legii mozaice într-o lume în care patriarhatul era emblema popoarelor lumii antice.

3. La vechii evrei nu putem disocia copilul de mama lui şi nici pe tată de familia sa.

Naşterea era moment de bucurie, iar femeia (mama!) le permitea moaştelor care o asistau la naştere să-i prezinte nou-născutul tatălui. Acesta, cu demnitate masculină, lua copilul în braţe, arătându-şi, prin acest mod de manifes-

tare, paternitatea (Fac. 50, 23). Toate momentele care marcau creşterea, evoluţia în timp a copilului, erau prilej de veselie pentru părinţi; aşa se întâmpla şi la înţărcatul copilului, cât şi la vârsta la care începea să „înveţe" Legea. Femeia care da naştere la prunci mulţi atrăgea după sine binecuvântarea divină peste familia ei. Lipsa de urmaşi trebuia evitată cu orice preţ; aşa se explică de ce soţia o da pe sclava sa soţului ei (Deut. 7, 14; 28, 11; Lev. 20, 21; Fac. 16, 1-3 ş.a.).

Legea mozaică îi permitea femeii lăuze să se prezinte la lăcaşul sfânt doar după un anumit număr de zile; iar când se prezenta, trebuia să aducă drept jertfă de curăţare un miel ca ardere de tot şi un pui de porumbel sau turturea (Lev. 12, 2-6).

Naşterea de băiat atrăgea după sine aprecierile favorabile ale soţului, fiindcă perpetuarea neamului la vechii evrei se făcea prin spiţa bărbătească, nu pe linie maternă. Tatăl, la auzul veştii naşterii unui fiu, îi oferea daruri şi bani vestitorului, iar dacă copilul era „prim născut de sex bărbătesc (bechor) trebuia răscumpărat cu 5 sicli de argint de la serviciul lăcaşului sfânt în amintirea celor 273 de întâi născuţi curaţi la ieşirea din Egipt".[11]

Printre poruncile date de Dumnezeu lui Moise se află şi porunca săvârşirii actului circumciziunii la toţi pruncii de parte bărbătească în ziua a opta de la naştere, iar mama avea datoria morală să-i dea nume copilului îndată după naştere.[12]

Firi cu imaginaţie bogată, mamele israelitene din Vechiul Testament legau numele de persoana copilului care îl purta, căutând prin aceasta să exprime comportamentul viitor al individului, precum şi rolul pe care avea

să-l joace acesta în „sânul" poporului evreu (I Regi 2, 9; Rut. 1, 11; Jud. 6, 32).

Acest comportament al israeliţilor a fost într-o oarecare măsură influenţat de anumite popoare orientale din jurul Canaanului, dar, în acelaşi timp, acesta a devenit model de urmat şi pentru alte popoare din aceeaşi arie geografică. De altfel, în vechiul Orient întâlnim această practică şi la alte popoare, unde a atribui un nume cuiva însemna a prezice caracterul şi destinul celui care avea să-l poarte.[13]

În ceea ce priveşte educaţia copiilor, Sfânta Scriptură a Vechiului Testament ne dă indicaţii clare şi preţioase; toate elementele educaţionale gravitând în jurul poruncilor divine transmise poporului evreu prin Moise. Marea greutate a copilului consta din aceea că, o dată însuşite, preceptele morale din Tora trebuia să fie respectate, îndeplinite. Dacă mama se ocupa de copil până la vârsta de care tatăl îl iniţia în scrierea şi citirea Legii şi a Cărţilor Sfinte, şcolii publice (Bet hamidraş) vor căuta să justifice şi să continue educaţia începută de părinţi, şi anume, chemarea lui Avraam: „Că L-am ales, ca să înveţe pe fiii şi casa sa după sine să umble în calea Domnului şi să facă judecată şi dreptate…" (Fac. 18, 9). Astfel, la vârsta de 12 ani, copilul era iniţiat în tainele Legii; mai mult, se considera că instruirea lui era suficientă şi că deci putea deveni un „fiu al lui Israel", prin binecuvântarea tatălui.

IV
CÂNTAREA CÂNTĂRILOR

«Şi am văzut cetatea sfântă, noul Ierusalim,
pogorându-se din cer de la Dumnezeu,
gătită ca o mireasă, împodobită pentru mirele ei.»
(APOC. 21, 2)

Cântarea Cântărilor, cartea canonică-poetică a Vechiului Testament, de multe ori, în istoria interpretărilor cărţilor sfinte, a fost decriptată în înţeles literal, exegetul respectiv oprindu-se la dragostea carnală între un tânăr, Solomon, şi o tânără, Sulamita. Nimic mai greşit!

«Rămânerea la acest înţeles nu aduce nici un folos duhovnicesc, trebuie să se caute înţelesul mai înalt, ascuns în cuvinte.»[1] La acest înţeles duhovnicesc se opreşte Sfântul Grigorie de Nyssa în „Tâlcuire amănunţită la Cântarea Cântărilor".

„După ce s-a ostenit Origen cu cartea aceasta"[2], cu Cântarea Cântărilor, episcopul de Nyssa, Sfântul Grigorie, în Omilii înălţătoare, ne face să înţelegem „taina Cântării Cântărilor", într-o lumină a Taborului, îmbrăcaţi în omul cel nou, care este Hristos, şi pe care trebuie să-L imităm pentru a nu se trezi în noi pofta cărnii pătimaşe, când încercăm să pătrundem în sufletul celor doi miri: Solomon şi Sulamita.

Taina iubirii celor doi (tineri) miri, pentru Sfântul Părinte, este unirea cu Dumnezeu a sufletelor aprinse de focul mistuitor al dragostei curate, înălţătoare; dragostea

sfinţilor, în care treapta cea mai înaltă a desăvârşirii o urcă sufletul care vorbeşte cu Dumnezeu ca Persoană, silindu-se a împlini poruncile Lui. Numai atunci pofta se mută «de la împărtăşirea materială, la dragostea nematerială, căci împodobeşte prin laudă frumuseţea înţelepciunii»[3] alesului Său.

Crescând duhovniceşte, mireasa îşi arată pe buze floarea milei, udată de cuvântul dreptăţii. Sunt semnele creşterii duhovniceşti, treaptă la care ajung numai cei care se hrănesc din „pomul vieţii", Domnul devenind mijloc de întărire a legăturii dintre cei doi miri. Astfel îndrăgostiţii ajung la o iubire netrecătoare, în care spiritul devine nepătimaş, păstrând o pasiune ziditoare de viaţă spirituală în tot ce-i trecător în iubirea nepătimaşe.

«De paradoxul iubirii nepătimaşe, sau al iubirii celei duhovniceşti, ţine şi faptul contrar iubirii trupeşti, că nu Mirele îşi exprimă dorinţa către mireasă, ci mireasa şi-o exprimă către mire. Căci Mirele e Dumnezeu şi iubirea faţă de El nu ruşinează.»[4]

Să lăsăm pe Sfântul Părinte să (ne) lumineze cărarea pentru a înţelege taina iubirii celor doi miri: «Sufletul ce se uneşte cu Dumnezeu nu se mai satură de ceea ce gustă. Cu cât se umple mai mult de gustare, cu atât se aprinde mai mult de dorinţă. Cuvintele Mirelui sunt duh şi viaţă, iar cel ce se lipeşte de Duh se face duh şi cel ce se uneşte cu Viaţa se mută de la moarte la viaţă, după cuvintele Domnului, sufletul doreşte să-I vadă, ca să se aproprie de izvorul vieţii duhovniceşti. Iar izvorul este gura Mirelui, de unde ţâşnesc cuvintele vieţii veşnice, care umplu gura care le soarbe, cum făcea Psalmistul care sorbea prin gură Duhul (Ps. 118, 131)».[5]

Culoarea păcatului închipuit încearcă să schimbe chipul miresei plăsmuite de mâinile luminoase ale lui Dumnezeu, de aceea strigă: „Sunt neagră şi totuşi frumoasă", asemenea Bisericii (de mai târziu) lui Hristos.

Dacă spunem că Dumnezeu este întuneric, fugim de El. Dar oare întunericul nu aparţine Creatorului? În faţa ochilor divinităţii, „toate câte au făcut (…) erau bune foarte" (Facerea 1, 31). Atunci de unde această frică de întuneric? Ochii noştri văd numai pe Dumnezeu ca o lumină, uitând de întunericul etern al luminii care arde cu flacără închisă în sufletul umbrit de păcat. Oare mai există întuneric pentru cel care vede cu adevărat pe Dumnezeu? Aşa se deschideau ochii mirelui, alergând la Tine, Doamne, Izvorul iubirii nestinse. «Căci cel ce are deasupra sa pe Dumnezeu, Îl are fără îndoială şi în sine, Şi cel ce L-a primit poartă deasupra sa pe Cel ce S-a sălăşluit în sine.»[6]

Floare de mir, «iubirea de oameni a miresei (a Bisericii), prin care ea îndeamnă pe toţi să primească iubirea de la Hristos, e de la Hristos, e în fond iubirea Lui. Prin aceasta El o face mai frumoasă. Dar prin aceasta şi El însuşi îi vesteşte şi-i zugrăveşte frumuseţea».[7]

Hristos, ca Om adevărat şi Dumnezeu adevărat, «lăudându-i (Bisericii) fiecare mădular»[8], trezeşte în sufletul poetului mileniului trei gelozia metaforei pierdute în timp, comparând Biserica cu o floare de mir, asemenea îndrăgostitului neînţeles, după cum urmează:

Iubita m-a dezbrăcat de omul cel vechi,
Neputinţele sufletului au pierit.
Acum o sărut îmbrăcat în veşmântul luminii…
Văd pe Iisus ca un mire, mai presus de fire…

Sărută-mă mireasă a sfinţilor care s-au
nevoit pentru tine,
Buzele gurii tale să fie udate de
lacrimile îngerilor,
Iar sânii tăi să poarte laptele Pruncului
născut în ieslea Betleemului.
Toate aromele pământului să fie vărsate pe
mâna ta de fecioară,
Candela trupului tău să ardă într-un seu de
lumină a Taborului.
Mirul moaştelor să curgă pe hlamida ta de
împărătească a creştinilor.
M-ai atras ca pe un copil nevinovat în
naosul inimii tale, fecioară a dreptăţii.
Ca un împărat am intrat în lăcaşul sfânt al
sufletului tău de pururea-mireasă.
Mă bucur cu tine odată şi mă veselesc întru tine.
Arcadele frunţii tale sunt asemenea Bisericii lui Hristos.
Voi năpădi gândurile mele cu iubirea bucuriei tale.
Te voi iubi ca pe o arcă căzută din Cer,
Fumul de tămâie ţi-a adus frumuseţea fiicei Ierusalimului,
„Ca sălaşurile Chedarului, Ca covoarele lui Solomon”
Dar ochii mei privesc Soarele care te-a înnegrit de atâta
Lumină.
M-am războit cu ispita şi păcatul ca să pot gusta din vinul
prefăcut în Sângele dătător de viaţă,
Rod al vii păzită de tine, fecioară cuminte, plină de iubirea
sufletului meu.
Am rătăcit pe străzi încurcate, încercând să ajung la rodul
pământului tău.
Grăuntele căzut la pământ a trebuit să moară, pentru a

Învia în ziua dintâi.
Te-am urmat şi te urmez, mireasă-fecioară,
Trupul tău frumos pluteşte pe mare ca o corabie
Purtată de valurile vieţii trecătoare.
Copiii din parcuri te văd alergând pe valuri,
Râd uitându-se la chipul Sfântului Care te protejează ca un paznic, ca un Înaintemergător al mioarelor.
Văd avioanele cum zboară peste inima ta înecată de slove.
Cupola farmecului tău o aseamăn cu fecioara al cărui trup doarme.
Iubita mea născută peste veacuri,
Grumazul tău e ca mărgelele monahilor,
Aurul şi argintul care te îmbracă prefac într-o comoară sufletul tău.
Lasă-mă să dorm şi să veghez în altarul inimii tale,
Culcuşul meu să fie făcut de crengi de tei,
Să mă pot scălda în floarea lui ameţitoare,
Asemeni pruncului care se scaldă-n apele Iordanului.
Lasă-mă să-mi petrec ziua alături de tine,
Să ascult muzica sufletului tău,
Cântată de psalţii potoliţi de vioară,
Să gust din ciorchinii strugurilor din Engadi,
Pentru ca iubirea noastră să dăinuie veşnic.
„Iată frumoasă eşti, iubita mea; iată frumoasă eşti”, mireasă a lui Hristos.
Prin ochii tăi văd Cerul şi privesc porumbeii păcii zburând către soare.
Florile parcului au adormit de atâta trăire.
Blocurile cu zece etaje se clatină sub privirea ta fermecătoare.
Umbros e crinul sub care stăm şi spinii mor de căldura

dragostei tale
Lasă-mă să intru în Casa ta, să simt dragostea ta cum
m-acoperă.
Lasă-mă să-ţi privesc icoana Cinzecimii tale, mărită
fecioară,
Fiorul credinţei să-l simt ca o pernă sub capul meu
copleşit de sărutările sfinţilor.
„Juratu-v-am pe voi fiice ale Ierusalimului,
Întru puterile şi tăriile ţarinii, Şi deştepţi şi să ascultaţi dragostea până ce va veni."
Vorbeşte cu mine fecioară a Duhului Sfânt,
Glasul frăţiorului tău, prin Tatăl te cheamă;
Iată el vine sărind peste stânci,
Săltând peste dealuri, urcând vârfuri de munţi,
Asemeni căpriorului ce zburdă printre lupi.
Stau prins de uitare privind prin ferestre,
Uitându-mă piezişi printre gratii,
Scoală-te, vino, fecioară iubită de sfinţi,
Chipul tău, credinţa mea în tine, mă naşte.
„Că iată iarna a trecut, ploaia s-a dus departe."
Mugurul fructului de mai e dat,
Parcul arată ca o grădină a Edenului,
Vântul a dus departe mirosul tămâioarei şi florii de Paşti,
Glasul rândunelelor a acoperit norii primăverii,
Simţurile credinţei s-au deşteptat în sufletul meu,
Biserică-soră, pururi fecioară.
„Scoală, vino, iubita mea, frumoasa mea, porumbiţa mea",
crezul meu, odorul meu,
Uneşte-te întru Hristos cu mine.
În noaptea păcatului am căutat pe iubita mea,
Sufletul meu se-ncălzea la auzul şoaptelor sfinte.

Din altarul ceresc, un părinte-n veşminte sfinte,
Căuta cu lumânarea plină de seu, chipul Tău, Doamne!
Pe pereţii umeziţi de igrasie alunecau tolbele sfinţilor,
Din unghere cuminţi se deschideau pieţe şi străzi;
Numai eu căutam mireasa lui Hristos,
Ca pe-o fecioară păzită de îngeri!
Nu-i puteam uita chipul plin de lacrimi;
Murise mirele, Înviase Hristos!
„N-aţi văzut, zic eu, pe dragul sufletului meu?
Citeam pisania trecutelor veşminte,
Din nopţi adânci întunecarea vorbea cu tainice cuvinte.
– Sunt eu, mireasă albă cu turle despletite;
N-auzi cum te cheamă iubitul celor sfinte?”
„Vă jur, fete din Ierusalim, pe cerboaice, pe gazelele din câmp, nu treziţi pe draga mea, până nu-i va fi ei voia!”
Fecioară-sfântă, în palma ta arde smirnă şi tămâie pentru
întregul univers.
Lemnul de cedru din Liban s-a transformat în tâmplă şi
iconostas pentru a-ţi acoperi trupul,
Iar dragostea ta pentru Iisus a poleit Scriptura şi patul de
purpură pentru martirii din totdeauna.
„Ieşiţi, fetele Sionului, priviţi pe Solomon încoronat cum a lui maică l-a încununat, în ziua sărbătorii nunţii lui, în ziua bucuriei inimii lui!”
Am în mintea mea viaţa lui Iisus
Şi ţin în inimă dragostea fecioarei-Biserică.
Turme de oi mânate de mine acoperă lungul drum ce duce
la tine.
Ochii tăi de căprioară mă privesc cu răceala zidurilor
ridicate de meşterul Manole.
Nici o cărămidă, nici o firidă, nici o şiţă, nimic din ceea

ce-ţi aparţine,
Nu se mişcă la auzul paşilor mei.
Am impresia sfântă că văd prin zidurile tale o mireasă
gătită pentru nuntă.
Cât de frumoasă eşti mireasă a lui Iisus.
„Cât de frumoasă eşti tu draga mea, cât de frumoasă eşti!
Ochii de porumbiţă ai, umbriţi de negrele-ţi sprâncene,
Părul tău turmă de capre pare, ce din munţi din Galaad coboară.”
Coboară la mine din Ceruri; apropie-ţi tâmpla de buzele
mele încălzite de iubirea credinţei în Iisus.
Scaldă-mă-n lacrimi de sfinţi,
Umbreşte-mă cu Duh Sfânt de pace,
Încântă-mă cu glas de heruvimi,
Răcoreşte-mi inima cu rouă de crini,
Fă ziua să alunge umbra serii, ca să vin la tine,
Urcând pe-o colină de mirt, îmbrăcat în mireasma
muntelui de tămâie.
„Cât de frumoasă eşti tu, draga mea, şi fără nici o pată.”
(...) „Sora mea, mireasa mea, tu mi-ai robit inima numai c-o privire a ta şi cu colanu-ţi de la sân.”
Inima ta de mireasă a lui Hristos
Clădeşte-n mine tainicul paradis,
Unde fructele dulci şi lumina cerească
Satură pofta mea de om învins.
Numai strada pavată cu granit
Se lasă călcată-n picioare necunoscute
Şi lăcrimează cu fiecare apăsare,
Zicându-şi că e drumul crucii lui Iisus.
Ca să ajung la izvorul tău de apă vie,
Cunosc puterea ispitei de mâine,

Asemeni vântului dintre blocuri;
Cu fiecare răsuflare îmi astupă ochii,
Nu mai văd florile de pe lângă trotuar…
Obosit, le calc, strivindu-le cu pofta răului ce zace amorţit în mine.
Aşteaptă-mă floare de mir, floare de mir curat,
Pridvorul tău să stea deschis în lumină;
Primeşte-mă-n a ta grădină!
Lasă-mă să sărut Pantocratorul naosului tău.
„Auzi glasul celui drag! El la uşă bătând zice: Deschide-mi, surioară, deschide-mi, iubita mea, porumbiţa mea, curata mea, capul îmi este plin de rouă şi părul ud de vlaga nopţii.”
Văd mâna uşii tale ridicată şi inima-mi tresare.
Ezit ca un copil cu mâinile murdare.
Nu îndrăznesc să deschid uşa iubirii mele;
Sufletul mi-e încremenit, dar strig să fiu auzit de mireasa gândurilor mele.
Şi-am tot strigat, şi-am tot strigat, de-am deranjat şi sfinţii.
Icoana Pantocratorului s-a mişcat, făcându-mă să înţeleg că sunt paznic de iubire.
O, fecioară-mireasă, mireasă-fecioară,
Ce are Mirele tău mai mult decât mine?
Nu eşti tu „cea mai frumoasă-ntre femei?
Cu cât iubitul tău e mai ales ca alţi iubiţi,
Ca să ne rogi aşa cu jurământ?”
Da! Înţeleg şi jur pe Iubitul tău Cel Răstignit,
Mă rog la Dumnezeu, ca prin El să te iubesc cu inimă de sfânt şi eu!
Dar te întreb fecioară a mântuirii mele:

„Unde s-a dus iubitul tău, … Unde a plecat al tău iubit, ca să-l căutăm şi noi cu tine?”
Tulburat, îţi mângâi arcada de la naos
Ca să înţeleg că exişti în faţa ochilor mei amăgiţi de iubire.
Tu mă priveşti prin ochii Acelui Sfânt care a supt la sântul Maicii Sfinte şi păstrez taina vieţii şi a morţii în racla locuită de moaşte sfinte.
Te pipăi ca un muritor ce caută salvare
În apa vie de izvor,
Ce curge din iubire, din coasta lui Iisus, cu îndurare!
Mă necăjesc şi trag spre mine psaltirea imnelor creştine.
O sărut ca pe-o făptură cu chip de înger păzitor.
Mă minunez că ţin pe buze nădejdea vechilor dovezi.
Te regăsesc în Cartea Sfântă, Biserică cu altar din lut,
Robia ta sub legi păgâne n-a fost decât o înviere.
Ştiu că pentru mine ai păstrat mandragorele miresme;
Hai! acum ascultă şi intră-n trăirile mele.
„Fete din Ierusalim, vă jur pe cerboaicele şi gazelele din câmp, nu treziţi pe draga mea până nu-I va fi ei voia!” (…)
„Marea nu poate stinge dragostea, nici râurile s-o potolească; de-ar da cineva pentru iubire toate comorile casei sale, cu dispreţ ar fi respins acela.”
Strâng zidul din piatră convins că este aşa!
În turlă bate-n clopot o mână străvezie,
M-aşez pe pragul tău bătrân de-un secol, să cânt din denii…
Zid sunt eu acum şi stâlp de temelie!
Te las fecioară să te-aduni,
Din mersul tău spre veşnicie.
Iar dacă Domnul Cel Prea-Înalt, Iisus, Mirele tău,
Revarsă spre mine un talent,

Să ştii că voi păşi cu tine-n nemurire, Biserică-sfântă, floare de mir, lăcaş de iubire.

*

* *

Sfântul părinte, Sfântul Grigorie de Nyssa, încheie tâlcuirea amănunţită la Cântarea Cântărilor* fără să ţină seama de tânguirile poetului nostru din secolul XXI, dar cu convingerea sfântă, că: „toată firea e făcută să se întindă prin poftire spre fericire şi spre ceea ce e vrednic de laudă”[9], adică spre aceeaşi ţintă, care este „Hristos Iisus Domnul nostru”[10]. Ce trebuie să facă mirii familiei moderne ai mileniului trei pentru a gusta din iubirea Sulamitei (a Bisericii), vom citi în capitolul următor.

* «Fără îndoială, alegoria este elementul structural cel mai evident din „Cântarea Cântărilor” şi poate singurul mijloc eficient la dispoziţia autorului pentru a descrie iubirea pasională, fără însă a neglija câtuşi de puţin relaţia dialectică între propria învăţătură şi cea profetică, confruntate amândouă cu istoria contemporană: Osea, Ieremia şi Trito-Isaia redau regulat tema iubirii, în care *mireasa este Israel, iar mirele Iahve însuşi.*» (Vezi Vladimir Petercă, Regele Solomon în Biblia ebraică şi în cea greacă, Edit. Polirom, Iaşi, 1999, p. 110)
Cunoscând (şi trăind) cuvântul Sfintei Scripturi, Sfântul Grigore de Nyssa a încreştinat tema iubirii din „Cântarea Cântărilor”: mireasa devine Biserica iar mirele Hristos; confirmându-se (încă o dată) cuvintele (de mai târziu) ale Fericitului Augustin: „Novum Testamentum in Vetere latet…”.

V
FAMILIA MODERNĂ

«...Eu, Stăpânul, Cel ce sunt mai presus de orice vină, acestea toate le-am răbdat pentru voi, ca să vă fac pe voi cereşti şi sfinţi. Împărăţia cerească v-am dăruit vouă, Rai nestricăcios v-am dat vouă, pe toţi fraţi v-am numit, Tatălui v-am adus, pe Duhul Sfânt l-am trimis. Dar voi ce aţi făcut, o, oameni, pentru Mine.»
Sf. Efrem Sirul

1. Conform învăţăturii Noului Testament şi în acord cu Tradiţia Bisericii, familia este rezultatul căsătoriei a două persoane: bărbat şi femeie, care împreună, în comuniune cu Dumnezeu, prin Biserică trăiesc o apropiere mistică de Hristos.

După „harisma" primită, cele mai multe persoane sunt chemate în faţa sfântului altar pentru a se uni, prin taina căsătoriei, alcătuind astfel familia creştină de astăzi. În timp ce alte persoane (bărbaţi şi femei) sunt chemate spre calea monahismului; ambele căi însă ducând la apropierea de Dumnezeu, prin rugăciune, credinţă şi fapte bune. Numai atunci, harul care se pogoară de Sus, devine lucrător şi luptă cu ispita, în doi, când este vorba de familie; sau singur, când avem în vedere pe monah, devine biruitoare.

În familie, când soţul sau soţia sunt loviţi „de soartă", au mângâierea că nu sunt singuri, ci sunt împreună; astfel, cel căzut este ajutat de cele care se află încă în

picioare. Prin cel de lângă tine, în familie, ai puterea să distingi chipul lui Dumnezeu, aşa încât, iubind soţul (sau soţia), ajungi să iubeşti pe Hristos. Tinerii de astăzi au nevoie să mediteze asupra Tainei căsătoriei, să o aprofundeze în tăcere, ca astfel conştiinţa lor să vibreze când se prind de mână şi spun: Da! Familia, cu toată specificitatea ei, rămâne o cale pe care numai cei pregătiţi în prealabil pot să păşească şi să ajungă la liman.

Marea majoritate a celor care primesc taina căsătoriei în Biserică, ca lăcaş de închinare, nu au conştiinţa prezenţei harului dumnezeiesc care lucrează asupra lor şi lucrează împreună cu ei la contopirea lor într-un singur trup.

„Căsătoria, cu roada ei firească, familia este o mare taină (Efes 5, 25-32). Ea are ceva unic, căci este vorba de o relaţie umană specifică nouă, care o face să se deosebească de orice altă formă de grupare omenească”.[1]

Pilda talanţilor este sugestivă în acest sens: harul primit la taina cununiei poate fi înmulţit, dacă ştim să-l cultivăm, sau poate fi îngropat, dacă nu răspundem chemării divine, prin rugăciune.

„Tradiţia liturgică a Bisericii ortodoxe confirmă că rugăciunea adresată lui Dumnezeu poate fi de mulţumire, de preamărire şi de cerere”[2]. Dintre acestea, „locul cel dintâi îl ocupă slăvirea (doxologia)”[3].

Verbul „proseihome”, a se ruga, este folosit de Mântuitorul Hristos în predica de pe Munte, când descria condiţiile în care trebuia făcută de către creştini rugăciunea personală, spre deosebire de rugăciunea săvârşită de făţărnici (Mt. 6, 5-7). Chiar şi rugăciunea „Tatăl Nostru” este amintită prin acelaşi verb (Luc. 11, 2).

Sfântul Apostol Pavel, în una din ultimele sale epistole, rânduieşte rugăciunea ţinând cont de spusele Mântuitorului Hristos în Predica de pe Munte. Aspectul fundamental al dreptăţii celei noi, al dreptăţii lui Dumnezeu, care cheamă la desăvârşire, ca mijloc de asemănare cu Dumnezeu (Mt. 6, 1, 3; Luc. 6, 28), trebuie găsit în rugăciunea tinerelor cupluri, ca un act de credinţă, prin care cheamă pe Dumnezeu să menţină unitatea căsniciei.

Dacă omul a fost făcut din trup şi suflet, când vorbim de unitatea dintre cei doi soţi, vorbim de o unitate trup-suflet; de aceea se roagă Biserica: „Dă-le lor bună înţelegere sufletească şi trupească”[4], „Uneşte-i pe dânşii într-un gând, încununează-i într-un trup”[5].

Sfântul Ioan Gură de Aur accentuează faptul, potrivit căruia, spusele Apostolului Pavel cu privire la rugăciune, „conglăsuire”[6], vorbesc despre aceeaşi realitate a rugăciunii explicată de Mântuitorul Hristos. De aici s-a desprins tradiţia ca, în familia creştină, să avem de a face cu o rugăciune în doi, rugăciunea cuplului, a soţilor, rugăciunea unuia pentru celălalt: „Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, cel ce ne-ai învăţat ca totdeauna să ne rugăm pentru altul, că aşa vom împlini legea Ta şi ne vom arăta vrednici de mila Ta, caută cu îndurare şi păzeşte de vrăjmaşii văzuţi şi nevăzuţi pe soţul meu (pe soţia mea), pe care mi l-ai dăruit (mi-ai dăruit-o) a petrece împreună până la moarte. Dăruieşte-i sănătate şi deplină înţelegere ca să-şi poată îndeplini datoriile sale după voia şi poruncile Tale. Fereşte-l(o) de ispitele pe care n-ar fi în stare să le poarte. Întăreşte-l(o) în dreapta credinţă şi în dragostea desăvârşită, ca să lucrăm împreună faptele cele bune şi să rânduim împreună viaţa noastră potrivit sfin-

telor Tale aşezăminte şi porunci spre binele şi fericirea de acum şi cea de veci a lui(ei) şi a mea şi a tuturor celor de aproape ai noştri. Că a Ta este stăpânirea şi puterea în veci. Amin."[7].

Tinerii căsătoriţi, prin rugăciunea aceasta, îşi diluează egocentrismul şi se apropie unul de celălalt, formând un trup, în care armonia sufletelor vibrează la orice adiere a harului divin. Sufletele celor doi soţi nu se pot uni numai prin cunoştinţele acumulate, numai prin facilităţile oferite de tehnologia vremurilor noastre; mai rămâne ceva esenţial de îndeplinit, apropierea de înţelepciunea lui Dumnezeu, prin rugăciune[8]. Sufletele celor doi soţi vor pierde prospeţimea, vigoarea şi unitatea, fiind înghiţite odată cu trupurile, mai devreme sau mai târziu, de modele şi jocul trecător al lumii contemporane. Familia clădită pe învăţătura Domnului Iisus Hristos se va menţine în unitate şi armonie, în ciuda vicisitudinilor epocii în care trăieşte. Pentru a ajunge la această comuniune cu Domnul Hristos, tinerii căsătoriţi trebuie să practice rugăciunea.

Sfântul Apostol Pavel vorbeşte despre rugăciune, accentuând faptul că (ea) poate fi făcută „în tot locul", spre deosebire de rugăciunea iudaică. Aceasta nu putea fi făcută oriunde, fiindcă iudeilor nu le era îngăduit să se apropie de Dumnezeu în altă parte, decât numai la Templu, unde iudeii de pretutindeni se adunau şi unde trebuiau să săvârşească toate ceremoniile religioase[9]. Cu toate acestea, rugăciunea în tot locul a fost prevestită încă din Vechiul Testament (Ps. 102, 22; Maleahi 1, 11).

Când bărbatul şi femeia se roagă la Domnul Iisus Hristos în camera lor, casa lor se sfinţeşte, unitatea familiei lor devine asemenea granitului, şi împreună vor culege

roadele sfinte ale tainei Cununiei. Zice Domnul Iisus Hristos: „Unde sunt doi sau trei adunaţi în numele Meu, acolo sunt şi Eu în mijlocul lor” (Mt. 18, 20). Clement Alexandrinul arată că, potrivit tradiţiei Bisericii, acei doi sau trei adunaţi în numele lui Iisus Hristos şi în mijlocul cărora se face prezent Domnul Dumnezeu sunt, mai întâi, bărbatul şi femeia, uniţi de însuşi Dumnezeu[10].

Rugându-se la Creatorul, cei doi soţi vor înţelege că unitatea lor trupească şi sufletească, întemeierea familiei lor, nu se sprijină pe o simplă înţelegere lumească, aşa cum greşit deduc o parte din tinerii căsătoriţi de astăzi, ci se sprijină pe însuşi prezenţa Fiului lui Dumnezeu, din grija Tatălui şi prin Sfântul Duh, în chip nevăzut, dar prezent în mijlocul lor, precum prezent era Dumnezeu în faţa protopărinţilor, Adam şi Eva – prima familie –, înaintea căderii lor în păcatul neascultării (Facerea cap. 2).

Este greu să te rogi la Dumnezeu astăzi?

Iată o întrebare la care membrii multor familii ar răspunde prin: – Da! Frământările lumeşti, grija zilei de mâine, uitarea de Dumnezeu, fac din foarte multe cupluri nişte roboţi manevraţi de o mână necurată. Cu toate acestea, harul dumnezeiesc este prezent şi aşteaptă chemarea noastră.

Unica posibilitate de împăcare cu noi înşine, în interiorul familiei, şi de apropiere de Dumnezeu rămân cuvintele rostite de preoţi în timpul Sfintei Liturghii: „Hristos în mijlocul nostru”. Dacă bărbatul şi femeia ajung să înţeleagă că Domnul Iisus Hristos este în mijlocul lor, atunci, ca într-un cor, cei doi vor fi una şi vor răspunde cu aceeaşi voce: „Este şi va fi”. Va fi atât timp cât (ei) realizează o

legătură directă cu Dumnezeu, „care vede în ascuns” (Mt. 6, 6), ca un Stăpân al lor[11].

Nu se poate ajunge la pace interioară, la pacea pe care o caută soţii în interiorul familiei lor, dacă nu-şi iartă unul celuilalt greşelile. În astfel de momente, cuplul trebuie să ceară mai întâi iertarea greşelilor lor în faţa Creatorului; căci numai după acel moment de graţie, cei doi se pot ierta reciproc şi pot ierta greşelile lor, aşa cum reiese din Rugăciunea Domnească: „Tatăl nostru Carele eşti în ceruri, sfinţească-se numele Tău; vină împărăţia Ta, facă-se voia ta precum în cer aşa şi pe pământ.

Pâinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi; ***şi ne iartă nouă greşelile noastre precum şi noi iertăm greşiţilor noştri***; şi nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăveşte de Cel-Rău. Că a Ta este împărăţia şi puterea şi slava în veci. Amin.” (Mt. 6, 9-13).

Când se pot ruga soţii?

Este greu să dai o reţetă fixă în privinţa rugăciunii, dar ceea ce nu trebuie să uite cei doi, este tocmai faptul de a se ruga la Domnul Dumnezeu. Sfântul Ioan Gură de Aur spune: „Este cu neputinţă omului să stea de vorbă cu Dumnezeu fără lucrarea Duhului; harul trebuie să fie de faţă, să ne ajute în sfintele noastre nevoinţe; şi aşa să intre, să ne plece genunchele nostru, să ne rugăm şi să cerem. Pentru că a sta de vorbă cu Dumnezeu e mai mult decât a sta de vorbă cu oamenii; de aceea trebuie să vină harul Domnului ca să ne întărească, să ne dea îndrăznire, şi să ne arate cât e de mare cinstea de a sta de vorbă cu Dumnezeu. Deci, ştiind să şi vorbeşti cu Dumnezeu şi să şi primeşti lucrarea Duhului când stai de vorbă cu Dumne-

zeu, n-ai să mai laşi să intre diavolul în sufletul, pe care ţi l-a sfinţit Duhul”[12].

Duhul lucrează acolo unde este adâncă înţelepciune, bunătate, stăruinţă duhovnicească şi unitate. Numai atunci bărbatul şi femeia pot cultiva pacea căminului lor prin rugăciune, prin prezenţa harului, iar timpul, momentul privilegiat pentru rugăciune rămâne dorinţa soţilor de a se hrăni cu bunătăţile „primite în fiecare zi şi ceas”[13] de la Dumnezeu.

Greutatea constă în a face rugăciunea împreună, soţul şi soţia. Sufletul, odată sfinţit prin rugăciune, este tulburat de lucrarea vrăjmaşului, care încearcă să redeschidă egoismul şi pofta bărbatului (sau a femeii) de a fi singur, de a nu dialoga cu Dumnezeu, alături de soţia sa (soţul său!), în ziua următoare, căutând astfel (vrăjmaşul) să închidă izvorul harului ceresc.

Odată ruptă unitatea familiei, pentru moment, apare pericolul îndepărtării comuniunii cu Iisus Hristos, Cel care menţine şi susţine unitatea familiei creştine. „Ceea ce-i temelia pentru o casă, aceea-i rugăciunea pentru suflet. Toţi trebuie să punem întâi în suflete rugăciunea ca pe o rădăcină, ca pe o temelie, pe care să zidim apoi, râvnă, şi castitatea şi blândeţea şi dreptatea şi grija de săraci şi toate legile lui Hristos, pentru ca trăind după ele să dobândim bunătăţile cele din ceruri cu harul şi iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, prin Care şi Care Tatăl împreună cu Sfântul Duh, slavă şi putere în vecii vecilor”[14]. Atunci bărbatul cât şi femeia îşi vor aminti neîncetat că, prin taina căsătoriei, nu mai sunt doi, ci o singură fiinţă. Iar când unul dintre soţi se rupe de celălalt, refuzându-i iertarea, sufletul lui devine dominat de egoism,

fiinţa lui nu mai este întreagă. Sfântul Ioan Gură de Aur spune că numai prin Sfânta taină a cununiei fiinţa se menţine întreagă, şi deci este de neînţeles refuzul unuia dintre soţi de a se ruga împreună cu celălalt. Rugăciunea în singurătate, negăsindu-şi împlinirea în cadrul căsătoriei, îşi are importanţa cuvenită atunci când unul dintre soţi simte nevoia să se roage singur, dar pomenind în rugăciunea sa şi pe celălalt soţ.

„Dialog între divin şi uman”[15], rugăciunea menţine viaţa spirituală a cuplului, a familiei creştine, făcând astfel să dispară pericolul dezagregării şi a uitării de sine, într-o lume a banului şi a secularizării programate.

Rugăciunea îşi găseşte calea ei adevărată, când cei doi soţi, bărbatul şi femeia, plini de evlavie şi cu conştiinţa împăcată, se apropie de Sfânta Împărtăşanie, de Trupul şi Sângele Domnului Iisus Hristos. Când unul dintre soţi refuză Sfânta Împărtăşanie, el refuză chiar liantul unităţii familiei sale, care e Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Cel Întrupat şi care ne-a lăsat ca poruncă sfântă; „Luaţi, mâncaţi, acesta este Trupul Meu. (…) Acestea este Sângele Meu, al Legii celei noi, care pentru mulţi se varsă” (Mc. 14, 22-24). Şi aceasta se săvârşeşte numai în Biserică!

„Dar această iradiere a Duhului lui Hristos peste comunitatea adunată şi peste darurile aduse de ea, apoi peste tot sufletul credincios, îndeosebi peste cei pomeniţi, este urmarea rugăciunii şi unită cu rugăciunea”[16]. Iisus Hristos fiind comuniunea reală dintre toate fiinţele şi însăşi unitatea tuturor familiilor creştine, soţul care refuză Trupul şi Sângele Lui, nu poate să comunice cu adevărat cu cel de lângă el, şi astfel se ajunge la separare, la negare reciprocă, la divorţ. Cuplul nu se poate realiza aici pe

pământ, dacă nu comunică în Duhul Sfânt, cu Tatăl Ceresc, prin Fiul, Iisus Hristos. Pentru un necredincios, afirmaţia apare puerilă, pentru credincios însă, „spiritualitatea aceasta are ca temelie credinţa puternică în caracterul personal al lui Dumnezeu şi implică în conţinutul ei creşterea credinciosului în iubirea de Dumnezeu prin curăţirea de egoismul păcatelor şi sporirea în generozitatea şi atotdăruirea reprezentată de virtuţi”[17].

În acest fel, în interiorul familiei creştine, soţul (soţia) începe să distingă în chipul celuilalt, pe Hristos, chipul lui Dumnezeu şi viaţa spirituală în doi ajunge pe culmile trăirii hristice. Căci „rugăciunea împreună e una dintre cele mai mari porunci pe care Biserica le oferă în sprijinul celor căsătoriţi”[18]. Viaţa în doi, familia, oferind posibilitatea adoptării lui Dumnezeu, asemeni monahilor retraşi în mănăstire[19].

Familia pătrunsă de sentimentul dragostei creştine, se simte purtată de un „duh” voluntar, care circulă de la un soţ la altul, determinând prin rugăciune apropierea Creatorului de creatură.

«Bărbatul şi femeia, prin constituţia lor fizică, aceste două euri umane, chiar dacă sunt diferite corporal, împart de o manieră egală capacitatea de a trăi întru adevăr şi în iubire. Această capacitate, care este o caracteristică a fiinţei umane, ca persoană, are o dimensiune spirituală şi corporală, în acelaşi timp (…), fiind preparaţi să formeze o „comuniune de persoane” în căsătorie»[20], prin rugăciune.

În familia creştină, rugăciunea celor doi soţi, a cuplului, trebuie să se conjuge cu rugăciunea individuală. În acest fel, aflat singur, soţul (soţia) se devualează în faţa icoanei sfinte, căutând căile luminate de adevăr şi dreptate.

Căutând comuniunea harică, bărbatul şi femeia sorb din izvorul unităţii familiei lor, care este rugăciunea, într-o tăcere a unităţii lăuntrice de familie adevărată, ajungându-se astfel la cuvintele Sfântului Apostol Pavel: „pentru ca El, după bogăţia slavei Sale, să vă dea ca prin Duhul Său să fiţi puternic întăriţi în omul cel lăuntric" (Efes. 3, 16). «Numai „persoanele" sunt în măsură să pronunţe aceste cuvinte; ele singure sunt capabile să trăiască „în comuniune", fundamentându-se pe alegerea reciprocă care este, sau ar trebui să fie, în totalitate conştientă şi liberă.»[21]

Prin participarea conştientă la Sfânta Liturghie, bărbatul şi femeia se hrănesc, împreună, cu Trupul şi Sângele Domnului Iisus Hristos, nu înainte de a spune rugăciunea înainte de împărtăşanie, după ce s-au mărturisit: «Ştiu, Doamne, că întru nevrednicie mă împărtăşesc cu preacuratul Tău Trup şi cu scump Sângele Tău, şi vinovat sunt, şi osândă mie însumi mănânc şi beau, neputându-mi da seama, precum se cuvine, de Trupul şi Sângele Tău, Hristoase, Dumnezeul meu. Ci îndrăznind spre îndurările Tale, mă apropii de Tine, Cel ce ai zis: „Cel ce mănâncă Trupul Meu şi bea sângele Meu, întru Mine rămâne şi Eu întru dânsul". Deci, milostiveşte-Te, Doamne, şi nu mă pedepsi pe mine, păcătosul, ci fă cu mine după liminare şi pază, spre mântuirea a toată nălucirea, a faptei celei rele şi a lucrării diavoleşti care se lucrează cu gândul întru mădularele mele, spre îndrăznirea şi dragostea către Tine, spre îndreptarea şi întărirea vieţii, spre înmulţirea faptei celei bune şi a desăvârşirii, spre plinirea poruncilor şi spre împărtăşirea cu Sfântul Duh, ca merinde pentru viaţa de veci şi spre răspuns bine primit la înfrico-

şătorul Tău scaun de judecată, iar nu spre certare, sau spre osândă»[22].

Împărtăşirea cu Trupul şi Sângele Domnului Iisus Hristos, dacă se poate în fiecare duminică, capătă o importanţă capitală pentru viaţa în doi, pentru familia creştină. Nu numai că prin primirea Trupului şi Sângelui lui Hristos, în trupul şi sângele lor, cei doi soţi dobândesc de la însuşi Dumnezeu iertarea păcatelor, dar primesc puterea de a se ierta reciproc şi de a clădi familia lor pe învăţătura Domnului Iisus Hristos, căci Hristos este piatra (I Cor. 10, 4).

Desigur, „După Sfânta Scriptură şi Sfânta Tradiţie, întrebuinţarea pâinii dospite este singura practică îndreptăţită şi adevărată. Instituirea Sfintei Euharistii s-a făcut cu pâine dospită şi cu acest fel de pâine s-a săvârşit această Taină în toată Biserica, în primele veacuri, aşa cum se practică astăzi în Biserica ortodoxă”[23]. Acest adevăr dogmatic trebuie cunoscut de soţii familiei creştine ortodoxe; numai astfel vor ajunge să spună împreună: ”nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăieşte în mine” (Galat. 2, 20).

Astfel se crează „unitatea indivizibilă a biologicului cu spiritualul”[24], a bărbatului cu soţia sa, a familiei cu Creatorul; întru dragoste de viaţă şi adevăr trăit în prezenţa Domnului nostru Iisus Hristos; într-o lume care vrea să cunoască unitatea prin actul firav al mondializării impuse.

«Orice idee de satisfacţie sau de expiere
se estompează în faţa ideii celei mari a dăruirii
totale şi necondiţionate.
Şi această dăruire, la nivelul tensiunii ei adevărate,
însufleţeşte şi reglementează atât raporturile dintre
Dumnezeu şi om, cât şi pe cele dintre om şi Dumnezeu, şi
dintre om şi aproapele»
Părintele Galeriu

2. Soţul şi soţia pot birui lumea, numai în măsura în care devin mică Biserică, cuprinsă în Marea Biserică, Biserica Domnului nostru Iisus Hristos.

Dar ce este Biserica lui Hristos?

În învăţătura Sfântului Ioan Gură de Aur, Marea Biserică este locul unde se obţine mântuirea, este împărăţia Domnului Dumnezeu pe pământ. Începuturile ei coincid cu începuturile erei celei noi, cu Întruparea Fiului lui Dumnezeu şi îndeosebi cu Învierea Sa, căci la „plinirea vremii" a avut loc Întruparea Fiului lui Dumnezeu, „taina lui Hristos", cea mai presus de fire şi de îngeri neştiută. Este momentul când se manifestă în toată măreţia ei grija cea mare a lui Dumnezeu pentru neamul omenesc, „actul mântuirii noastre"[25]. În această taină a creştinătăţii trebuie să înceapă să crească familia creştină de astăzi. Ea trebuie să ştie că „Fiul lui Dumnezeu s-a făcut Fiul Omului, pentru a face pe oameni fii ai lui Dumnezeu[26], s-a coborât printre oameni pe pământ, pentru a-i ridica pe aceştia mai presus de ceruri[27]. Când familia, soţul şi soţia, se îndepărtează de Hristos, familia respectivă pierde una din principalele însuşiri ale Bisericii: Unitatea. Biserica este una. În

Biserică se realizează legătura tainică dintre Domnul Iisus Hristos şi adepţii Săi[28], adică mica Biserică.

Mica Biserică, familia creştină, trebuie să păstreze legătura cu Hristos, să comunice cu Mântuitorul, primindu-I euharistic Trupul şi Sângele pentru a deveni „de acelaşi trup" (sisomos) cu Hristos[29], una cu El, pentru a participa (devine etohos tu hri stu) la prerogativele ipostasului Său[30].

Urmarea păcatului îndepărtează bărbatul şi femeia de comuniunea euharistică, făcând pe cei doi să se îndepărteze de Hristos, mica Biserică se rupe de Marea Biserică, pentru că „noi creştinii considerăm că Sfânta Scriptură, împreună cu Sfânta Tradiţie, constituie principalul izvor al credinţei noastre religioase"[31], dar numai în Biserica lui Hristos, unde ne unim prin Taina Sfântă a Împărtăşaniei, „spre iertarea păcatelor şi spre viaţa de veci"[32]. Pe numeroasele drumuri pe care umblă soţul şi soţia, Marea Biserică îl însoţeşte. Ea participă la bucuriile şi speranţele, la tristeţile şi frământările celor doi soţi, cu convingerea că, „Hristos însuşi (…) a încredinţat pe om Bisericii, care l-a încredinţat ca pe o cale a misiunii Sale"[33].

Reconcilierea între cei doi, în cadrul micii Biserici, se realizează prin taina care precede Euharistia, adică prin Taina Mărturisirii, pentru că însuşi Iisus Hristos a zis: „deci dacă îţi vei aduce darul tău la altar şi acolo îţi vei aduce aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă darul tău acolo, înaintea altarului, şi mergi întâi şi împacă-te cu fratele tău, şi apoi, venind, adu darul tău" (Mt. 5, 23-24).

Dacă (însă) unul dintre cei doi soţi refuză să se roage pentru iertarea păcatelor şi nu acceptă taina Mărturisirii, comportamentul acesta va altera unitatea micii Biserici; el

va refuza să comunice cu Domnul Hristos, prin Duhul Sfânt, în Dumnezeu Tatăl. Iar dacă acel soţ se separă de Hristos, atunci el nu mai poate rămâne în Biserică, nici chiar în mica Biserică; chiar dacă căsătoriile mixte sunt admise, acolo unde există sentimentul iubirii.

În astfel de momente penibile pentru familia creştină, are loc negarea unei alte însuşiri a Marii Biserici a lui Hristos, şi anume: Sfinţenia. Biserica este sfântă, iar mica Biserică trebuie să fie întocmai. Chiar dacă, pentru cei doi soţi, sfinţenia a început la botez, pentru că Duhul Sfânt este acela care pune „pecetea împărătească”[34], ea se continuă şi se realizează de fiecare soţ în parte, devenind rezultatul cooperării celor doi soţi, în cadrul micii Biserici, cu harul Dumnezeiesc. Familia creştină nu trebuie să uite ce spune Sfântul Ioan Gură de Aur: «Dar auzind acestea, să nu ne lenevim, pentru că (Dumnezeu)… cere şi conlucrarea noastră. Pentru că zicând: „Pe cei ce mă slăvesc îi voi slăvi, iar cei ce mă disprețuiesc, vor fi disprețuiţi”, trebuie să luăm aminte că El cere şi cele ce se cad din partea noastră»[35].

Soţii, în chemarea la sfinţenie, au „libertatea de a crede şi de a iubi pe Hristos; sunt liberi să-şi păstreze fidelitatea (…) în victoria Mântuitorului”[36].

Întrucât prima familie, Adam şi Eva (umanitatea întreagă), a căzut în păcatul neascultării; umanitatea întreagă şi fiecare familie în parte, avea nevoie de izbăvire, de eliberare. Jertfindu-se pentru totdeauna şi pentru toţi oamenii[37], jertfa Mântuitorului Hristos are pecetea universalităţii, Hristos „a împăcat prin Sine atât pe cele de pe pământ, cât şi pe cele din ceruri, făcând pace prin sângele

crucii Lui" (Colos. 1, 20). În acest fel înţelegem caracterul universal al micii Biserici, al familiei creştine de astăzi.

Pe de altă parte, familia a fost considerată tot timpul ca o expresie a chemării sociale a omului. Această concepţie, în profunzimea ei, nu s-a schimbat nici astăzi. Dar în zilele noastre preferăm să scoatem în relief ceea ce bărbatul şi femeia, împreună, aduc nou în societatea în care trăiesc. Porunca: „creşteţi, înmulţiţi-vă şi stăpâniţi pământul" este universală, pentru toţi oamenii. De aceea numai oamenii, ca persoane, pot exista şi trăi în comuniune cu ei înşişi şi cu Creatorul. «Familia ia naştere în urma comuniunii conjugale prin unire, în care bărbatul şi femeia se dăruieşte reciproc şi se primesc reciproc.»[38]

Însăşi Cartea Facerea ne mărturiseşte menirea omului de a trăi în comuniune cu celălalt, când anticipează constituirea familiei prin taina căsătoriei: „bărbatul va părăsi pe tatăl său şi pe mama sa şi se va lipi de femeia sa, şi vor deveni amândoi un trup" (Facerea 2, 24).

Universalitatea micii Biserici, a familiei creştine, se menţine prin comuniune şi în comunitate. Comuniunea priveşte, pe de o parte, relaţia personală dintre cei doi soţi, respectiv: tu şi eu; iar pe de altă parte, priveşte relaţia între: tu, eu şi El, adică Hristos, Om şi Dumnezeu, în acelaşi timp. Comunitatea, priveşte nu numai societatea, ci familia însăşi, ca comunitate de persoane; devenind astfel „prima societate umană"[39].

Cei care se căsătoresc creştineşte, intră mai întâi în comuniune cu Domnul Hristos, şi prin Iisus Hristos, cei doi miri se unesc între ei, formând mica Biserică. Unindu-se cu Hristos, noua familie intră în slujba Bisericii Domnului Iisus Hristos, nemaiputând trăi doar pentru sine,

egoist şi izolat, ci în comuniune cu întreaga Biserică a lui Hristos, cu Marea Biserică. Relaţia dintre Marea Biserică, familia creştină, şi Domnul Iisus Hristos, trebuie să se sprijine pe o credinţă adevărată şi pe o unitate reală între eu, tu şi El. Familia trebuie să dea crezare cuvintelor Sfintei Scripturi: „O, de-ai fi rece sau fierbinte! Astfel, fiindcă eşti căldicel – nici fierbinte, nici rece – am să te vărs din gura Mea" (Apoc. 3, 15-16).

De aceea familia creştină, soţul şi soţia, trebuie să aibă ca temelie pe Domnul Iisus Hristos, că „nimeni nu poate să pună altă temelie decât cea care a fost pusă, care este Hristos" şi „apostolii sunt împreună lucrători cu Dumnezeu" (I Cor. 3, 11 şi 9). Când familia se abate de la apartenenţa la Marea Biserică a lui Hristos, cei doi soţi, din punct de vedere spiritual, se separă; chiar dacă o aparentă unitate dă sens formal convieţuirii lor în societate, alături de ceilalţi.

Desigur, ceea ce noi am afirmat, are în vedere numai familia creştină; altfel, convieţuirea în doi poate să existe acolo unde se caută o înţelegere intelectuală sau afectivă. «Dacă aceasta nu se produce, trebuie să ne întrebăm dacă egoismul, care se ascunde în însăşi iubirea bărbatului şi femeii, datorită înclinaţiei omului spre rău, nu este mai puternic decât dragostea.»[40] Dar şi aceştia din urmă vor fi ai lui Hristos, «fiindcă nu cei ce aud legea sunt drepţi la Dumnezeu, ci cei ce împlinesc legea vor fi îndreptăţiţi» (Rom. 2, 14-15; Rom. 2, 13), căci cel care manifestă sentimentul iubirii, acela nu poate fi decât al lui Hristos.

Numai în astfel de condiţii soţul şi soţia, mica Biserică, pot deveni membrii activi, într-o societate în care cel puternic tinde spre mondializarea naţiunilor, spre un „comunism cu faţă umană".

«Dragostea este îndelung răbdătoare,
este plină de bunătate, dragostea nu invidiază,
dragostea nu se laudă, nu se umflă de mândrie, nu se
poartă necuviincios, nu caută folosul său (...)»
(I Cor. 13, 4-13)

3. A defini iubirea, înseamnă a defini pe Dumnezeu; ceea ce este cu neputinţă la noi oamenii. Domnul Dumnezeu este un ocean de iubire, de aceea, zi de zi, picuri mari de iubire cad pe chipul umanităţii îndurerate.

Domnul Iisus Hristos ne învaţă să ne iubim aproapele ca pe noi înşine, privirea noastră se îndreaptă spre El, care este izvorul iubirii eterne. Această iubire are în vedere şi familia creştină. Dacă citim în „Cântarea Cântărilor", vom înţelege că iubirea logodnicilor îşi are izvorul în Dumnezeu: „Ca pecete pe sântul tău mă poartă, poartă-mi pe mâna ta ca pe o brăţară! Că iubirea ca moartea e de tare şi ca iadul de grozavă este gelozia. Săgeţile ei sunt săgeţi de foc şi flăcările ei ca fulgerul din cer" (Cântarea Cântărilor 8, 6).

Paul Evdokimov, analizând „Cântarea Cântărilor", spunea: „Revelaţia esenţială a Cântării este că iubirea omului izvorăşte din Dumnezeu şi limbile focului devorator al lui Dumnezeu – Cinzecimea nupţială o preschimbă în lumină"[41].

Desigur, în cazul de faţă avem de a face cu „agapi", iubirea divină (ebraicul ahîbîh) (Deuter 7, 8) (Ieremia 31, 3 ş.u.), şi nicidecum cu „philia" (ebraicul reim) (Iov 2, 11; Proverbe 18, 19, 24, ş.u.), cuvânt pe care Domnul Iisus

Hristos îl foloseşte pentru a pune în evidenţă sentimentele umane de prietenie şi afecţiune.

În Evanghelia de la Matei observăm aceste diferenţe: „cel ce-şi iubeşte pe tatăl să şi pe mama sa mai mult decât pe Mine, nu este vrednic de Mine: cel ce-şi iubeşte pe fiul său ori pe fiica sa mai mult decât pe Mine, nu este vrednic de Mine" (Mt. 10, 37). Cu alte cuvinte, iubirea care o dăm aproapelui, dacă nu este raportată la iubirea care izvorăşte din sânul Sfintei Treimi, nu este iubire adevărată, ci rămâne un sentiment omenesc de afecţiune, de milă. În acest sens Părinţii Răsăriteni spun că „agapi" este esenţa însăşi a lui Dumnezeu, deosebind natura necreată şi divină a acestei iubiri, de sentimentele omeneşti care, oricum, rămân limitate (vezi Sf. Simeon Noul Teologul, Imnele iubirii dumnezeieşti; III). Şi numai o astfel de iubire care vine de la Dumnezeu, prin fiinţa iubită, desăvârşeşte unitatea familiei creştine. Spune Sfântul Ioan Gură de Aur: «iubirea conjugală este iubirea cea mai puternică, ştiind, ca şi credinţa, să vadă cele ascunse altora. Iubirea află şi intră în adâncurile tainice, ivirea ei umple şi desăvârşeşte fără să alunge vreodată misterul»[42].

Înţelegem de ce iubirea dintre miri, şi dintre soţi, este o picătură din Oceanul nesecat, căci „Dumnezeu este iubire" (I In. 4, 8, 16), care trezeşte la viaţă două suflete ce-şi propun să existe unul pentru celălalt, găsind sprijin în Dumnezeu. Nu ne mai întrebăm: „cine este cel care a făcut ca personalitatea să aleagă această soţie sau acest soţ anume şi să ocupe precis această poziţie în viaţă? Cine este cel care a selecţionat şi plasat această persoană, soţie sau soţ, acolo unde tu ai putea să o alegi (…)?"[43].

Fără însă a cădea în învăţătura greşită a predestinaţiei, din textul de mai sus înţelegem pronia divină, grija lui Dumnezeu faţă de cei pe care „i-a binecuvântat" – pe cei doi soţi – odată cu naşterea omului din lut (Fac. 1, 28). Atunci a zis Domnul Dumnezeu: „Iată, toate sunt bune foarte". Bunătatea lui Dumnezeu faţă de prima familie se numeşte iubire. Iubirea Tatălui este întărită de iubirea Fiului, iubire care se revarsă peste cei doi miri la Taina căsătoriei, prin lucrarea Duhului Sfânt.

Omul nu poate să tindă la o iubire superioară fiinţei lui; altfel ajunge să nu o înţeleagă şi adierea divină se transformă în furtună. Fiind un dar de la Dumnezeu, iubirea trebuie cântărită de cei doi soţi cu sentimentul credinţei: „în care totul, spaţiul şi timpul, mişcarea şi ritmul, imaginea şi cuvântul, culorile şi sunetul, se descoperă şi se împlineşte ca rezidire a făpturii în Hristos, ca înălţare a noastră şi a întregii lumi la Dumnezeu"[44]. Înălţimea la care ajunge soţul care iubeşte este dată de puterea fiinţei lui de a recepţiona mesajul divin, de a accepta iubirea – agapi, fără de care cuplul, familia, se pierde în amănunte lumeşti. Înţelegem că unirea celor doi este precedată de iubirea Creatorului, care destramă sentimentul egocentric al celor doi miri şi sădeşte în inima lor sentimentul iubirii adevărate, care vine de la Dumnezeu.

Când iubirea dumnezeiască lucrează în sufletul celor doi miri sau soţi, se ajunge la altruism, la sentimentul nobil de a trăi pentru cel de lângă tine, de a-i simţi mereu şi mereu pulsul inimii şi dorinţa fierbinte de a trăi împreună. Perfecţionarea rămâne atributul lui Dumnezeu, «deoarece acest Ideal nu există în afară, el nu există în nici o altă personalitate, ci doar în interiorul tău, în celălalt „Eu"

Divin, cel care sunt „Eu”, intimul tău „Eu” Suprem şi Nemuritor şi ceea ce te face să vezi imperfecţiunile aparente în soţia sau soţul pe care Eu ţi l-am dat, este doar Ideea Mea de „Eu” al tău perfect, care se străduieşte să se exprime şi să manifeste prin personalitate ta»[45].

De aceea, pentru soţi, această „naştere în frumuseţe” impune o anumită pregătire spirituală, în care sufletul să vorbească cu el însuşi şi cu iubirea aproapelui. Conştient că iubirea rămâne cu el atât timp cât poate să o recepteze, sufletul trebuie să se ridice deasupra făpturii, pentru a păstra relaţia permanentă cu izvorul nesecat de iubire care transcende făptura, dar care nu o uită. Şi de aici „jocul”: „Imaginea ideală nu se arată decât pentru a dispărea din nou. Ea nu este doar un dat, ea trebuie să fie creată. Încântă omul şi apoi, învăluindu-l, lasă în inima lui o nostalgie profundă, dorirea arzătoare a prezenţei sale.”[46]

Desigur, nu întotdeauna se întâmplă aşa cu inima şi cu viaţa mirilor sau soţilor. Câteodată, această iubire-agapi, devine mod de încercări repetate pentru cei doi soţi. Mai mult, trebuie ca bărbatul şi femeia să aibă sentimentele lor transfigurate de harul divin, prin taina căsătoriei, ca astfel să se regăsească în comuniune cu Dumnezeu. Devenind una cu Dumnezeu, dar după har, cei doi soţi se unesc cu Dumnezeu şi astfel iubirea-agapi devine bucurie şi zid ce nu poate fi dărâmat de Satana. Pentru a se iubi, cei doi soţi trebuie să înţeleagă, să fie convinşi, că vocaţia familiei creştine este de a dărui iubire celor din jur. „Dumnezeu a creat omul după chipul şi asemănarea Sa; chemându-l la existenţă din dragoste, El l-a chemat în acelaşi timp la dreptate. Creând umanitatea bărbatului şi a femeii după chipul Său şi conservând-o continuu în fiinţa sa,

Dumnezeu înscrie în ea vocaţia, şi deci capacitatea şi responsabilitatea care corespunde dragostei şi comuniunii. Dragostea este deci vocaţia fundamentală şi înnăscută a fiecărei fiinţe umane."[47]

O astfel de dragoste ascunde sufletul soţului îndrăgostit în inima celei (celui) pe care o iubeşte şi după lungi căutări îl regăseşte inundat de iubire adevărată, în care ochii celor doi soţi se privesc, văzând pe Dumnezeu comunicând cu sufletele lor. Numai descoperind imaginea lui Dumnezeu din celălalt soţi, omul renunţă de a se iubi pe sine prin intermediul celuilalt. Sfântul Ioan Gură de Aur arată că doar iubirea dumnezeiască poate face ca două fiinţe să devină una.

„Toţi mirii şi soţii, sacerdoţi ai vieţii conjugale, sunt chemaţi să cunoască această iubire dumnezeiască, să se împărtăşească de puterea ei, unindu-se cu Hristos şi întru ei şi mărturisind suveranitatea Domnului în „Ecclesia domestica" în care se află. Această vocaţie este glasul ce vesteşte de-a lungul anilor de căsnicie existenţa harului dumnezeiesc, al cărui lanţ de aur numai moartea, şi nici chiar cea fizică, ci numai cea spirituală, îl poate frânge şi desface."[48]

Această formulare grefată pe învăţătura Sfinţilor Părinţi este bogată în sensuri. Ea confirmă înainte de toate identitatea profundă a celor doi soţi. Această identitate constând în capacitatea lor de a trăi în adevăr şi în iubire. Mai mult, ea constă în nevoia celor doi soţi sau miri de a trăi în adevăr şi de a simţi dragostea lui Dumnezeu. Această nevoie de adevăr şi iubire deschide inimile celor doi spre Dumnezeu, precum şi celor din jur; ei se deschid celorlalte persoane şi intră în comuniune cu Hristos, prin

dragoste. Numai atunci, familia care se formează în urma tainei cununiei, este binecuvântată de Dumnezeu.

Prin taina Căsătoriei, bărbatul şi femeia se unesc aşa de strâns, încât ei devin „un singur trup" (Facerea 2, 24). Bărbatul şi femeia, deşi prin constituţia lor fizică sunt două fiinţe diferite, totuşi ele, în cadrul familiei, vor trăi în mod egal „în adevăr şi în dragoste". Căsătoria e Taina iubirii. Această putere de înţelegere caracterizează numai pe oameni, luaţi ca persoane, cu latura lor spirituală şi trupească. Când, în virtutea alianţei conjugale, cei doi miri se unesc pentru a deveni „un singur trup", unirea lor trebuie să se realizeze „în adevăr şi în dreptate", punând astfel în lumină creatura care a fost creată după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu.

„Dar e de precizat că iubirea desăvârşită în Dumnezeu este între trei Persoane, pentru că o iubire care se închide între doi pune o margine a lor, rămâne indiferentă faţă de cel de al treilea, producând chiar gelozie între cei doi, când unul din ei se întristează şi de un al treilea. Dimpotrivă, când un al treilea se bucură cu mine de cel de-al doilea al meu, bucuria mea pentru cel de-al doilea sporeşte. De aceea, în suprema şi unica existenţă supremă fără de început, dragostea desăvârşită se realizează în trei; întărind totodată unitatea între ei şi evidenţiind nemărginirea lor"[49].

Pentru familia creştină, modelul iubirii eterne a Persoanelor Sfintei Treimi este de urmat[50*], cei doi soţi tre-

[*] «Izvorul iubirii sau al comuniunii se află în relaţia dintre două sau trei Persoane infinite, care posedă o unică fiinţă nedespărţită. Persoanele Sfintei Treimi îşi revarsă din eternitate iubirea una asupra celorlalte două, iar izvorul iubirii în Treime este Tatăl care-l naşte pe Fiul şi-L purcede pe Duhul Sfânt.» (Vezi Pr. Dr. Ion Popescu, *Op. cit.*, p. 183)

buind să se iubească reciproc, prin dragostea primită de la Dumnezeu în Treime.

Sfântul Apostol Pavel a închinat un imn dragostei, pe care noi îl redăm integral: „De-aş grăi în limbile oamenilor şi ale îngerilor, dar dacă n-am iubire făcutu-m-am aramă sunătoare şi chimval zăngănilor.

Şi de-aş avea darul profeţiei şi de-aş cunoaşte toate tainele şi toată ştiinţa şi de-aş avea credinţa toată să pot muta şi munţii, dar dacă n-am iubire, nimic nu sunt.

Şi toate averile mele de le-aş împărţi şi trupul meu de mi l-aş da să-l ardă, dar dacă n-am iubire, nimic nu-şi foloseşte.

Iubirea rabdă îndelung; iubirea se dăruie, ea nu invidiază; ea nu se trufeşte, nu se îngâmfă;

Ea nu se poartă cu necuviinţă, nu-şi caută pe ale sale, nu se întărâtă, nu ţine în seamă răul,

Nu se bucură de nedreptate, ci de adevăr se bucură;

Pe toate le suferă, pe toate le crede, pe toate le nădăjduieşte, pe toate le rabdă;

Iubirea niciodată nu se trece"; dragostea, deci, este „îndelung răbdătoare", (I Cor. 13, 1-8), „iubirea se dăruie" şi „pe toate le suportă", deci este o iubire exigentă şi dreaptă, pretenţioasă în ultimă instanţă. De fapt, numai o iubire exigentă menţine familia creştină în Biserică, aproape de Hristos. Dragostea este adevărată numai în măsura în care ea aduce după sine binele pentru cei din jur şi pentru comunitatea în care trăim. Singur numai cel care ştie să fie corect şi exigent cu el însuşi, în numele dragostei, poate cere, la rândul lui, celorlalţi, o fărâmă de dragoste. Pentru că dragostea este exigentă. Ea este exigentă în familie, este exigentă în relaţia Om-Dumnezeu, este

exigentă în relaţia părinţi-copii. Soliditatea familiei actuale se sprijină pe această exigenţă a dragostei; numai că ea s-a diluat odată cu secularizarea societăţii moderne. Potrivit Sfântului Apostol Pavel, pentru ca dragostea să „suporte toate", ea nu trebuie să „invidieze". să „se trufească", să „se îngâmfe", dragostea adevărată „pe toate le nădăjduieşte, pe toate le rabdă". Acest fel de dragoste trebuie să umple inima mirilor şi a soţilor; numai atunci puterea Domnului Dumnezeu, care „este iubire" (In. 4, 8, 16), acţionează în sufletul lor şi Domnul Iisus Hristos se face prezent în familia lor.

Numai meditând la acest imn al iubirii, familia creştină, soţul şi soţia, se vor conduce reciproc pe drumul care duce la înţelegerea rolului iubirii pentru cuplul ce formează mica Biserică.

„Pericolele care afectează dragostea constituie de asemenea o ameninţare pentru civilizaţia dragostei, pentru creştinism, deoarece ele favorizează ceea ce poate să se opună dragostei cu eficienţă. Ne gândim aici, înainte de toate, la egoism, nu numai la egoismul individual, dar şi la cel al cuplului, al familiei, într-un cadrul mai lărgit, la egoismul social, de exemplu: al egoismului manifestat de o clasă socială anume sau de o naţiune (naţionalismul). Egoismul, sub toate formele sale, se opune direct şi radical civilizaţiei dragostei, creştinismului."[51]

Egoismul cotidianului profanează şi acoperă de praf prezenţa dragostei lui Dumnezeu în familie şi în lume. Egoismul încearcă să convingă pe om, bărbat sau femeie, că iubirea nu mai corespunde şi nu mai răspunde promisiunilor ei. „Viaţa nu este decât o uzură, o moarte perpetuă

care întunecă imaginea luminoasă şi fugitivă a Sulamitei."[52]

Persoana se realizează prin libertate întru adevăr. În cadrul familiei, ca de altfel şi în cadrul societăţii, libertatea nu poate fi confundată cu putinţa de a face orice, oricând şi oricui. Libertatea cuplului impune, atât pentru soţ, cât şi pentru soţie, o disciplină interioară clădită pe iubire reciprocă. Ca dar al lui Dumnezeu, libertatea implică datoria. Aceasta se realizează în comuniunea dintre soţi, clădită pe iubirea Domnului Iisus Hristos, Care ne-a spus că nu este iubire mai mare decât aceea ca cineva să-şi pună sufletul pentru cel pe care-l iubeşte.

Fără „agapi", naţiunile nu vor ajunge (niciodată) la un consens, fie el numai economic. Ebraicul „ahîbîh" a confirmat-o şi o va confirma până la sfârşitul veacurilor.

«Pentru cel ce ştie sensul ascuns al Scripturii nu există diferenţă între ceea ce este scris în Cântarea Cântărilor" – mâncaţi, prieteni, beţi – şi misterele Apostolilor. De fapt, şi într-o parte, şi în cealaltă, textul spune mâncaţi şi beţi… veseliţi-vă în Hristos.»
Sf. Grigore de Nissa

4. Soţul sau soţia, în raporturile lor intime, trebuie să se privească prin *harul lui* Dumnezeu care se pogoară peste ei, liber şi în chip nevăzut. Ajutorul lui Dumnezeu trebuie să fie chemat prin rugăciunea: „Ajută-mi Doamne şi arată-mi-l pe soţul meu (sau pe soţia mea) pe care mi l-ai dat, aşa cum Tu însuţi îl vezi". Cum poate să vadă Dumnezeu pe un soţ care se roagă înainte de spovedanie?

„Ascultă-mi, Dumnezeul meu şi Ziditorul meu, ascultă-mă iarăşi pe mine, păcătosul şi nevrednicul robul Tău, că de multe ori Ţi-am făgăduit să-mi schimb viaţa cea rea şi nicidecum nu o am schimbat. Greşit-am, Doamne, greşit-am, şi cunosc greşelile mele şi îmi pare rău că le-am făcut, şi mi-e ruşine să vin înaintea feţei Tale, de atâtea ori călcându-mi cuvântul şi nepărăsindu-mă de păcate."[53] Privirea dumnezeiască descoperă în celălalt calităţile lui sufleteşti, puterea lui de a iubi pe soţul (sau soţia); de-a deveni tată (mamă!) sau bunic (bunică!). Totul depinde dacă bărbatul (femeia) îşi priveşte soţia (soţul) prin ochii atotpătrunzători ai lui Dumnezeu. Îndreptarea unuia dintre soţi face parte din lucrarea noastră personală în Biserică. Cel care participă la Liturghia euharistică, viaţa Bisericii se continuă şi dincolo, în viaţa de zi cu zi a familiei. Liturghia euharis-

tică nu se limitează numai la oficierea din Biserică, ci ea se prelungeşte în viaţa soţilor, a familiei, în toate dimensiunile ei, devenind ceea ce numim cu apelativul: „Liturghia după Liturghie – The Liturgy after the Liturgy –". Astfel, Liturghia după Liturghie devine o parte esenţială a prezenţei Bisericii în toate circumstanţele şi toate locurile unde familia creştină se desfăşoară ca mică Biserică. Acest lucru este posibil numai atunci când între Liturghia şi mărturisirea de credinţă a soţilor există o unitate perfectă[54]. Mai mult, familia creştină, odată primită sub har, are misiunea de a deveni, la rândul ei, izvor de har şi adevăr. «Misiunea noastră – da, este o misiune – este de a ieşi din carapacea noastră, de a ieşi din familia noastră pentru a merge spre cei care sunt pierduţi. A fi o comunitate euharistică – o familie – înseamnă a fi Trupul lui Hristos care cuprinde întreaga lume, împărţind cu lumea întreagă bucuria extraordinară pentru ceea ce noi am descoperit, minunaţi în faţa acestei realităţi: Dumnezeu ne iubeşte aşa de mult încât el acceptă să devină om, să se smerească, să sufere, să fie trădat, să fie condamnat, răstignit, pus în groapă, să se coboare în iad. Noi trebuie să fim peste tot unde Hristos a fost. Acolo unde este întuneric, noi trebuie să fim, pentru că, cuvintele lui Hristos: „Eu sunt lumina lumii", trebuie să se aplice şi nouă. Noi trebuie (familia) să mergem acolo unde există suferinţă, cu iubirea şi mângâierea lui Hristos. Acolo unde este prezent păcatul, noi trebuie să fim (familia!) sarea pământului şi să salvăm omul de la corupţie. Acolo unde este prezent răul, noi (familia!) trebuie să-l luăm asupra noastră, pentru a-l combate, pentru a-l învinge»[55].

Acest apel al mitropolitului Antoine Bloom nu poate fi pus în practică acolo unde ochii soţilor sunt întunecaţi;

acolo unde lumina necreată a harului divin nu pătrunde retina aflată sub voalul ignoranţei şi a ispitei ce duce la pierzanie. Adevărata iubire a cuplului trebuie să se manifeste acolo unde este prezent răul, pentru a-l învinge. Iar judecata păcatului trebuie să fie poleită de iubire şi soţii să nu uite cuvintele Domnului Iisus Hristos: „nu judecaţi ca să nu fiţi judecaţi. Căci cu judecata cu care judecaţi, veţi fi judecaţi şi cu măsura cu care măsuraţi, vi se va măsura" (Mt. 7, 1-2). O inimă care este dominată de raţiune, uită cuvintele spuse pe cruce de Mântuitorul Hristos: „Părinte, iartă-le lor, că nu ştiu ce fac" (Luc 23, 34).

Pentru ca judecata aproapelui să cunoască inima smerită în faţa lui Dumnezeu, să cunoască pacea şi împăcarea, familiile creştine trebuie să-şi continue propria liturghie în casa lor, la ora mesei, când frâng pâinea şi spun rugăciunea, cunoscut fiind faptul că „actul de a mânca este tot timpul o aducere aminte a misterului sfintei euharistii"[56]. Dacă familia creştină nu este conştientă de acest mister euharistic, viaţa spirituală a familiei este în pericol, putând să se ajungă chiar la ruperea căsniciei. În această Liturghie după Liturghie elementele păcatului, care păstrează creatura şi chiar creaţia toată, cu toate seducţiile lor se purifică şi harul lui Dumnezeu iese biruitor prin lucrarea cuplului, a familie, mica Biserică.

Felul în care se privesc soţii între ei, amintesc celor din jur puterea de convingere a cuplului în marşul lor spre mântuire, prin iertarea aproapelui şi a lor înşişi. Căsătoria este privită – de ortodocşi – atât ca instituţie divină (Fac. 1, 2; 2, 23-24), cât şi ca act juridic[57]. Cele două aspecte, divin şi uman, nu pot fi nici ignorate şi nici separate, fiindcă o consideraţie unilaterală a căsătoriei, şi îndeosebi

a căsătoriilor mixte, crează dificultăţi. Şi aceasta, cu atât mai mult astăzi, când comunicarea liberă şi amestecul de populaţii fac inevitabile contractările de căsătorii mixte (mihtoi gamoi – matrimonia mixta).

Cum se pot privi doi miri care sunt de credinţă diferită?

Intraţi (de ani buni) în cel de-al treilea mileniu de istorie al Bisericii, Duhul Sfânt ne interpelează pentru a ne determina să lucrăm în vederea comuniunii între toţi creştinii. Această mobilizare spre unitate cere Bisericii să înveţe din nou să respire prin cei doi plămâni[58], adică, prin cel Oriental şi prin cel Occidental, după cum spunea Papa Ioan Paul II. Semne îmbucurătoare s-au arătat chiar în ceea ce priveşte Sfânta Euharistie. Dar revenind la familia mixtă, la problemele ridicate de căsătoriile mixte, amintim că Biserica Ortodoxă, a urmat învăţătura Sfântului Apostol Pavel, încercând să o pună în practică, ori de câte ori iubirea a fost mai puternică decât legea.

În răspunsul dat Corintenilor, Sfântul Apostol Pavel clarifică legătura conjugală a doi creştini, dintre care unul s-a convertit la religia creştină, şi anume: „Dacă un frate are femeie necredincioasă şi ea vrea să locuiască cu el, să nu se despartă de ea.

Şi femeia, dacă are bărbat necredincios şi el vrea să locuiască cu ea, să nu-şi lase bărbatul.

Fiindcă bărbatul necredincios se sfinţeşte prin femeia credincioasă şi femeia necredincioasă se sfinţeşte prin bărbatul credincios. Fiindcă altfel copiii voştri ar fi necuraţi; dar acum ei sunt sfinţi.” (I Cor. 7, 12-14)

Dacă Dumnezeu nu ar avea încredere în omul care a păcătuit, care este de altă religie, şi nu i-ar spune: „Mergi;

de acum să nu mai păcătuieşti" (In. 8, 11), atunci omul acela nu ar mai fi capabil să se mântuiască şi să ajungă la cunoştinţa adevărului. „Iar Biserica Ortodoxă nu poate, în conformitate cu spiritul său, să desfacă legăturile familiale şi să exercite silnicie împotriva simţămintelor omeneşti şi liberei voinţe în limitele moralei"[59].

Soţii care compun o familie mixtă trebuie să aibă, unul asupra celuilalt, o privire de înţelegere reciprocă, iubitoare, plină de încredere şi de speranţă, fiecare având convingerea fermă că schimbarea în bine a lor, este plăcută lui Dumnezeu şi oamenilor. Harul lucrător al lui Dumnezeu începe să lucreze în viaţa celor doi, odată cu primirea Tainei Cununiei.

Sfântul Isaac Sirul ne învaţă că omul care şi descoperă sufletul în ochii lui Dumnezeu, care îi arată greşelile şi în acelaşi timp i le iartă, vede pe aproapele său, ca pe sine însuşi. Atunci înţelegem de ce soţii din familia mixtă trebuie să urmeze exemplul familiei creştine şi să repete cuvintele din Tatăl Nostru: „şi ne iartă nouă greşelile noastre precum şi noi iertăm greşiţilor noştri" (Mt. 6, 12).

Dacă (însă) unul dintre soţi se culpabilizează sau condamnă în mod voit celălalt soţ, socotind că numai el are dreptate, în aceste condiţii nefireşti, unitatea familiei mixte, în particular, şi a familiei creştine în general, are de suferit.

Există riscul ca, cuplul să fie sedus de amăgirile acestei lumi trecătoare. Dacă familia respectivă nu se va raporta în permanenţă la Dumnezeu, cei doi soţi vor fi orbiţi, iar lumina dumnezeiască care face pe soţi să discearnă binele de rău va lumina privirea întunecată a răului.

Un alt adevăr ce trebuie ştiut de familia creştină este nevoia de a rămâne fiecare soţ aşa cum a fost înzestrat de

Dumnezeu, fără a căuta să se ajungă la uniformitate. Familia creştină, privind tot timpul prin ochii Domnului Iisus Hristos, trebuie să aibă o „unitate în diversitate". De ce spunem acest amănunt esenţial, este tocmai pentru a preîntâmpina monotonia cuplului şi a nu se ajunge la plictiseală şi dorinţă de evadare. Mai mult, creştinul ortodox ştie că Dumnezeu este unul în fiinţă, dar întreit în persoane cu totul distincte. Tatăl este Creatorul, Fiul este Mântuitorul, Duhul Sfânt este Sfinţitorul.

„Persoanele Sfintei Treimi, Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt sunt persoane reali şi, ca atare, deosebite una de alta, având fiecare însuşiri personale proprii prin care se deosebesc ca persoane, se disting, neputându-se confunda una cu alta, deşi fiecare persoană dumnezeiască are întreaga fiinţă divină care nici nu se împarte nici nu se desparte, fiind veşnic una şi aceeaşi."[60]

În interiorul familiei, prin adevărata iubire, cei doi soţi vor renunţa la propriile lor „tabieturi" şi vor descoperi comuniunea; comuniunea cu Dumnezeu. Greşelile vor fi iertate reciproc, având conştiinţa că fiecare, la rândul lui, este iertat de Dumnezeu. Cel care nu iartă, rugăciunea lui se izbeşte de un zid de netrecut, Creatorul refuză să o asculte. Ştim ce a spus Domnul nostru Iisus Hristos: „Că de veţi ierta oamenilor greşelile lor, ierta-va şi vouă Tatăl vostru Cel ceresc; dar de nu veţi ierta oamenilor greşelile lor, nici Tatăl vostru nu va ierta greşelile voastre" (Mt. 6, 14-15).

Iertarea nu trebuie confundată cu o simplă trecere cu vederea, ci necesită convingerea fermă că cel care a greşit se va îndrepta. În acest sens trebuie înţeleasă „Parobola Fiului risipitor", în care după cum ştim, se vorbeşte de un

tată care, după ce a împărţit averea sa, fiul cel mic pleacă în ţări necunoscute lui. Ceea ce este interesant pentru noi, este faptul că Tatăl nu l-a judecat la plecare, ci dându-i ceea ce îi aparţine ca fiu, a rămas plin de nădejde că, într-o zi, feciorul său va reveni. Cu alte cuvinte, cu mult înainte de a se căi, fiul fusese iertat de părinte. Aşa înţelegem de ce tatăl, încă de departe văzându-l, fuge înaintea lui pentru a-l îmbrăţişa. Comportarea tatălui, cu siguranţă a trezit în sufletul şi mintea fiului dorinţa de pocăinţă, de metanoia.

Familia, fiind considerată mica Biserică, este locul unde omul învaţă să-şi recunoască greşeala, întărindu-se cu putere interioară, prin rugăciune: „Tată, am greşit!", pentru ca la rândul său să fie iertat de aproapele.

Dacă prin Taina Căsătoriei soţii învaţă să se privească prin ochii plini de bunătate ai lui Dumnezeu, prin Liturghia euharistică despre care am amintit, se poate ajunge la o intercomuniune euharistică, la o împreună trăire a membrilor familiilor de confesiuni şi religii diferite: „Este de datoria noastră, a noastră a Ortodocşilor, de a înţelege că comuniunea în rugăciune cu fraţii noştri este un imperativ clar al timpurilor noastre. Cum se poate, de fapt, spera un dialog de iubire şi adevăr, deci de adevărată teologie, dacă nu există în acelaşi timp credinţă, căutare şi rugăciune"[61].

Firește, ar putea cineva să-şi pună întrebarea: Ce au a face cu familia cele menţionate mai sus? Am răspuns mai înainte! Anume: dacă în familie învăţăm să fim iertaţi şi să iertăm, în aceeaşi măsură, apropierea dintre familii diferite (ca concepţie de viaţă şi de credinţă) se va realiza uşor şi atunci va apărea şi curajul despre care vorbeşte mitropolitul Dr. Antonie al Ardealului: «Noi avem nevoie, spuneau ierarhii români, de curaj pentru a admite demon-

straţiile bazate pe Sfânta Scriptură şi pe Sfânta Tradiţie, chiar dacă ele contrazic logica noastră şi practica noastră bazată pe experienţele istorice. Noi avem nevoie de curaj pentru a admite demonstraţiile bazate pe practica istorică cea mai veche, când aceasta se confruntă cu alte practici mai noi. Noi avem nevoie de curaj pentru a opta pentru practica care justifică evoluţia sa, păstrând sensul originar. Noi avem nevoie de curaj pentru a admite adevărul celuilalt, chiar dacă acesta contrazice pe al nostru. Noi avem nevoie de curaj pentru a accepta soluţiile celuilalt când ele sunt probate ca fiind bune sau foarte bune, mai justificate ca ale noastre, sau când ele nu au altă alternativă (…). Noi avem nevoie de curaj pentru a admite practici paralele acolo unde credinţa nu este afectată şi acolo unde nu sunt implicate stricăciuni pentru viaţa creştinească, şi nici situaţii în contradicţie cu logica şi bunul simţ comun»[62].

Curajul acesta îl învăţăm în sânul familiei din care facem parte fiecare: bărbat, femeie, copil, bunic, bunică, rude. Nu ne rugăm noi ortodocşii ca Dumnezeu să privească întreaga creaţie cu aceeaşi ochi plini de iubire divină?

De fapt, dobândirea privirii Domnului Dumnezeu trebuie să devină dorinţă în duh şi adevăr a tuturor credincioşilor, dar această dorinţă trebuie să mustească acolo unde doi creştini – soţ şi soţie – au fost uniţi prin Sfânta Taină a Căsătoriei; într-o societate umană (la nivel planetar) unită nu numai economic, ci şi spiritual. Dar nu prin New Age…

«…nimeni nu va fi alungat de la sărbătoare,
pentru că pe toţi Dumnezeu
ne îmbracă în straie de lumină»
Omilie (sec. al II-lea)

5. Cuplul care a primit Taina Cununiei trebuie să fie conştient de ceea ce reprezintă această taină pentru cei doi soţi, în special, şi pentru cei din jur, în general. Odată uniţi prin Taina Cununiei, bărbatul şi femeia sunt uniţi prin harul care se pogoară de la Dumnezeu Sfinţitorul. De aceea, a cunoaşte şi aprofunda porunca Domnului nostru Iisus Hristos: „Deci, ceea ce a unit Dumnezeu, omul să nu despartă" (Mt. 19, 6; Mac. 10, 9), înseamnă a înţelege natura căsniciei şi implicaţiile ei în actul de mântuire a cuplului. Unitatea familiei este o unitate care vine de la Dumnezeu-Tatăl prin Fiul Său şi prin lucrarea Duhului Sfânt: „Dumnezeule cel Sfânt, Care din ţărână ai făcut pe om şi din coasta lui ai făcut femeie şi ai însoţit-o lui spre ajutor, pentru că aşa a plăcut slavei Tale, să nu fie omul singur pe pământ, Însuţi şi acum, Stăpâne, întinde mâna Ta din sfântul Tău lăcaş şi uneşte pe robul Tău(N) cu roaba Ta(N), pentru că de către Tine se însoţeşte bărbatul cu femeia. Uneşte-i pe dânşii într-un gând; încununează-i într-un trup; dăruieşte-le lor roadă pântecelui, dobândire de prunci buni" (Aghiasmatar, p. 84-85).

Familia creştină astfel formată, „după roadele lor îi veţi cunoaşte" (Mt. 7, 16-20), şi numai atunci vom înţelege dacă cei doi soţi au îngropat talantul sau au ştiut să-l înmulţească. „Darurile pe care le primesc mirii în vederea unei alianţe depline, exclusive şi durabile, au izvorul în actul creaţiei, alcătuind temeiurile tainei pe care o instituie

Hristos la nunta din Cana, dar taina aceasta nu este numai restaurarea căsătoriei din Eden. Cuvintele Sfântului Apostol Pavel, care privesc instaurarea căsătoriei creştine: „va lăsa omul pe tatăl său şi pe mama sa îi se va alipi de femeia sa şi vor fi amândoi un trup" (Efes. 5, 31), sunt scrise şi în Cartea Facerii. Despre bărbatul din Eden însă nu s-a putut spune că „este cap femeii, precum şi Hristos este cap Bisericii". Instituirea Nunţii ca taină dumnezeiască e un act personal al Mântuitorului care a venit în lume să schimbe la faţă zidirea (…) Există o mare reciprocitate între harismele pe care căsătoria le are de la creaţie şi noile harisme pe care le dobândeşte de la Hristos."[63]

Altfel spus, soţul nu poate oferi soţiei ceea ce nu-i aparţine, ceea ce vine de la Dumnezeu Însuşi, nici soţia, soţului. Atât darurile cele bogate, cât şi unitatea căminului conjugal se cer prin rugăciune de la Dumnezeu: „Ca toţi să fie una, după cum Tu, Părinte, întru Mine şi Eu întru Tine, aşa şi aceştia în Noi să fie una (In. 17, 21) (…) Şi slava pe care Tu Mi-ai dat-o le-am dat-o lor, ca să fie una, precum Noi una suntem: Eu întru ei, şi Tu întru Mine, ca ei să fie desăvârşiţi în unime" (In. 17, 22-23).

În Sfânta Evanghelie de la Matei, Domnul Iisus Hristos se adresează ucenicilor prin cuvinte: „Pot oare nuntaşii să se întristeze câtă vreme mirele este cu ei?" (Mt. 9, 15).

Identificându-se cu mirele, Domnul Iisus Hristos descoperă şi confirmă dragostea Sa nemăsurată pentru om, pentru familie. Dar faptul că Mântuitorul Hristos a ales ca comparaţie mirele, pune în lumină adevărata natură a iubirii conjugale. Domnul Iisus Hristos arată cât de mult se reflectă dragostea de părinte a Domnului Dumnezeu, în

iubirea ce-o poartă bărbatul şi femeia care se unesc prin Taina Căsătoriei. Prin participarea Sa la nunta de la Cana Galileii, Iisus Hristos ne arată că familia, ca act sfânt al comuniunii întru adevăr, este cuprinsă în istoria mântuirii neamului omenesc. În Vechiul Testament cu precădere la Profeţi, întâlnim cuvinte cât se poate de frumoase cu privire la dragostea lui Dumnezeu arătată creaturii Sale. Dar această dragoste îşi are izvorul într-un Dumnezeu gelos, răzbunarea împletindu-se cu dreptatea. Dragostea Fiului lui Dumnezeu, Iisus Hristos, pe care a arătat-o şi mirilor din Cana şi pe care o arată şi familiilor creştine de astăzi, este o dragoste, înainte de toate, care iartă; o dragoste care acoperă cuplul, precum tatăl a acoperit cu braţele sale pe fiul rătăcitor. Şi precum tatăl din parabolă a făcut pe noul venit participant la viaţa casei sale, tot aşa şi Domnul Iisus Hristos cheamă pe cei doi soţi să participe la viaţa divină întru adevăr şi dreptate.

„Realitatea naturală a căsătoriei divine, prin voinţa lui Hristos, o adevărată taină a Noii Alianţe, marcată cu pecetea sângelui lui Hristos răscumpărătorul. Soţilor şi familiilor, aduceţi-vă aminte cu ce preţ aţi fost cumpăraţi."[64]

Potrivit învăţăturii ortodoxe, căsătoria este o Taină prin care femeia şi bărbatul, în faţa Sfântului altar, sunt uniţi de Dumnezeu Însuşi. Atât, bărbatul, cât şi femeia, sunt lipsiţi de capacitatea prin care să-şi transmită unul celuilalt harisma unimii conjugale. Mai mult, în dragostea lui Dumnezeu îşi vor găsi cei doi miri iubirea pe care odată cu Taina Cununiei şi-o vor oferi reciproc. Şi odată primiţi în Casa Domnului, este de datoria celor doi – bărbat şi femeie – să caute să înmulţească talantul primit

din chiar mâna Fiului lui Dumnezeu, Iisus Hristos. De aceea, căsătoria nu este o simplă viaţă în doi, fondată pe principii ancestrale. Cu toate acestea, «constatăm că în numeroase ţări şi culturi, concepţiile tradiţionale în materie de familie şi de căsătorie au fost şi sunt încă conştiente, că ele s-au schimbat şi continuă să se schimbe. În ţările occidentale în particular, femeile şi oamenii au din ce în ce posibilitatea să nu se mărite, cu toate că, pentru mulţi, căsătoria rămâne norma şi normalitatea. Numărul mare de divorţaţi este în creştere în numeroase ţări, şi în aceeaşi măsură creşte numărul de familii monoparentale, şi acesta atrage după sine consecinţe grave pentru viaţa copiilor. Factorii economici şi sociali pot slăbi căsătoria şi instituţia familiei; existând posibilitatea de exemplu ca bărbaţii să fie obligaţi să trăiască separaţi de familiile lor pentru a putea găsi de lucru; este posibil de asemenea ca părinţii să nu fie în măsură să educe corect copii lor, sau sunt puşi chiar în situaţia de a fi obligaţi să-i abandoneze.»[65]

Teofil al Antiohiei aminteşte în „Ad Antalycumm, 2, 28, că bărbatul şi femeia, prin actul creaţiei, au fost făcuţi un trup, iar Taina Căsătoriei îşi găseşte originea în Eden, acolo unde Dumnezeu a aşezat pe Adam şi pe Eva pentru a trăi în iubire desăvârşită şi astfel să se reflecte misterul Dumnezeirii. Acest mister se reflectă şi astăzi în familia creştină care, la Taina Cununiei, a primit binecuvântarea: „ca ei să fie desăvârşiţi în unime” (In. 17).

În acest sens preotul rosteşte rugăciunea de binecuvântare la Taina Cununiei, în faţa mirilor: «Binecuvântat eşti, Doamne Dumnezeul nostru, sfinţitorul nunţii tinice şi preacurate şi legiuitorul nunţii celei trupeşti, păzitorul nestricăciunii şi chivernisitorul cel bun al celor de tre-

buinţă vieţii. Însuşi Stăpâne, Cel ce din început ai zidit pe om şi l-ai pus pe dânsul ca pe un stăpân al făpturii şi ai zis: nu este bine să fie omul singur pe pământ; să-i facem lui ajutor dintr-însul; şi luând una din coastele lui, i-ai zidit femeie, pe care văzând-o Adam a zis: iată os din oasele mele şi trup din trupul meu, aceasta se va numi femeie, căci din bărbatul său a fost luată ea; pentru aceasta va lăsa omul pe tatăl său şi pe mama sa şi se va uni cu femeia sa şi vor fi amândoi un trup; şi pe care Dumnezeu i-a unit omul să nu-i despartă." Şi acum, Stăpâne Doamne, Dumnezeul nostru, trimite harul Tău cel ceresc peste robii Tăi aceştia (N) (…)» (Aghiasmatar, p. 82-83).

Goana după unitatea trupească şi sufletească a cunoscut-o omul imediat după alungarea sa din Eden. Dacă în Vechiul Testament, Iahve cerea poporului ales ca toţi să fie una în Dumnezeul lui Israel, odată cu Domnul nostru Iisus Hristos, întreaga seminţie omenească era chemată la adevăr şi unitate, „ca toţi să fie una", devenea poruncă sfântă, nu numai pentru cei care primeau Taina Cununiei, ci şi pentru cei care căutau mântuirea în chiliile mânăstireşti. În acest sens putem spune că Taina Cununiei înfăptuieşte comuniunea mistică dintre Creator şi creatură, precum şi a creaturilor între ele, determinând astfel scopul căsătoriei: unirea în Hristos a celor doi soţi. Numai când cuplul se simte unit în Domnul Iisus Hristos, căminul lor cunoaşte adevărata unime. Abia atunci cei doi – bărbatul şi femeia – ajung să împlinească porunca iubirii: „Poruncă nouă vă dau: Să vă iubiţi unul pe altul! Aşa cum v-am iubit Eu pe voi, aşa şi voi să vă iubiţi unul pe altul. Întru aceasta vor cunoaşte toţi că sunteţi ucenicii Mei, de veţi avea iubire unii pentru alţii" (In. 13, 34-35).

Privită interconfesional, Taina Căsătoriei capătă noi exprimări, căci vom vedea în catolicism preoţi necăsătoriţi, iar în ortodoxie «preoţii şi diaconii nu se pot căsători după hirotonie. Numai citeţii şi cantorii pot»[66].

Atât Biserica Ortodoxă, cât şi Biserica Catolică, recunosc indisolubilitatea Tainei Căsătoriei, deoarece, cei care se căsătoresc primesc har dumnezeiesc care lucrează asupra lor în veci.

Fiind instituită ca taină de Mântuitorul Hristos, cununia a fost întărită şi de cuvintele Sfântului Apostol Pavel adresate efesenilor: „Femeile să li se supună bărbaţilor lor precum Domnul; pentru că bărbatul îi este cap femeii aşa cum şi Hristos îi este cap Bisericii, El, Mântuitorul trupului. Dar aşa cum Biserica i se supune lui Hristos, tot astfel şi femeile să le fie întru toate bărbaţilor lor. Bărbaţilor, iubiţi femeile voastre aşa cum şi Hristos a iubit Biserica şi pe Sine s-a dat pentru ea ca s-o sfinţească, curăţind-o prin baie de apă întru cuvânt. (…) Aşa sunt datori bărbaţii să-şi iubească femeile, ca pe propriile lor trupuri. Cel ce-şi iubeşte femeia, pe sine se iubeşte” (Efes. 5, 22-28).

Din îndemnul Apostolului înţelegem că legătura cununiei, care de altfel este zidită în firea protopărinţilor Adam şi Eva, închipuieşte unirea tainică a Domnului Iisus Hristos cu Biserica. Şi ştim că această legătură tainică s-a realizat şi se menţine până la sfârşitul veacurilor, prin lucrarea harului dumnezeiesc, har care, în cazul celor doi soţi, ridică legătura conjugală şi umple cuplul cu puterea Duhului Sfânt, pentru a păstra patul neîntinat.

„Singura deosebire între cele două Biserici surori este că Biserica Apuseană, în primul rând, cum am văzut a instituit celibatul întregului cler, ceea ce nu este drept,

deoarece este împotriva Scripturii şi a Tradiţiei bisericeşti, în timp ce Biserica Răsăriteană opreşte numai căsătoria episcopilor. Totodată, Biserica Răsăriteană respinge căsătoria a patra, care nu lipseşte în Biserica Apuseană; iar, căsătoria a doua şi, mai ales, pe a treia o îngăduie mai mult din pogorământ. Apoi, Biserica Apuseană în nici un caz nu îngăduie divorţul, impunând numai separaţie provizorie celor care nu se înţeleg, cu toate că, în împrejurări excepţionale, Papa dezleagă cununia, considerând-o ca nefăcută, în deosebi, la capetele încoronate"[67].

Desigur, respectivele deosebiri care există între cele două Biserici: Ortodoxă şi Catolică, cu privire la Taina Căsătoriei, precum şi la celelalte Taine, pot fi surmontate în iubire şi adevăr, iar recenta vizită a Papei Ioan Paul II la Bucureşti, e un început grăitor în această direcţie.

De menţionat că şi-n Biserica Ortodoxă există restricţii în vederea administrării Sfintei Taine a Cununiei: „pentru orice membru celibatar al preoţiei funcţionale şi pentru călugări căsătoria nu este autorizată decât după reducerea stării lor la cea de laic."[68]

Chiar şi credinciosul, membru de rând al Bisericii ortodoxe este îngrădit de Tradiţia Bisericii, în privinţa numărului de căsătorii: „Prima căsătorie se face în deplină conformitate cu legea Bisericii, a doua este tolerată prin indulgenţă, o a treia este nefastă. Încă o căsătorie ţine deja de desfrâu."[69]

Protestanţii însă, nu limitează numărul căsătoriilor, deoarece ei nu găsesc în cununie transmitere de har dumnezeiesc peste cei doi miri, cărora, în ortodoxie, prin cuvintele Mântuitorului li se făgăduieşte şi iertarea păcatelor. „Căsătoria – spun protestanţii – n-a fost înfiinţată prima

dată în Noul Testament, ci de la început, la facerea neamului omenesc. Ea a fost rânduită, în adevăr, de Dumnezeu şi are chiar făgăduinţe; dar, acestea nu se referă, în mod propriu, la Noul Testament, ci mai mult la viaţa corporală. Astfel, dacă cineva voieşte să o numească taină, trebuie să o deosebească de celelalte, care sunt, în sens propriu, semne ale Noului Testament şi mărturii ale harului şi iertării păcatelor."[70]

Cu toate aceste diferenţe, preotul ortodox este conştient că Fiul lui Dumnezeu, Iisus Hristos, Om adevărat şi Dumnezeu adevărat, a dat tuturor celor care primesc lumină de la soare poruncă dumnezeiască: „Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău şi din tot cugetul tău. (…) Să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi" (Mt. 22, 37-39). „Altă poruncă mai mare decât aceasta nu este" (Mc. 12, 31).

Totodată, preotul ortodox şi cel care are pregătirea cuvenită pentru a intra în rândul clerului, este conştient că „Biserica Ortodoxă nu consideră viaţa conjugală cu totul incompatibilă cu preoţia, socotind că cei ce urmează să fie hirotoniţi pot să se căsătorească înainte de hirotonie, fără să-şi părăsească soţiile (după aceea). Ea opreşte numai căsătoria a doua la cei preoţiţi, după exemplul Bisericii vechi şi după cele spuse de Apostol, în I Tim. 3, 2 şi Tit 1, 6, unde formula bărbat al unei femei (mias ginehos andra) nu însemnează nici abţinerea şi evitarea desfrânării, nici îndepărtarea de poligamie, care era obişnuită atunci, cum s-au pronunţat mulţi exegeţi, fără o cercetare serioasă a textelor, ci în acestea Apostolul opreşte căsătoria a doua ca incompatibilă, din punct de vedere moral, cu misiunea sacră a păstorului, recomandând o singură căsătorie. (…)

Dacă sinodul trulan, în anul 692, a hotărât abţinerea de la căsătorie pentru episcopi, la aceasta a ajuns, nu din desconsiderare faţă de căsătorie, ci, fiindcă a socotit celibatul mai folositor şi totodată mai convenabil pentru cârmuirea Bisericii fără griji din afară."[71]

Întrucât citatul de mai sus este cât se poate de lămuritor în ceea ce priveşte administrarea Sfintei Taine a Căsătoriei viitorilor slujitori ai Sfântului Altar Ortodox, încheiem acest capitol, prin a afirma cu tărie, că: scopul suprem al căsătoriei este unirea cu Dumnezeu, pentru ca lupta cu ispita şi păcatul, la care este expusă familia creştină astăzi, să fie o luptă câştigată dinainte; mulţumită harului dumnezeiesc care lucrează la menţinerea unităţii cuplului, a familiei creştine.

Atacaţi taina căsătoriei şi veţi ataca însăşi fiinţa societăţii în care vieţuiesc creştinii. Valabilă pentru creştini, taina cununiei devine exemplu de virtute şi adevăr pentru cei din jur; chiar şi pentru „chinezi".

Numai în acest mod (de a acţiona) se va ajunge (într-o zi) la o unitate în diversitate: mondializarea despre care se vorbeşte tot mai insistent la început de secol XXI.

«Taina cea mai mare a omenirii este naşterea lui Dumnezeu ca om şi taina cea mai mare a divinităţii este naşterea omului în Dumnezeu. Prin Hristos, Dumnezeu devine Chip şi omul, la rândul său, îşi descoperă propriul chip.»
Nicolai Berdiaev

6. Într-un context în care viaţa de familie se înscrie pe un drum presărat cu ispite, asceza aduce la cei doi soţi cunoaştere interioară şi dragoste de viaţă.

Împărţită între viaţa conjugală şi abstinenţă, familia de astăzi cunoaşte clipa de fericire în măsura în care cei doi soţi ştiu să-şi controleze instinctul. Viaţa ascetică în căsnicie, pentru soţii moderni de astăzi pare ceva neverosimil, aducător de dezbinare şi ură între bărbat şi femeie. Chiar dacă de la origini, bărbatul şi femeia formează un trup, există totuşi între ei mici diferenţe: «crearea omului ca bărbat şi femeie, pentru ca singurătatea să fie desfiinţată până la rădăcini printr-o unire conjugală şi fizică şi spirituală, arată că această „mică diferenţă sexuală este semnul unei diferenţe fizice cu mult mai globală şi conjugală, şi că această diferenţă fizică globală şi conjugală este ea însăşi semnul magnific al unei diferenţe cu mult mai accentuată încă de toate persoanele luate la un loc, pentru care pot să fie în întregime conjugale. Pentru că nu este identic sau egal care, în ordinea dragostei, poate rupe singurătatea, poate permite să fie primit şi să primească în întregime. Dar, spune Iisus, inimile acestei generaţii păcătoase persistă în păcat. Noi avem „ochii pentru a nu mai putea vedea", „urechi pentru a nu mai auzi", şi facem din corpul femeii mici decupaje erotice… Bărbatul şi

femeia El crea: această unire conjugală de la origini arată, în lumina învăţăturii Domnului Iisus Hristos, că biologicul e mister şi semn la spiritualului, semn de asemenea al indivizibilei unităţi dintre biologic şi spiritual.

Femeia este femeia pentru că sexul său biologic este feminin şi nu invers. Bărbatul este bărbat pentru că sexul lui biologic este masculin, şi nu invers.»[72]

Din textul citat înţelegem, cu prisosinţă, că biologicul nu poate fi rupt de spiritual şi nici invers. Ceea ce surprinde însă este faptul că bărbatul, în tentativa sa de a se pierde în uitare, de multe ori, a ridicat femeii postamente din ceară, care, la apariţia soarelui benefic s-au topit, lăsând în urmă suflete în căutare. Viaţa cuplului este dominată de spirit, devenind astfel o viaţă spirituală. Când cuplul accentuează această latură firească, familia capătă noi dimensiuni în relaţia Om-Dumnezeu. Cei care se angajează pe un asemenea drum nu se luptă cu morile de vânt, ci cu un obstacol real: ispita de a fi mai mult în societate, de a duce o viaţă socială şi de a uita mirifica viaţă spirituală, în care pacea din Cer coboară peste cuplu.

„Adâncindu-se în vastele singurătăţi, anahoreţii căutau să pătrundă pe teritoriile demonilor pentru a se lupta cu ei într-un mod mult mai eficient, corp la corp. Transformarea deşertului, într-un deşert al lor, cu mult mai angoasant decât un spaţiu nelocuit, decât o simplă retragere. Este vorba de această singurătate dorită de spiritul uman, pe care vine să o viziteze demonul arzător al amiezii, precum şi cel al disperării nocturne. Numai asceza încărcată de o extremă forţă aprecia justa măsură a adversarului şi-l confrunta în această „luptă singulară", potrivit cuvintelor sfântului Benoit."[73]

Cum poate să lupte cuplul cu demonul arzător al amiezii şi cu cel al disperării nocturne, dacă nu prin Biserică şi în Biserică, prin participarea la viaţa liturgică[74], rugându-se cu timp şi fără timp. Pentru a rămâne prezenţi şi în viaţa socială, cei doi soţi îşi vor canaliza eforturile într-o muncă utilă, aducătoarea de bunuri materiale şi spirituale. Munca ordonată şi cu folos va aduce cuplului o existenţă, în care egoismul, lenea şi ispita se vor pierde în pustie, acolo unde lupta este „corp la corp" şi unde cel drept şi credincios învinge.

„Să ne rugăm, deci şi noi, să fim jertfiţi prin puterea Lui, şi să murim faţă de veacul răutăţii şi al întunericului. Să fie nimicit în noi duhul păcatului, să îmbrăcăm şi să primim sufletul Duhului celui ceresc, să fim ridicaţi din răutatea întunericului la lumina lui Hristos şi să ne odihnim (întru El), întru viaţă, în veci."[75]

Pentru a nimici în ei duhul păcatului, bărbatul şi femeia, familia de astăzi, fără prea multă ezitare, trebuie să participe la viaţa Bisericii prin post şi rugăciune. Văzut din punct de vedere ortodox, postul se identifică cu spusele Înţeleptului Isus, fiul lui Sirah: „Nu fi nesăţios întru toată desfătarea şi nu te apleca la mâncăruri multe. Că în mâncărurile cele multe va fi durere şi nesaţul va veni până la îngreţoşare. Pentru nesaţiu, mulţi au pierit; iar cel înfrânat îşi va înmulţi viaţa." Familia de astăzi, având ca model pe Mântuitorul Hristos care a postit patruzeci de zice şi patruzeci de nopţi în pustie, înainte de a începe propovăduirea Evangheliei (Mt. 4, 2; Luc 4, 2), familia deci, trebuie să înţeleagă că postul este rânduit pentru toţi creştinii, iar în familia unde se posteşte: „Postul potoleşte zburdă-

ciunea trupului, înfrânează poftele cele nesăturate, curăţeşte şi înaripează sufletul, îl înalţă şi îl uşurează."[76]

În situaţia în care postul, în viaţa de zi cu zi, nu este trăit în căsnicie, ca autentică poartă spirituală, prin care, în mod voit, prin iubirea harismatică dintre cei doi soţi, şi cu lucrarea harului, păcatele de tot felul sunt amorţite şi chiar smulse din rădăcini, atunci familia va fi afectată în însăşi esenţa ei. Boala şi suferinţa fizică şi sufletească întotdeauna a încercat viaţa omului, deci şi a cuplului. Neputinţa, limitele şi condiţia de muritor, omul şi le cântăreşte atunci când este atins de boală. Mai mult, orice boală poate face pe om să-şi întrezărească moartea. De aceea, atunci când cuplul – bărbatul şi femeia – consideră postul un lucru mărunt, lipsit de importanţă, trebuie să-şi amintească cuvintele: „Căci eu, Domnul, sunt vindecătorul tău" (Ieşirea 15, 26). Respectarea posturilor este o datorie a bunului credincios, care este cuprinsă în porunca a doua a Bisericii[77]. Tumultul vieţii cotidiene afectează într-o oarecare măsură şi viaţa spirituală a familiei, de aceea, când soţul şi soţia postesţe, ei trebuie să ştie cum postesc: «Postiţi? Arătaţimi-o prin fapte. Cum? De vedeţi un sărac, aveţi milă de el; un duşman, împăcaţi-vă cu el; un prieten înconjurat de un nume bun, nu-l invidiaţi; o femeie frumoasă, întoarceţi capul. Nu numai gura şi stomacul vostru să postească, ci şi ochiul şi urechile, şi picioarele şi mâinile voastre, şi toate mădularele trupului vostru. Mâinile voastre să postească rămânând curate şi de hrăpire şi de lăcomie. Picioarele, nealergând la privelişti urâte şi în calea păcătoşilor. Ochii, neprivind cu ispitire frumuseţile străine… Gura trebuie să postească de sudalme şi de alte vorbiri ruşinoase.»[78]

Chiar dacă în lucrarea de faţă încercăm să ne ocupăm de familie în general, considerăm că, privită în lumina Noului Testament, familia trebuie văzută prin prisma învăţăturii Mântuitorului Hristos şi a Sfinţilor Apostoli, căci altfel nu putem vorbi de o familie a cărei unitate este clădită pe adevăr şi iubire[79].

Trăit ca o ofrandă adusă celuilalt şi lui Dumnezeu, postul ajută pe cei doi soţi să simtă prezenţa reală a Domnului nostru Iisus Hristos. Şi aceasta nu este decât o cale. Pentru cuplul unit prin Taina Căsătoriei, Iisus Hristos este cu siguranţă prezent în toate actele vieţii celor doi, vieţii cotidiene, câtă vreme ei trăiesc în comuniune cu Dumnezeu, prin post şi rugăciune. Ce se întâmplă în familia unde numai unul dintre soţi posteşte? Găsim răspunsul în următoarea istorioară: «Un frate a întrebat pe un duhovnic zicând: – Părinte, trăiesc la un loc doi nevoitori în viaţa călugărească. Unul din ei şade în chilia sa şi posteşte cu mare înfrânare, zile întregi nemâncând nimic. Celălalt se mai înfruptă din bucate, dar slujeşte bolnavilor cu osârdie. A cărui faptă este mai plăcută de Dumnezeu?

Răspuns-a bătrânul şi a zis: – Cel ce posteşte cu străşnicie, dar nu are dragoste de aproapele, acela măcar de s-ar spânzura de nările lui, nu poate fi asemenea celui ce slujeşte bolnavilor.»[80] Acolo (unde) postul este înlocuit cu iubire faţă de aproapele, Dumnezeu este prezent şi soţul respectiv, într-un târziu va ajunge să înţeleagă şi osteneala prin post a celuilalt; ajunge chiar să şi postească.

Ce se întâmplă însă cu soţul care, din diferite pricini a pierdut credinţa, şi vede în post şi rugăciune fapte inutile, lipsite de importanţă pentru viaţa cotidiană?

„Omul care se îndepărtează de Dumnezeu nu mai găseşte odihnă sufletească nici în viaţa aceasta trecătoare, dar nici în cea veşnică. Pentru că cel care nu crede în Dumnezeu rămâne nemângâiat în această viaţă, iar în viaţa veşnică viitoare îşi osândeşte sufletul."[81]

Pentru ca cei doi soţi să ducă o viaţă plăcută lui Dumnezeu şi oamenilor, ei trebuie să conştientizeze faptul că, pentru o familie normală, orice faptă, orice atitudine zilnică, trebuie raportate la Dumnezeu prin întrebarea: „Este Domnul Dumnezeu mulţumit de mine astăzi?" Dacă aşa vor decurge lucrurile, atunci relaţiile cotidiene ale cuplului, în mediul în care cei doi soţi îşi desfăşoară activitatea, se vor sprijini pe cuvintele Domnului Iisus Hristos: „Nimeni nu poate să slujească la doi domni" (Mt. 6, 24). Bărbatul sau femeia care va sluji cu râvnă lui Dumnezeu, va ţine post şi se va ruga, conştient fiind de faptul că cel cu care intră în contact, deci cu aproapele – fie el şef de serviciu sau director – este creatura lui Dumnezeu, pe care trebuie să-l privim prin ochii Mântuitorului Hristos. «Şi aceasta este o luptă necontenită, un „război nevăzut" la care este supusă familia astăzi. De aceea, „Văzută de jos, viaţa spirituală arată ca o luptă necontenită, numită „război nevăzut", în care orice oprire devine o rămânere în urmă. Văzută de sus, aceasta înseamnă dobândirea darurilor Sfântului Duh. Această dublă mişcare se degaje clar din rugăciunea adresată Sfântului Duh: „Curăţeşte-ne de toată întinarea", dar şi „Vino şi te sălăşluieşte întru noi".»[82]

Soţul şi soţia, în faţa diferitelor dificultăţi cotidiene, în loc să înceapă cu acuze la adresa aproapelui, se roagă lui Dumnezeu pentru a li se lumina interiorul sufletului, ca

astfel să descopere atitudinea ce ar trebuie să adopte în relaţia cu aproapele. De multe ori piedicile interioare se opun iubirii aproapelui. Aceasta este tot o formă de post.

„Dacă sufletul nostru şi-ar păstra limitele interioare luând ca obiect şi ţel al vieţii lui perfecţiunea divină, el n-ar mai avea nevoie de limitări exterioare şi s-ar bucura de plinătatea adevăratei libertăţi şi nemărginiri. Dar întorcând spatele Dumnezeirii, el îşi răstoarnă natura sa proprie, se lasă umplut de un conţinut rău, îşi face obiceiuri absurde şi se lasă atras de o falsă nemărginire: de nemărginirea iubirii de sine, de lipsa de ţel a lucrării minţii şi de lipsa de măsură a dorinţelor simţurilor. În faţa acestei stări, înainte de a putea readuce sufletul nostru la adevărata lui poziţie între Divinitate şi lume, trebuie mai întâi să-l curăţim de răul pe care l-am agonisit între timp."[83]

Sufletele celor doi soţi, pentru a fi curăţite de răul pe care l-au acumulat zi de zi, trebuie să se smerească în faţa Domnului, aducând ca jertfă bine plăcută, postul.

Îmbinând postul cu rugăciunea, cuplul simte că obstacolele exterioare nu sunt decât semne văzute a ceea ce se întâmplă în interiorul lor, în sufletul lor, pe care dacă le depăşesc îşi câştigă din nou poziţia între Divinitate şi lume, înţelegând astfel noua armonie, care este Iisus Hristos, Care a biruit lumea (In. 16, 33). Ajungând la această conştiinţă de sine, soţul sau soţia devin responsabili a ceea ce se petrece în jurul lor şi umblă: „nu ca nişte neînţelepţi, ci precum cei înţelepţi, răscumpărând vremea, căci zilele rele sunt". Concluzionând, Apostolul Pavel zice: „De aceea nu fiţi fără minte, ci înţelegeţi care este voia Domnului" (Efes. 5, 15-17). Iar celor care au conştiinţa amorţită, adormită de păcat, tot Apostolul Nea-

murilor le strigă: „Deşteaptă-te tu cel ce dormi, scoală-te din morţi şi asupra ta va lumina Hristos" (Efes. 5, 14).

Despre învinuirea de sine, care nu capătă un caracter bolnăvicios şi de leitmotiv cotidian, soţii nu trebuie să se sperie, să problematizeze această comportare firească a omului care doreşte să aibă o conştiinţă curată, plăcută lui Dumnezeu şi oamenilor, ci să asculte cuvintele trăitorului Avva Pimen: „toate virtuţile şi-au aflat un sălaş, numai învinuirea de sine nu are unde să-şi plece capul, şi cu mare greutate răzbate omul fără aceasta."[84]

Cuplul însă, nu trebuie să confunde învinuirea de sine controlată de raţiunea luminată de credinţa în Domnului Iisus Hristos, cu lupta contra gândurilor rele. Şi pentru a exemplifica, reproducem următorul pasaj: «Un călugăr se tot plângea stareţului său că este foarte supărat de gândurile rele. Se jeluia mereu că gândurile rele năvălesc puhoi asupra lui ziua şi noaptea. Stareţul îl asculta. Într-o bună zi îl chemă să vină după el îmbrăcat şi cu mantia călugărească. Ieşiră afară din incinta mânăstirii, afară din ţinutul ei. Ajungând pe un loc înalt, unde sufla vântul din toate părţile, stareţul îi porunci călugărului să dezbrace mantia şi să oprească vântul cu ea. Călugărul mirat de acea poruncă, răspunse: – Asta n-o pot face!" Stareţul atunci îi zise: – Precum nu poţi opri vântul cu mantia; tot aşa nu poţi opri nici gândurile rele. Când vezi că vântul suflă tare, ca să nu te doboare, este destul să te ţii bine pe picioare. Tot aşa, pentru a nu te clătina gândurile rele, a nu te duce în ispită, a nu te doborî în păcate, este destul dacă lupţi după lege împotriva lor…»[85] Cuplul trebuie să fie conştient că „Oamenii, după felul cugetării lor, îşi îndreaptă mintea: sau la păcate, sau la oameni, sau la Iisus".[86] Când

gândul rău devine încercare şi vine pe neaşteptate, nu trebuie să ne lăsăm surprinşi, ci să căutăm să-i găsim cauza, fără a învinui pe cel de lângă noi, ca astfel să putem deveni noi înşine, căci aceasta este şi voia Domnului Dumnezeu[87].

Familia creştină consideră tot răul care se abate asupra ei, drept judecăţi dumnezeieşti, care au ca scop curăţirea sufletului de păcate: „Omul cuminte, gândindu-se la puterea tămăduitoare a judecăţilor dumnezeieşti, poartă cu mulţumire necazurile venite prin ele, nefăcând pe nimeni vinovat pentru ele, decât păcatele sale”[88]. „Iar cel nebun, necunoscând providenţa atotînţeleaptă a lui Dumnezeu, păcătuieşte şi când e mustrat, socotind fie pe Dumnezeu, fie pe oameni ca pricinuitori ai relelor sale.”[89]

În astfel de momente de cumpănă, soţul în cauză simte nevoia să fie sprijinit, ajutat de cel de lângă el. Acum este momentul ca soţul în cauză să fie conştientizat de ceea ce se întâmplă cu el şi în jurul lui, ca astfel, situaţia în care se află să fie suportată cu credinţă de întreaga familie. Dacă postul nu-l vom considera atât de eficient în astfel de momente, rugăciunea rămâne singura „armă” aducătoare de pace în sufletul soţului aflat în suferinţă. Căci „Cu aceleaşi ispite şi păcate cu care diavolul a ispitit şi a biruit pe membrii primei familii în Rai, atacă şi loveşte şi astăzi familia creştină. Mai mult, acum diavolul foloseşte şi alte ispite, reuşind să destrame tot mai mult familia, atât de bolnavă, de la sfârşitul mileniului nostru.”[90]

Întrucât, considerăm noi, păcatele care stăpânesc astăzi lumea (creştină) şi desfiinţează scopul sacru al familiei întemeiată de Dumnezeu, reprezintă tot atâtea obstacole de trecut pentru fiecare familie care se compară, la un

moment dat în viaţă, cu familia creştină, redăm mai jos aceste păcate: *„Păcatele care au îndepărtat cel mai mult lumea de Dumnezeu şi au îmbolnăvit fără vindecare familia şi societatea creştină de astăzi, sunt următoarele:*

- *necredinţa în Dumnezeu şi îndoiala în credinţă;*
- *indiferentismul religios;*
- *lipsa totală de educaţie religioasă a tinerilor, a soţilor şi a copiilor;*
- *înstrăinarea aproape totală de Biserică, de rugăciune, de pocăinţă şi de Sfintele Taine;*
- *sectarismul şi lepădarea de dreapta credinţă;*
- *ura şi răzbunarea dintre părinţi, copii şi rude;*
- *lăcomia şi iubirea de averi;*
- *desfrânarea sub toate formele ei, concubinajul (căsătoria fără cununie religioasă), adulterul (înşelarea soţului sau a soţiei), sodomia (păcate trupeşti individuale), malahia sau onania (păcate trupeşti individuale) etc.;*
- *păzirea conjugală de orice fel, pentru a nu avea copii;*
- *avortul sau uciderea de copii, sub toate formele;*
- *vânzarea şi abandonarea de copii;*
- *alcoolismul (beţia), cu toate urmările lui;*
- *televizorul, radioul, video etc.;*
- *pornografia în familie, prin filme, discoteci, cărţi, reviste şi imagini obscene de tot felul;*
- *divorţul, cu toate urmările lui – căsătoria a doua, a treia, sinuciderea;*
- *uitarea de Dumnezeu;*
- *hulirea de Dumnezeu;*
- *vrăjitoria;*

– *osândirea şi clevetirea;*
– *nemulţumirea pentru darurile primite;*
– *moartea fără pocăinţă.”*[91]

Ce-i rămâne de făcut familiei moderne, când se vede pusă în faţa unui astfel de „pomelnic” al păcatelor de azi? Nimic altceva, decât: „Răbdare şi pocăinţă, smerenie, post şi rugăciune, „căci toate ne sunt date, dar nu toate ne sunt de folos” (I Cor. 10, 23). Mai mult, soţii familiilor de astăzi au aceeaşi libertate pe care au simţit-o în Rai, Adam şi Eva, prima familie întemeiată de Dumnezeu, atunci când li s-a poruncit: „Din toţi pomii din rai poţi să mănânci, iar din pomul cunoştinţei binelui şi răului să nu mănânci, căci, în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreşit” (Facerea 2, 16-17).

Cât priveşte educaţia religioasă a tinerilor, despre care trebuie să spunem că, într-o zi binecuvântată de Dumnezeu, vor întemeia, la rândul lor, o familie, Sfântul Vasile cel Mare este cât se poate de clar: „Voi tinerii fiţi precum albinele care zboară din floare în floare, dar care culeg numai nectarul”, pentru că „pudoarea este componenta fundamentală a personalităţii”[92].

Soţilor, care consideră postul ca ceva căzut în desuetudine, le amintim că: păcat este atunci când îţi faci rău ţie însuţi, sau când faci rău la altcineva, iar rădăcina răului este diavolul, pe care îl putem birui „numai cu post şi rugăciune” şi credinţă deplină în Învierea lui Hristos.

Cum poate cuplul să-şi trăiască viaţa în iubire, departe de păcat?

„Oameni ai pământului, nu vă lăsaţi striviţi de asprimea vieţii. Luptaţi numai împotriva păcatului şi cereţi ajutorul lui Dumnezeu, iar El vi-l va da, căci este milostiv

şi ne iubeşte. (…) Şi ştim că celor ce luptă cu păcatul, Domnul le dă nu numai iertarea dar încă şi harul Duhului Sfânt care bucură sufletul şi le dă o pace dulce şi adâncă."[93]

În lupta cu păcatul, în familie, omul nu este întreg dacă este numai bărbat, nu este întreg dacă este numai femeie. Omul întreg este bărbat şi femeie. Şi ajungem la această unitate când bărbatul şi femeia îşi împreună, în acelaşi timp, trupurile şi sufletele lor*. Aşa se atinge starea de iubire deplină, când iubirea este atât de mare, dumnezeiască, căci: „Când spun cuiva, te iubesc, spun, tu nu vei muri niciodată." Şi dacă iubesc pe cineva, ţin să se mântuiască şi nu-l împing spre adulter, spre fapta rea; căci prin el mă pot mântui şi eu: „Taina aceasta mare este; iar eu zic în Hristos şi în Biserică" (Efes. 5, 32).

Răbdarea este acea virtute care întăreşte şi face să dureze în timp iubirea între cei doi soţi, până la sfârşitul vieţii, şi dincolo de moarte! Chiar dacă legătura trupească dintre bărbat şi femeie ţine o vreme, după care rămâne acea iubire sufletească, de admiraţie reciprocă, credinţa în Iisus Hristos le dăruieşte răbdarea necesară trecerii tuturor valurilor vieţii. Dacă însă iubirea sufletească nu există, sau nu a existat, cei doi soţi rămân doi străini apropiaţi. Şi atunci, Taina Căsătoriei tinde să fie redusă numai la sexualitate, ignorând iubirea sufletească, determinând astfel dispariţia responsabilităţii soţului faţă de soţie şi a cuplului faţă de Dumnezeu, responsabilitate care îşi are izvorul în plăcerea sufletească simţită de unul pentru celălalt. Cuplurile în care iubirea sufletească domină plăcerea trupească,

* Vezi Paul Evdokimov, *„Taina iubirii"*, Edit. Christiana, Bucureşti, 1994.

vor simţi prezenţa lui Hristos în familia lor şi vor da naştere la copii plăcuţi lui Dumnezeu şi iubiţi de părinţii lor.

„La unirea lui Dumnezeu nu se poate ajunge decât prin rugăciunea curată. Virtutea rugăciunii efectuează taina unirii noastre cu Dumnezeu, spune Sfântul Grigore Palama; căci rugăciunea este legătura făpturilor raţionale, cu Făcătorul. Dar unirea cu Dumnezeu e mai presus şi de rugăciunea curată. Ea înseamnă dragostea desăvârşită. Şi pe aceasta nu o dă omul de la sine, ci îi vine din Dumnezeu."[94]

Soţul (soţia), având convingerea că omul este mărginit, limitat în timp şi spaţiu, numai iubind pe Dumnezeu şi având convingerea că este iubit de Dumnezeu, poate să-şi trăiască viaţa alături de celălalt, în iubire. Când cei doi soţi se iubesc reciproc, ei nu-şi doresc moartea, ci o viaţă eternă. Datorită momentelor de plictiseală ce apar între cei doi soţi, datorită lipsei unei permanente noutăţi, ei fiind limitaţi, iubirea se dizolvă precum un cub de zahăr într-un ocean şi comunicarea slăbeşte. Când soţul (soţia) divinizează soţia iubită, fără a privi prin el la Dumnezeu, într-o bună zi se poate găsi pe marginea prăpastiei dintre rai şi iad. Dacă iubim pe aproapele nostru ca pe noi înşine, înseamnă că vedem în el chipul lui Dumnezeu, care ne poate ţine trează iubirea, până dincolo de mormânt. Această stare de trezvie spirituală trebuie menţinută prin post şi rugăciune. Nu se mărturisea Maria Egipteanca părintelui Zosima cu sute de ani în urmă, aşa cum ar trebui să se mărturisească şi femeile de astăzi?: „Mă ruşinez, părintele meu, să-ţi spun ruşinea faptelor mele. Iartă-mă, pentru Domnul. Dar de vreme ce ai văzut trupul meu gol atunci să-ţi dezgolesc şi faptele mele, ca să cunoşti de câtă ruşine

şi neruşinare este plin sufletul meu. Nu din pricină de a nu mă lăuda, după cum socoteai, n-am voit să-ţi povestesc faptele mele – căci cu ce am a mă lăuda eu, care am fost vas ales al diavolului? Ştiu însă că dacă voi începe să-mi povestesc viaţa, voi fugi de mine, cum fuge cineva de şarpe şi nu vei suferi să auzi cu urechile faptele nebune săvârşite de mine. Ţi le spun, fără să las ceva deoparte. Dar mai întâi, te jur, să nu încetezi de a te ruga pentru mine, ca să găsesc milă în ziua judecăţii".[95] Mult a iubit, mult i s-a iertat! Astăzi, pe Maria Egipteanca o găsim trecută în rândul sfinţilor plăcuţi lui Dumnezeu şi veneraţi de familiile care se luptă cu ispita.

Întrucât fapta lucrătoare prin credinţă întăreşte temelia familiei moderne de astăzi, se cuvine să spunem că bărbatul (femeia) care caută ca (toate) faptele lui să fie mângâiate de suflarea Duhului Sfânt, determină pe Domnul Iisus Hristos să nu se ruşineze de „neamul acesta desfrânat şi păcătos" (Mc. 8, 38). Cuplul care trăieşte viaţa de familie cu prezenţa Domnului Dumnezeu în căminul lor, vor simţi că realitatea se spiritualizează, se transfigurează şi atunci lupta cu păcatul va fi doar o încercare venită benefic de la Atotţiitorul.

„Taina cea mare stă în faptul că Dumnezeu a adus la existenţă şi persoanele create de o fiinţă comună îmbrăcate în trup, deci subiecte conştiente de valorile fiinţei lor şi ale universului material, pe care le trăieşte fiecare altfel şi le comunică una alteia, întărind şi cu voinţa unitatea lor de fiinţă şi împărţind modul de sesizare şi de actualizare a valorilor fiinţei umane şi ale universului. Iar în Hristos ele devin şi subiecte active ale valorilor fiinţei divine, pentru

îmbogăţirea spre care le-a creat Dumnezeu cel din Treime."[96]

Astfel stând lucrurile, prezenţa la Biserică, rugăciunea către Domnul Iisus Hristos şi Maica Domnului, împărtăşirea cu Trupul şi Sângele Domnului în zi de duminică, alungarea gândurilor rele şi evitarea certurilor interminabile; toate acestea sunt obligaţii ale cuplului, pentru a rămâne sub har. Aceasta este, de fapt imaginea unei familii văzute în lumina Noului Testament.

Iată ce spune în acest sens teologul (român) Dumitru Stăniloae: „în calitatea de chip dinamic al lui Dumnezeu şi deci în năzuinţa de a se ridica tot mai sus, spre modelul necreat şi neschimbat, e dată, ca o altă formă a unităţii contrastelor, libertatea şi responsabilitatea lui. Omul e dat lui însuşi prin creaţie, dar e dat nu ca să rămână unde este, ci ca să se ridice, pe de o parte, prin eforturile lui, pe de altă, prin ajutorul lui Dumnezeu într-un urcuş continuu spre Prototip. Iar aceasta o poate face numai prin unirea libertăţii cu responsabilitatea. Numai prin unirea ambelor poate înainta tot mai mult spre Dumnezeu al cărui chip este; spre Dumnezeu care este binele desăvârşit, dar Care este şi El liber. Pe de o parte, Dumnezeu e binele neschimbat pentru că e nelimitat, pe de altă parte, binele nu poate fi impus cu sila şi cucerit prin efort. De aceea, într-un anumit sens, în Dumnezeu binele coincide cu libertatea desăvârşită."[97]

Ridicându-se prin efortul lor, bărbatul şi femeia, îşi deschid uşa inimii spre harul ceresc şi vor privi cele înconjurătoare cu ochi dumnezeieşti. Iar uşa inimii şi celelalte uşi ale vieţii spirituale a cuplului se deschid prin post şi rugăciune. Şi atunci, cei doi soţi vor constata că, cel Care

„lucrează toate în toţi" (I Cor. 12, 6), este prezent în viaţa de zi cu zi a familiei lor.

Ce se întâmplă cu familia care rămâne în starea de ne-rugăciune?

Starea de ne-rugăciune favorizează pătrunderea în sufletul celor doi soţi a unor moduri de manifestare, respectiv, de a gândi, de a reflecta şi de a reactiva, în conformitate cu spiritul veacului, al aşa zisei modernităţi care face pe om să uite de Domnul Iisus Hristos, căci: „Nimeni nu poate să slujească la doi domni, căci sau pe unul îl va urî şi pe celălalt îl va iubi, sau de unul se va lipi şi pe celălalt îl va dispreţui; nu puteţi sluji lui Dumnezeu şi lui mamona" (Mt. 6, 24).

În acest context este bine să explicăm parabola nunţii fiului de împărat: „Asemănatu-s-a împărăţia cerurilor omului împărat care i-a făcut nuntă fiului său. Şi şi-a trimis slujitorii să-i cheme la nuntă pe cei poftiţi, dar ei n-au vrut să vină. Din nou a trimis alţi slujitori, zicând: „Spuneţi-le celor chemaţi: Iată, mi-am pregătit ospăţul, juncii mei şi cele îngrăşate s-au junghiat şi toate sunt gata. Veniţi la nuntă! Dar ei, fără să ţină seama, s-au dus unul la ţarina sa, altul la neguţătoria lui, iar ceilalţi, punând mâna pe slujitorii săi, i-au batjocorit şi i-au omorât. Şi auzind împăratul acela, s-a mâniat; şi trimiţându-şi oştile, i-au nimicit pe ucigaşii aceia, şi cetăţii lor i-au pus foc. Atunci a zis către slujitorii săi: Nunta este gata, dar cei poftiţi n-au fost vrednici. Mergeţi dar la răspântiile drumurilor şi pe câţi îi veţi găsi, chemaţi-i la nuntă. Şi ieşind slujitorii aceia la răspântii, i-au chemat pe toţi câţi i-au găsit, şi răi, şi buni, şi s-a umplut casa nunţii cu oaspeţi. Iar împăratul, intrând să-şi vadă oaspeţii, a văzut acolo un om care nu era

îmbrăcat în haină de nuntă şi i-a zis: Prietene, cum de ai intrat aici fără să ai haină de nuntă? El însă a tăcut. Atunci împăratul a zis către slujitori: legaţi-l de picioare şi de mâini, luaţi-l de aici şi aruncaţi-l în întunericul cel mai din afară! Acolo va fi plângerea şi scrâşnirea dinţilor. Că mulţi sunt chemaţi, dar puţini aleşi" (Mt. 22, 2-14).

În parabola redată integral, Domnul nostru Iisus Hristos aseamănă Împărăţia cerurilor cu un împărat care a făcut nuntă fiului său, dar la care nuntă, invitaţii nu au vrut să vină. Supărat, împăratul îşi trimite slugile casei sale la răspântiile drumurilor, să cheme: cerşetorii, uitaţii de lume, şchiopii etc. Dar în mulţimea aceasta pestriţă, unul singur purta în continuare haina lumii acesteia, deci nu era îmbrăcat în haină de sărbătoare. Din această cauză, împăratul porunceşte ca el să fie azvârlit în întunericul cel mai din afară. De ce? Oare toţi ceilalţi aveau haină nouă? Răspunsul este afirmativ! Odată intraţi la nuntă, conştienţi de măreţia evenimentului, vor cere să fie îmbrăcaţi potrivit unei asemenea situaţii. Celui care este aruncat în cele mai din afară i s-a reproşat faptul că a vrut să rămână îmbrăcat, la un astfel de eveniment, atât sufleteşte, cât şi trupeşte, cu vechile haine, refuzând să simtă bucuria noii Împărăţii în care intrase. Dacă raportăm cele întâmplate în parabolă, la viaţa cuplului de astăzi, înţelegem că, de multe ori, cei doi soţi, sunt chemaţi la masa sfântă, la Sfânta Împărtăşanie, dar ei se prezintă în faţa sfântului altar în haine ponosite şi murdare. Sufletul lor este îmbrăcat în haina veche a păcatului nemărturisit, iar trupul lor trăieşte alături de suflet sfâşierea şi separarea de Dumnezeu. – Se crează astfel în interiorul bărbatului (sau al femeii) două lumi care se resping reciproc: o lume guvernată de legile omeneşti, şi o

lume aparent spirituală în care ei încearcă să-şi găsească pacea pierdută de mult. Ceea ce poate uni cele două lumi este rugăciunea Tatăl Nostru: „facă-se voia Ta în cer şi pe pământ”. De aceea Sfântul Apostol Pavel îndeamnă familiile creştine şi pe noi toţi: „Rugaţi-vă neîncetat!”, adică cu timp şi fără timp, oriunde şi oricând. Şi „Nu vă îngrijiţi pentru sufletul vostru ce veţi îmbrăca, nici pentru trupul vostru cu ce vă veţi îmbrăca: au nu este sufletul mai mult decât hrana şi trupul mai mult decât îmbrăcămintea? (…) Că după toate acestea se străduiesc neamurile; ştie doar Tatăl vostru Cel ceresc că aveţi nevoie de ele. Căutaţi mai întâi Împărăţia lui Dumnezeu şi dreptatea Lui şi toate acestea se vor adăuga vouă. Nu vă îngrijiţi de ziua de mâine, căci ziua de mâine se va îngriji de ale sale. Ajunge zilei răutatea ei.” (Mt. 6, 25-34). Raportând în faţa Domnului Dumnezeu, prin intermediul rugăciunii, toate nevoile şi toate frământările zilnice, cei doi soţi vor trăi pe pământ, dar în haină nouă, insuflaţi, în tot ce întreprind, de puterea sfinţitoare a Duhului Sfânt, prin Fiul, în Tatăl.

Astfel prinşi în Împărăţia lui Dumnezeu, care începe aici pe pământ şi se continuă dincolo de moarte, cei doi soţi vor simţi, când sunt împreună, bucuriile curate percepute prin cele cinci simţuri ale trupului; anume: simţul auzului, prin încântarea sufletului la cuvintele plăcute spuse de unul din soţi, celuilalt; dar nu prin muzică halucinantă… Asemenea bucurii poate pricinui ochiul, când vede în celălalt de lângă el, chipul lui Dumnezeu; cu condiţia să nu-şi arunce privirea prin reviste obscene, sau pe ecrane cu filme nepotrivite pentru o familie creştină (Rom. 7, 19).

Apropierea curată dintre sexe, dintre bărbat şi femeie, în scopul perpetuării vieţii, este izvor de bucurie, „o înălţare şi o răsplată a Domnului pentru concursul ce fiinţa vie îl dă continuării vieţii în lume. O înălţare a lui până la întrezărirea bucuriei fără nume a creaţiei.”[98] Exprimând aceasta, în Taina Căsătoriei, Biserica dă ultimele îndrumări, zicând: „…să te veseleşti cu femeia ta, păzind marginile legii, că Dumnezeu aşa a binevoit…”, şi deci nu construirea şi înmulţirea caselor de toleranţă şi a desfrâului de orice fel (Aghiasmatar, p. 91).

„Căutaţi mai întâi Împărăţia lui Dumnezeu şi dreptatea lui” şi numai atunci cuplul creştin va simţi bucurii superioare. Soţul care ajunge să săvârşească binele şi să intre în comuniune cu Dumnezeu, prin rugăciune curată, are roadele unei bucurii adevărate, grijile vieţii de zi cu zi sunt împrăştiate de rugăciunea săvârşită împreună cu celălalt soţ.

Numai în măsura în care bucuria şi desfătarea sunt împreunate cu cumpătarea, cu virtutea, cu binele, cu rugăciunea, cu dobândirea Duhului Sfânt, în viaţa cotidiană, ea este folositoare vieţii şi desăvârşirii întru Domnul Iisus Hristos.

Este bine să ştie tânăra familie ce spune Tradiţia bisericii cu privire la sufletele găsite nepregătite în ceasul de pe urmă, numai astfel vor înţelege importanţa ascezei – postului şi rugăciunii – în viaţa cuplului: „Apoi după ce se desparte sufletul de trup, când el depune multă sârguinţă pentru a se sui la cele cereşti, la Ziditorul său, atunci – precum bine vezi – aceste duhuri viclene ale vămilor văzduhului, îl opresc pe loc, arătându-i scrise toate păcatele lui. Atunci sufletul dacă are mai multe fapte bune decât

păcate, nu-l pot opri vameşii aceia; iar dacă vor afla la el mai multe păcate decât fapte bune, îi opresc pe un timp în stăpânirea lor şi-i închid în temniţele iadului, unde-i muncesc atât cât le permite Dreptatea Dumnezeiască. Acolo suferă greu şi se chinuieşte Sufletul acela, până ce cu: posturi, rugăciuni, milostenii, Sfinte Liturghii, pomeni şi alte faceri de bine făcute Bisericilor şi săracilor de către ai săi, primeşte răscumpărare şi iese afară din iad."[99]

De aceea se cere celor doi soţi să cuprindă în rugăciunea lor şi pe cei răposaţi întru Domnul. Rugăciunea trebuie făcută în permanenţă, oricare ar fi împrejurările vieţii, căci sufletul, care e organul respiraţiei duhovniceşti, nu ar trebui niciodată să se oprească din a respira Duh Sfânt[100].

Prin efort continuu, prin post şi rugăciune, familia creştină va face ca Dumnezeu Sfinţitorul – Duhul Sfânt – să sălăşluiască în căminul lor. Nu vor mai fi împiedicaţi să se roage în interiorul lor, în sufletul lor, pentru că Duhul Sfânt e cel care se roagă în sine[101]. Iată de ce asceza – postul şi rugăciunea – sunt recomandate (de Biserică) soţilor care doresc să simtă prezenţa lui Dumnezeu şi să trăiască o viaţă conjugală demnă şi plină de bucurii duhovniceşti; într-o societate umană, care nu ştie încă să-şi înţeleagă indivizii, precum şi propria-i menire: de pedagog către Hristos. Iată adevărata perspectivă spre o reală uniformizare (fie ea numai) economică.

«În timpul liturghiei ne rugăm cu toţii, suntem co-liturgici când se invocă Duhul Sfânt, dar preotul ne spune că Dumnezeu e cu noi.»
Olivier Clement

7. Imagine a Bisericii, femeia trebuie să asculte chemarea bărbatului său, precum Biserica Îl urmează şi I se supune lui Hristos (Efes. 5, 24), „pentru că bărbatul îi este cap femeii aşa cum şi Hristos îi este cap Bisericii, El, Mântuitorul trupului" (Efes. 5, 23). Biserica şi Hristos devin astfel arhetipuri ale familiei de astăzi.

„Fiul lui Dumnezeu, făcându-Se om, a dat oamenilor cea mai mare pildă de smerenie din iubire, arătând că iubirea e atenţie la altul, până la uitarea deplină a importanţei proprii. Dar caracterul paradoxal al iubirii l-a evidenţiat în faptul că tocmai în uitarea cuiva de sine, din preţuire a altuia, se arată mărimea spirituală a lui. Fiul lui Dumnezeu, Care e viaţa şi puterea nemărginită, arată celui creat prin El Însuşi din nimic, atâta iubire, că se coboară la nivelul lui, ba merge chiar până la moarte pentru el, iar prin aceasta, dă o valoare nemăsurată celui creat prin El din nimic, arătând chiar prin aceasta că El poate investi, din iubirea Lui, chiar pe Cel ce n-are nimic de la sine, cu importanţă, de a-l ridica la nivelul Său."[102] Făcând o legătură cu ceea ce spune Sfântul Apostol Pavel în Epistola către Efeseni, vom înţelege că în textul Sfintei Scripturi nu este vorba de o inferiorizare a femeii în raport cu bărbatul: „Femeile să li se supună bărbaţilor lor precum Domnului; pentru că bărbatul îi este cap femeii aşa cum şi Hristos îi este cap Bisericii, El, Mântuitorul trupului. Dar aşa cum

Biserica I se supune lui Hristos, tot astfel şi femeia să le fie întru toate bărbaţilor lor" (Efes. 5, 22-24).

Exegeţii care au început să interpreteze textul epistolei fără să facă apel la inspiraţia Duhului Sfânt, care a călăuzit pe Sfântul Apostol Pavel în încercarea lui de a stabili raportul existent între Biserică şi Domnul Iisus Hristos, întemeietorul ei, au uitat cuvintele Apostolului adresate celor doi soţi, şi anume: „supuneţi-vă unul altuia întru frica lui Hristos" (Efes. 5, 21). De aici rezultând şi dezlegarea textului precedent: supunerea de bunăvoie; soţul să se supună soţiei, iar soţia să se supună soţului, luând ca model de urmat raportul dintre Hristos şi Biserică. Numai suportându-se reciproc, cei doi soţi ajung la supunere de bunăvoie, devenind astfel un singur trup, precum Biserica una este, chiar dacă cuprinde totalitatea celor care trăiesc în comuniune cu Domnul nostru Iisus Hristos.

Sfântul Ioan Gură de Aur, referindu-se la textul citat, învaţă că bărbatul şi femeia au parte în egală măsură la autoritate şi la independenţă[103]. Precum în Biserica lui Hristos se exprimă o singură voinţă pentru că este un trup, Trupul lui Hristos, tot aşa, când bărbatul sau femeia îşi exprimă voinţa, nu mai este vorba de două voinţe diferite, ci de o singură voinţă. „În iubire este cunoscută recunoştinţa demnităţii personale a celuilalt, precum şi unicitatea sa fără echivalent: de fapt, luaţi ca fiinţe umane, fiecare dintre ei a fost ales de Dumnezeu pentru el însuşi, printre creaturile de pe pământ; totuşi, printr-un act conştient şi responsabil, fiecare se dăruieşte celuilalt în libertate, precum şi copiilor primiţi de la Dumnezeu."[104]

Dacă ajunge să se înţeleagă acest mesaj, între cei doi soţi nu vor apărea divergenţe, pentru că în familia respec-

tivă s-a ajuns la o unică voinţă prin iubire reciprocă şi rugăciune în comun. Şi astfel se ajunge la egalitate perfectă, întrucât nici unul nu-şi mai aparţine sieşi, ci bărbatul aparţine femeii, iar femeia aparţine bărbatului. De aceea Biserica Ortodoxă este de acord cu ceea ce spune Papa Paul VI cu privire la femeia de azi: „În multe ţări, statutul femeii face să înceteze discriminarea efectivă şi stabileşte raporturi de egalitate în drepturile şi respectul demnităţii sale care devine obiect de cercetare, câteodată de revendicări insistente. Noi nu vorbim de această falsă egalitate care ar nega distincţiile stabilite de Creator la creaţie şi care ar fi în contradicţie cu rolul specific, atât de capital, al femeii în inima familiei, cât şi în societate. Evoluţia legislaţilor trebuie, din contră, să meargă în sensul protecţiei propriei sale vocaţii, în acelaşi timp cu recunoaşterea independenţei sale, luată ca persoană, cu egale drepturi de participare la viaţa culturală, economică, socială şi politică."[105]

Îndemnul Sfântului Apostol Pavel: „Bărbaţilor, iubiţi pe femeile voastre aşa cum şi Hristos a iubit Biserica şi pe Sine S-a dat pentru ea" (Efes. 5, 25), reprezintă altruismul suprem de care trebuie să dea dovadă bărbatul, văzut în cele două ipostaze: de soţi şi de tată. Ştim că Domnul Iisus Hristos s-a smerit pe sine, chip de rob luând, dându-şi viaţa pentru Biserică. Spălând picioarele apostolilor la Cina cea de Taină, Iisus Hristos se smereşte în faţa Bisericii, supunându-se ei. Mai mult, Mântuitorul ascultând rugămintea Maicii Sale – care era arhetip al Bisericii – la nunta din Cana, chiar dacă: „Încă n-a venit ceasul Meu", Hristos devine arhetip şi cale, armonie şi unitate pentru familia creştină de astăzi.

Însuşi Domnului Iisus Hristos învaţă: „Împăraţii neamurilor domnesc peste ele şi cei ce le stăpânesc se cheamă binefăcători. Dar între voi să nu fie aşa, ci cel mai mare dintre voi să fie asemenea celui mai mic; şi căpetenia, asemenea celui ce slujeşte. Căci cine este mai mare: cel ce stă la masă, sau cel ce slujeşte? Oare nu cel ce stă la masă? Dar Eu, în mijlocul vostru, sunt asemenea celui ce slujeşte" (Luc. 22, 25-27).

Plecând de la cele spuse de Mântuitorul şi explicate şi aprofundate de Sfântul Apostol Pavel, vom constata că, Tradiţia Bisericii va continua să identifice familia cu Biserica: Sfântul Clement al Alexandriei numeşte căsătoria „casa lui Dumnezeu" şi îi aplică cuvântul despre prezenţa Mântuitorului: „Eu sunt în mijlocul vostru" (Mt. 18, 20). Or, după Sfântul Ignatie din Antiohia: „unde este Hristos este şi Biserica Lui", ceea ce face să se vadă limpede natura ecclesială a comunităţii conjugale. Nu întâmplător Sfântul Pavel îşi plasează magistral învăţătura despre căsătorie în contextul epistolei despre Biserică, Epistola către Efeseni. Apostolul vorbeşte despre „Biserica familiei", (i cat icon ecclisia) (ROM. 16, 5) şi după el, Sfântul Ioan Gură de Aur vorbeşte despre „mica Biserică" (ecclisia milra). Este aici mai mult decât o simplă analogie. Simbolismul Scripturilor dă la iveală o corespondenţă foarte intimă între diversele planuri, pe care le arată ca expresii diferite ale realităţii unice."[106]

De fapt, fiecare membru al cuplului, luat în parte, e în acelaşi timp şi membru al comunităţii creştine: „Iar voi sunteţi trupul lui Hristos şi mădulare (fiecare) în parte (I COR. 12, 27). Afirmaţia este cât se poate de adevărată

pentru familia creştină, dar pentru familia care este încă în căutarea adevărului, devine o ofensă…

Ce-i de făcut? Dacă cei doi soţi sunt uniţi prin Taina Cununiei, atunci lucrurile sunt fireşti şi cu puţină abnegaţie, cei doi vor înţelege că nimic nu se poate face în afara Bisericii, deci rupţi de Hristos. Dacă însă cei doi soţi s-au mulţumit numai cu mersul la primărie, ei rămân clarificaţi în faţa societăţii în care trăiesc, dar lipsiţi de arhetip, de un model de urmat în viaţa lor de familişti. În cazul acesta riscul de a se ajunge la o ruptură, la divorţ, este cu mult mai mare decât în primul caz menţionat.

Pentru familia văzută în lumina Noului Testament, soţii uniţi prin Taina Cununiei, sunt uniţi prin Hristos, care este „soţ" şi cap al Bisericii. De aceea vieţile celor doi nu le mai aparţin personal, ci sunt – trup şi suflet – ai Domnului Iisus Hristos.

„Şi vor fi amândoi un trup" (Facerea 2, 24; Efes. 5, 31), „atunci când nu mai sunt doi, ci un trup" (Mt. 19, 6): „taina aceasta mare este; iar eu zic în Hristos şi în Biserică" (Efes. 5, 32).

De menţionat că, în mistica ortodoxă, faza de unire cu Hristos, „porneşte din fermecătorul poem al Cântării Cântărilor, în al cărui mistic simbolism, mireasa e Biserica, iar mirele e Hristos, sau mireasa e inima înflăcărată de mirele divin."[107]

Clement Romanul spune că Dumnezeu l-a făcut pe om bărbat şi femeie, unde bărbatul înseamnă Hristos, iar femeia înseamnă Biserică[108]. Dacă ne aducem aminte şi de cuvintele Sfântului Apostol Pavel: „Iubiţi-vă după cum şi Hristos a iubit Biserica, şi S-a dat pe Sine pentru ea, ca s-o sfinţească, curăţind-o cu baia apei prin cuvânt" (Efes. 5,

25, 26). Înţelegem că avem de a face cu un îndemn la asceză, la trăire duhovnicească, pentru cei doi soţi care au primit binecuvântarea de la Dumnezeu prin Taina Cununiei. Mai mult, pentru ca familia, cei doi soţi, să trăiască în unime, trebuie ca fiecare să-şi dăruiască viaţa, celuilalt, şi să se supună unul altuia, întru frica lui Hristos (Efes. 5, 21).

În familia unde domină neîncrederea, lipsa de credinţă, cu greu putem vorbi de o dăruire a vieţii. De ce? Pentru că acei doi soţi nu au model, nu au arhetip de urmat, nu au un crez. „Credinţa e un dialog. Dar vocea lui Dumnezeu este aproape tăcere; ea exercită o presiune de o delicateţe fără margini şi niciodată irezistibilă. Dumnezeu nu dă ordin, El lansează invitaţii. Decretului unui tiran i se răspunde cu o surdă rezistenţă, la invitaţia Stăpânului la ospăţ răspunde fericita acceptare a „celui care are urechi", care se face pe sine ales strângând în mână darul oferit."[109]

Cuplurile care sunt în căutare, a căror voinţă se clatină, pot ajunge la un echilibru interior cultivând cele trei componente ale sufletului: sentimentul, raţiunea şi voinţa, luând ca arhetip pe Domnul Iisus Hristos şi Biserica Sa.

Trebuie subliniat faptul că, potrivit trăitorilor, ceea ce poate realiza ideea, vine totdeauna din alianţa ei cu puterile afective, sentimentale, care antrenează voinţa cuplului, determinând-o la realizarea datoriei impusă de raţiune. „O idee care ne este indiferentă, din punct de vedere sentimental, nu duce la acţiune." Preotul şi levitul, din pilda Mântuitorului Hristos, aveau idee despre ajutorul necesar celui căzut şi rănit. Totuşi, „văzându-l au trecut pe alături." De abia samarineanul, „căruia i s-a făcut milă, s-a apropiat şi i-a legat rănile, la adus la casa de oaspeţi şi a îngrijit de el" (Luc. 10, 25-37).

Voinţa cuplului, deci, are nevoie de aşa zisele idei forţă, care luminează, dar şi încălzesc, dând putere; idei ce le pot găsi în Sfânta Scriptură.

Raţiunea este lumina şi ochiul vieţii morale: „Dacă ochiul tău va fi curat – zice Mântuitorul Hristos – tot trupul tău va fi luminat; iar dacă ochiul tău va fi rău, tot trupul tău va fi întunecat" (Mt. 6, 22-23). Raţiunea este aceea care dă voinţei cuplului – celor doi soţi – principii de orientare, arătându-le ce să facă, cum să facă, de ce să facă, ce mijloace să întrebuinţeze, care vor fi urmările, care vor fi greutăţile şi cum le vor întâmpina. Voinţa cuplului trebuie educată în aşa fel încât să asculte tot timpul la lumina raţiunii, care este Iisus Hristos, astfel cade roabă instinctului şi patimilor, şi atunci unitatea familiei este în pericol. De aceea rolul voinţei cuplului se pune mai ales în legătură cu patimile care robesc de multe ori întreaga activitate a omului. Aşa sunt: desfrânarea, lăcomia pântecelui, beţia, iubirea de argint, mânia, întristarea, trândăvia, ura, slava deşartă, mândria etc. „A domina toate aceste manifestări, a rezolva toate aceste conflicte, contradicţii, dând naştere unei armonii superioare este o lucrare de geniu, pe care trebuie s-o facă voinţa."[110]

Astăzi, un rol important în formarea voinţei îl are educaţia creştin-ortodoxă din familie, când se pun bazele educaţiei copilului, hotărâtoare pentru tot restul vieţii. Un rol deosebit au Biserica, şcoala, mânăstirea. Dar cea mai însemnată temelie pentru dezvoltarea şi formarea voinţei, mai ales la oamenii mari, este autoeducaţia, adică voinţa îşi face ea însăşi educaţia sa. Dar, atenţie! Soţii trebuie să fie conştienţi că o autoeducaţie sănătoasă trebuie să aibă ca model, ca arhetip, pe Hristos şi Biserica Sa.

Aşa se înţelege supunerea soţului faţă de soţie şi invers: drept semn harismatic al unei unităţi de voinţă. Fiul, Domnul nostru Iisus Hristos, nu a ascultat şi nu i s-a spus Tatălui Ceresc decât pentru că au o singură voinţă: mântuirea omului. De asemenea, Biserica este sub ascultarea Mântuitorului Hristos pentru că are o singură şi unică voinţă cu Acesta. Şi atunci înţelegem de ce Sfinţii Părinţi consideră ascultarea soţiei faţă de soţ, drept un semn că cei doi una sunt.

În consecinţă, cuplul, familia creştină, care are ca model, ca arhetip, pe Domnului Iisus Hristos şi Biserica sa, rămâne în unime şi dincolo de veci; nu numai într-o lume prezentă, care se vrea uniformizată şi supusă dictonului latin: „Divide et impera”.

«Nebunia Evangheliei e o nebunie calmă şi modestă. Creştinismul recunoaşte existenţa unor taine şi nu se străduieşte să le rezolve cu cifre a căror valabilitate nu poate stârni unei minţi câtuşi de puţin raţionale decât nevoia să ordone muşchilor motori schiţarea unui zâmbet.»
N. Steinhardt

8. Pentru a ne ocupa de renaşterea spirituală a familiei se cuvine să încercăm să ne explicăm ce este viaţa şi de ce este nevoie de o revenire la viaţa cea nouă întru Hristos, pentru cei care au primit Taina Cununiei.

Sfânta Scriptură ne spune că Dumnezeu Tatăl are viaţă în Sine Însuşi: „aşa precum Tatăl are viaţă în Sine Însuşi, aşa i-a dat şi Fiului să aibă viaţă în Sine Însuşi" (In. cap. 14).

Domnul Dumnezeu este viaţă. El este dătătorul vieţii. În decursul istoriei omenirii, omul a încercat să înţeleagă cu mintea care este structura acestui dar al lui Dumnezeu, respectiv: viaţa. După învăţătura ortodoxă, omul este cununa creaţiei lui Dumnezeu şi este alcătuit din trup şi suflet.

Fără a intra în multe amănunte ştiinţifice, vom încerca să surprindem fenomenele care stau la baza vieţii.

La baza vieţii este celula vie. Continuitatea vieţii se face de către celula-ou, ovulul fecundat al mamei de către spermatozoidul fecundant al tatălui. Nucleul celulei vii poartă un mesaj codificat, cromozomii, care sunt în număr de 46XX, la femeie, sau 46XY, la bărbat. Creşterea copilului se face prin diviziunea (împărţirea) celulară numită

mitoză. În cromozom se găseşte substanţa ereditară (ceea ce se transmite din tată în fiu) care se află în genă, iar gena este o moleculă[111]. După cum bine se ştie, chimia ne descrie molecula ca fiind formată din mai mulţi atomi. În jurul nucleului, partea centrală a unui atom, se rotesc electronii pe orbite (trasee) bine stabilite.

În conformitate cu teoria cuantică, la nivel atomic, în sistemele mici (exemplu celula), energia este discontinuă, iar trecerea dintr-o stare în alta, se numeşte salt cuantic, adică trecerea electronului de la un nivel de energie la altul, de pe o orbită pe alta, dar nu în mod continuu, păstrându-se însă o ordine extraordinară, desăvârşită[112]. De aceea, oamenii de ştiinţă, văzând că nimic nu este supus întâmplării acolo, afirmă existenţa unei Raţiuni Superioare, a lui Dumnezeu, Creatorul lumii.

Ceea ce poate să producă dezordine în materie şi în structura sistemelor vii – din punct de vedere ştiinţific – este energia calorică (căldura), care nu se mai transformă în energie şi ea este rezultatul energiei consumate în orice proces, exemplu, cel metabolic.

Legile fizicii se bazează pe tendinţa materiei de a trece în dezordine, principiul entropiei[113]. Asupra organismului entropia are influenţa distrugătoare, creşterea ei produce dezintegrarea, ceea ce înseamnă moartea. Pentru a împiedica distrugerea lui, organismul trebuie să se hrănească cu o materie organică extrem de bine ordonată. Aşa ne explicăm postul fixat de Biserica Ortodoxă pe parcursul anului bisericesc (fără să uităm postul ca jertfă), pentru familia creştină.

Întrebat un om de ştiinţă: „Ce este viaţa?" El a răspuns: „Spirit şi materiei"[114]. Adică, Dumnezeu cel Întru-

pat! Iată de ce am încercat să facem o radiografie ştiinţifică pentru cuplurile dezorientate de ştiinţa rău înţeleasă.

Gânditorul creştin Paul Evdokimov precizează că (în ceea ce priveşte viaţa spirituală) există două tipuri de persoane, şi anume: „Viaţa religioasă a multor credincioşi se reduce doar la „practicile religioase": a asista la slujbe, a „face Paştele", a-ţi împlini „datoriile religioase" şi a nu uita faptul iubirii de oameni. O viaţă bine împlinită, în multe privinţe pozitivă şi care riscă totuşi să nu aibă nici o legătură cu viaţa spirituală propriu-zisă. Ba, mai mult, bunu-simţ al credinciosului onest, erijat în sistem rezonabil, se dovedeşte o platoşă redutabilă prin care nu trece nici o nebunie, nici chiar minunea, nimic din ceea ce ar putea să mişte inima omului acestui veac; ar putea chiar să sesizeze ironia ascunsă a pariului lui Pascal, cu condiţia de a nu reţine din el decât o asigurare liniştitoare…, în cazul că…"[115]

Acest tip de oameni se unesc înaintea lui Dumnezeu pentru a forma un cămin, bazându-se mai mult pe intuiţie, căutând să înţeleagă potenţialul fizic şi psihologic al celuilalt. Bărbatul şi femeia din această categorie încearcă să iubească pe cel de lângă el, întru iubire dumnezeiască; încearcă să vadă pe celălalt cu o privire dumnezeiască, dar egoismul îl opreşte. Nu ajunge la acea stare harică, spirituală, când omul simte prezenţa lui Dumnezeu în tot ce atinge[116]. Nu este suficient să fi un om conştiincios ca să poţi vorbi cu Dumnezeu, căci „mulţi sunt chemaţi, dar puţini sunt aleşi", „căci pe cei pe care i-a cunoscut mai înainte, mai înainte i-a şi hotărât să fie asemenea chipului Fiului Său, ca El să fie întâi născut între mulţi fraţi.

Iar pe care i-a hotărât mai înainte, pe aceştia i-a şi îndreptat; iar pe care i-a îndreptat, pe aceştia i-a şi mărit." (ROM. 8, 29-30). În textul citat nu este vorba de predestinaţie, ci de atotştiinţa lui Dumnezeu; El discerne dinainte posibilitatea fiecărui om. Numai după aceea, prin lucrarea harului, îi dă posibilitatea mântuirii şi asemănării cu chipul Fiului Său – Iisus Hristos. Când bărbatul sau femeia a uitat nevoinţele vieţii spirituale: rugăciunea, renunţarea la sine şi iubirea aproapelui, toate acestea împănate cu post; ei nu mai reuşesc să înţeleagă adevărata cale şi ajung simpli practicanţi ai cultului religios. De aici apar decepţiile şi cearta continuă cu Dumnezeu; de aici apar în viaţa de zi cu zi, egoisme şi contradicţii între cei doi soţi. Ce-i de făcut? Trebuie ca cei doi soţi să-şi unească eforturile şi să le dirijeze în sensul evoluţiei spirituale, fiecare ajutându-l pe celălalt în drumul său spre unitatea harică întru Hristos.

Trăim aici o aparentă contradicţie, o antinomie spirituală a vieţii în doi. Ştim că în mănăstire, ucenicul, în drumul lui spre desăvârşire, este călăuzit de un duhovnic cu experienţă şi trăire întru cele sfinte. Spre exemplificare redăm o istorioară din Tezaurul Ortodoxiei:

„Pustnicul Moise veni odată la renumitul avvă Isidor pentru sfat duhovnicesc şi, deschizându-şi inima, îi istorisi de luptele sale sufleteşti împotriva ispitelor diavolului.

– Du-te la chilia ta, roagă-te lui Dumnezeu şi vei birui.

– Nu mai pot părinte, am obosit, simt că mă pierd, zice pustnicul.

Atunci avva îi spuse să privească spre apus. Moise se uită şi văzu o oaste de duhuri necurate care, cu răcnete

mari, se pregăteau pentru războiul cel nevăzut împotriva oamenilor.

– Priveşte acum şi la răsărit! În partea aceea fiul duhovnicesc zări o mulţime mare de îngeri strălucind în slava cerească.

– Vezi, aceştia sunt duhurile luminoase pe care Dumnezeu le trimite în ajutorul aleşilor Săi. Mergi şi te linişteşte fiindcă mai tari sunt duhurile noastre ocrotitoare decât puterea vrăjmaşilor noştri.

Mângâiat şi plin de tărie se întoarse pustnicul Moise la chilia sa."[117]

Dar ce se întâmplă cu bărbatul sau femeia? Au ei singuri puterea să se ridice unul pe celălalt? Răspunsul este: – Da! Chiar dacă începutul vieţii în doi e o imperfecţiune reciprocă, din punct de vedere al persoanelor, dar o desăvârşire, din punctul de vedere al harului Tainei Cununiei. Unde harul nu este perceput de unul din cei doi soţi, trebuie să intervină lucrarea preotului. Iată un exemplu: „Preotul unei parohii cheamă odată un misionar care să-l ajute în lucrarea de întărire a credinţei, în vremea postului mare. La prima slujbă nu mică fu mirarea misionarului când văzu că în biserică nu luau parte decât femei. El nu descurajă, ci îşi începu prima cuvântare cu aceste cuvinte: – Dragile, mele, nu ştiam că trebuie să slujesc într-o comunitate de văduve. Dumnezeu să-i ierte pe soţii voştri. Să spunem un Tatăl nostru pentru dânşii.

Duminica următoare la biserică veniră mulţi bărbaţi. Vorba misionarului cu rugăciunea pentru morţi se răspândi ca fulgerul în parohie şi-şi dete roadele."[118]

În acest fel, preotul va reuşi să vădească în soţul rătăcit un chip necunoscut lui până atunci, necunoscut

pentru că păcatul îl ascundea acoperindu-l şi pentru că el însuşi nu-şi punea problema de ce se purta într-un fel sau altul, de ce avea un anume mod de a considera viaţa.

Despre cel ce-al doilea tip de persoane, Paul Evdokimov spune: „Există şi persoane care au o viaţă interioară foarte bogată, dar nu religioasă. Gânditori, artişti, teosofi, care trăiesc o viaţă psihică profundă şi intensă, putând să ajungă până la misticismul cosmic sau la un spiritism fără Dumnezeu."[119] Şi concluzionează marele gânditor astfel: „Se poate deci constata, plecând de la aceste două forme de viaţă „religioasă" şi „interioară", că prima comportă totdeauna o relaţie de dependenţă faţă de un Absolut transcendent şi personal, iar a doua este autonomă şi se adânceşte în imanenţa propriei sale bogăţii psihice."[120]

În ceea ce ne priveşte, trebuie să precizăm, cu smerenie, că unirea cu Dumnezeu rămâne o posibilitate pentru orice om credincios. Iată cum: În Biserica Ortodoxă, omul credincios are posibilitatea să se unească cu Fiul, prin Duhul Sfânt, în Tatăl, prin intermediul celor şapte Sfinte Taine, fără însă a se confunda cu Dumnezeu. Această unire se realizează în trepte, botezul fiind prima treaptă, naşterea din nou, după asemănarea lui Hristos, ca om, prin Duhul Sfânt. După rostirea de către preot a formulei sfinte: „Botează-se robul lui Dumnezeu… în Numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, Amin" (Aghiasmatar, p. 36), pruncul se uneşte cu semenii în cadrul Bisericii lui Hristos, naşul fiind garantul menţinerii pruncului în unitate cu ei, prin credinţă. De aceea naşul trebuie să fie creştin ortodox. Taina Sfântului Botez şterge păcatul neascultării în care au căzut protopărinţii noştri, făcând să se nască un om nou, ce va fi întărit în viaţa cea nouă, în Hristos, prin Tai-

na Mirungerii: „Pecetea darului Sfântului Duh” (Aghiasmatar, p. 38); mirul folosit imprimându-se ca o pecete în toate organele trupeşti prin care lucrează sufletul lui şi în care s-a sălăşluit Duhul Sfânt.

După vârsta de şapte ani, orice copil trebuie să-şi mărturisească greşelile săvârşite faţă de oameni, faţă de el însuşi şi faţă de Dumnezeu, în prezenţa preotului investit de Hristos cu har deosebit – „de trimis al Lui” –, aceasta fiind Taina Spovedaniei (Aghiasmatar, p. 51, ş.u.), care înlătură piedica ce se ridică între ei şi Dumnezeu.

Unirea cu Hristos ajunge la treapta cea mai înaltă atunci când omul credincios primeşte de bună voie, în trupul său, Sfântul Trup şi Sfântul Sânge al Mântuitorului Hristos. Astfel, omului credincios i se trezeşte responsabilitatea, simţirea de jertfă pentru semenii săi, împreună cu Hristos.

Prin Taina Cununiei, Biserica Ortodoxă binecuvântează legătura dintre bărbat şi femeie, consfinţind astfel căsătoria celor doi. (Aghiasmatar, p. 70, ş.u.) De reţinut că Biserica nu refuză căsătoriile mixte, între ortodocşi şi neortodocşi (catolici şi protestanţi) sau între creştini şi necreştini, cu condiţia ca soţul de alt cult, înaintea căsătoriei, „să îndeplinească formalităţile de trecere la ortodoxie”. Naşii care-i asistă pe miri la cununie trebuie să fie ortodocşi şi sunt garanţii trăiniciei legământului făcut de cei doi în faţa sfântului altar.

Hirotonia, întinderea mâinilor – Taina preoţiei – se dă celui pregătit, celui ales de Dumnezeu pentru a sluji la Sfântul altar[121].

Trebuie ştiut şi de fiecare familie creştină că, prin Taina Hirotoniei se fixează în Biserică cele trei trepte:

diaconia, preoţia şi arhieria. Această taină se administrează de către episcop.

Cea de-a şaptea taină a Bisericii ortodoxe este Sfântul maslu, slujba prin care, „Biserica se roagă, prin sfinţii ei slujitori, pentru sănătatea bolnavilor, acordându-le iertarea de păcate prin ungerea cu untdelemn sfinţit" (Aghiasmatar, p. 114 ş.u.).

Din cele relatate cu privire la posibilitatea credinciosului de a se uni cu Dumnezeu, familia văzută în lumina Noului Testament, trebuie să înţeleagă că, prin Sfintele Taine, ne unim cu Hristos, dar prin Sfântul Duh, care ne face să ne simţim fii ai Tatălui, ai Sfintei Treimi, dogma centrală a Bisericii Ortodoxe. Depinde de noi cât timp rămânem uniţi cu Hristos, creştinul fiind liber să aleagă între bine şi rău, între a fi cu Hristos sau fără Hristos. Astfel conştientizată, familia de astăzi va dobândi prin război nevăzut, de fiecare zi, în căsnicie, harul dătător de viaţă.

Viaţa spirituală a celor căsătoriţi nu e diafană, ci ţine de concretul cotidianului, unde fiecare arată celuilalt efortul necesar schimbării unui anumit mod de a reacţiona, a unei prejudecăţi, a unui tip de comportament şi efortul necesar devenirii întru fiinţa sa potenţială, încă nedesăvârşită; a deveni ceea ce nu este încă[122]. Deci, dacă nu uită de sine, mai întâi, lepădând ceea ce este, omul nu va reuşi niciodată să ajungă ceea ce are a fi[123].

Aceasta însă necesită împăcarea cu sine, pacea interioară, atât de necesară vieţii spirituale a cuplului, a familiei de astăzi.

„Viaţa spirituală este un eveniment în interiorul spiritului. Văzută din exterior, ea se pretează adesea la neîn-

ţelegeri, la confuzii frecvente cu psihismul. Astfel, psihologismul formulează această întrebare clasică şi care merge pe alături: există o corespondenţă între subiectivul existenţei religioase şi obiectivul scopului ei? Pusă astfel, întrebarea prejudiciază o soluţie simplistă: obiectul experienţă – Dumnezeu nu e decât un aspect imanent al sufletului, esse in avima, Omul dialoghează cu elementele propriului psihic, mitologizează şi romanţează”[124]. Faptul că ne găsim într-o mare eroare ne semnalează tot Paul Evdokimov, şi anume: „Eroarea este aceea de a introduce o distanţă speculativă între experienţă şi obiectul ei, or experienţa religioasă este deodată şi manifestarea obiectului ei. (…)

Experienţa sfinţilor şi a misticilor este venirea Duhului. (…) omul nu-l crează pe Dumnezeu după chipul său, el nu-l inventează, ideea de om este teomorfică, Dumnezeu l-a creat pe om după chipul Său. (…) din clipa în care El îşi manifesta prezenţa Sa, omul o trăieşte”[125]. Aceasta (deci) este adevărata viaţă spirituală a familiei şi a cuplului, anume: să ajungă să trăiască împreună – bărbat şi femeie – prezenţa lui Hristos în interiorul lor, în sufletul lor. La această stare, cei doi soţi pot ajunge după ce s-au lepădat de sine şi au început să primească harul lucrător prin credinţă; har care le aduce pacea interioară, ajungând astfel să depăşească gândurile, apărând limbajul în duh şi adevăr, „Atunci voi cunoaşte pe deplin, precum am fost cunoscut şi eu” (I Cor. 13, 12), cuplul va renaşte spiritual întru Hristos.

Prin (şi cu) sfântul ortodox (sau catolic), modelat spiritual în „sânul” familiei creştine (a se vedea familia din care au făcut parte Sf. Vasile cel Mare şi fratele sau, Sf.

Grigorie de Hyssa – sec. IV), se poate ajunge la o generalizare a ideilor simbol din lumea (şi în) lumea modernă; respectiv: Mc. Donald şi Coca-Cola (luate ca repere ale mondializării incipiente).

«Pentru orice lucru este o clipă prielnică şi vreme pentru orice îndeletnicire de sub cer. Vreme este să te naşti şi vreme să mori; vreme este să sădeşti şi vreme să smulgi ceea ce ai sădit»
Ecclesiastul 3, 1-2

9. Părinţii sunt împreună creatori cu Dumnezeu. Nu poate, nu este uşor să înţeleagă mintea omenească înălţimea chemării şi cinstei la care ridică Dumnezeu pe părinţi. Prin Taina Căsătoriei şi în cadrul atmosferei sfinte a convieţuirii sunt chemaţi părinţii să colaboreze cu Dumnezeu la aducerea la viaţă a unor noi fiinţe umane, cu menirea să devină copii ai lui Dumnezeu după har (kata harin): „Iar dacă suntem fii, suntem şi moştenitori – moştenitori ai lui Dumnezeu şi împreună – moştenitori cu Hristos, dacă într-adevăr pătimim împreună cu El pentru ca împreună cu El să ne şi slăvim" (Rom. 8, 17). „Prin urmare, voi nu mai sunteţi străini şi nici venetici, ci sunteţi concetăţeni ai sfinţilor şi casnici ai lui Dumnezeu" (Efes. 2, 19).

Profetul Isaia spune: „Iată eu şi pruncii pe care mi i-a dat Dumnezeu spre semne şi minuni în Israel, din partea Domnului Savaot, Care locuieşte în Muntele Sinai" (Isaia 8, 18).

Vorbind despre căsătorie, Sfântul Grigorie Teologul zice: „Căsătoria născătoare de sfinţi". Cum poate să existe oameni care sunt chemaţi de providenţa divină să ajungă sfinţi, dacă n-ar exista părinţi?

Care este problema care îi frământă pe soţi? Este aceea de a naşte prunci: „Şi Dumnezeu i-a binecuvântat, zicând: „Creşteţi şi vă înmulţiţi şi umpleţi pământul şi-i

supuneţi; şi stăpâniţi peste peştii mării, peste păsările cerului, peste toate animalele, peste toate vietăţile ce se mişcă pe pământ şi peste tot pământul!" (Facerea 1, 28).

La această poruncă a lui Dumnezeu, soţii de astăzi nu-i mai dau ascultare şi o consideră de nerealizat. Prin aceasta ei încalcă legea dumnezeiască şi omenească şi alcătuiesc ei legea vieţii, ca şi cum ar fi ei stăpâni ai vieţii, anume: câţi copii să facă, când să facă şi mai nou, cum să-i facă.

Când preotul îi întreabă: de ce numai un copil? Soţii răspund, cu încrâncenare: timpurile sunt nefavorabile; a trecut epoca copiilor mulţi. Justifică, nefiresc, că, pentru a avea copii, trebuie să ai bani mulţi, întrucât viaţa este scumpă şi educarea copiilor costă mult. Cei care fac mulţi copii devin obiect de ironie şi comentarii sarcastice, ca fiind exponenţii vechilor concepţii despre viaţă.

Copiii mulţi înseamnă griji şi preocupări multe. Dar ce se poate realiza fără griji şi probleme? Orice lucru, cel mai neînsemnat lucru (presupune) implică efort şi sacrificiu şi cu atât mai mult, copiii, care cer oboseală şi jertfă, ei care sunt icoana lui Dumnezeu. Care constituie comorile cele mai de preţ şi coroana cea mai strălucitoare a părinţilor*. Pe bună dreptate spune Sfânta Scriptură despre femeie, că naşterea de copii va fi mântuirea ei: „Ea însă se va mântui prin naştere de copii, dacă cu simplitate rămâne-n credinţă, în iubire şi în sfinţenie" (I Tim. 2, 15).

Fireşte, nu încape îndoială, copiii mulţi înseamnă şi cheltuială multă, problema întreţinerii lor este acută. În afară de cheltuielile zilnice ale hranei, îmbrăcămintei, lo-

* Vezi Jacques Jullien, *„Demain la famille"*, Editions Mame, 1992.

cuinţei, sunt şi cele imprevizibile: bolile, educaţia şi multe altele. Cu toate acestea, cu ani în urmă, condiţiile erau mult mai grele, faţă de epoca actuală, şi totuşi familiile aveau mulţi copii. În epoca respectivă, părinţii eliminau cheltuielile inutile, care nu erau absolut necesare pentru copii*.

Mama trebuie să fie conştientă: copiii sunt o binecuvântare de la Dumnezeu: „Cel ce face să locuiască cea stearpă în casă, ca o mamă ce se bucură de fii" (Ps. 112, 9).

Prin copii se bucură femeia. Printre multele promisiuni pe care le-a făcut Dumnezeu lui Israel a fost şi aceea de ai dărui copii mulţi dacă va asculta voia Lui: „Te va iubi, te va binecuvânta, te va înmulţi şi va binecuvânta rodul pântecului tău, rodul pământului tău, pâinea ta, vinul tău, undelemnul tău, pe cele născute ale vitelor tale mari şi ale oilor turmei tale în pământul acela, pentru care S-a jurat El părinţilor tăi să ţi-l dea ţie" (Deuteronom 7, 13).

În psalmul 127 (în mod deosebit) este elogiată binecuvântarea lui Dumnezeu: „Rodul muncii mâinilor tale vei mânca. Fericit eşti; bine-ţi va fi! Femeia ta ca o vie roditoare, în laturile casei tale; fiii tăi ca nişte vlăstare tinere de măslin, împrejurul masei tale.

Iată, aşa se va binecuvânta omul, cel ce se teme de Domnul" (Ps. 127, 2-4).

În psalmul acesta Dumnezeu se adresează omului credincios şi devotat numelui Lui.

Trebuie, de asemenea, accentuată şi revelată bucuria bunicilor când simt iubirea nepoţilor lor: „Cununa bătrâni-

* Ibidem.

lor sunt nepoţii, iar mărirea fiilor sunt părinţii lor" (Pilde 17, 6).

Iată de ce au devenit cunoscute familiile patriarhilor din Vechiul Testament: „Binecuvântează-i pe dânşii, Doamne Dumnezeul nostru, precum ai binecuvântat pe Avraam şi Saara. Binecuvântează-i pe dânşii, Doamne Dumnezeul nostru, precum ai binecuvântat pe Isaac şi pe Rebeca. Binecuvântează-i pe dânşii, Doamne Dumnezeul nostru, precum ai binecuvântat pe Iacov şi pe toţi patriarhii. Binecuvântează-i pe dânşii, Doamne Dumnezeu nostru, precum ai binecuvântat pe Iosif şi pe Asineta. Binecuvântează-i pe dânşii, Doamne Dumnezeul nostru, precum ai binecuvântat pe Moise şi pe Semofora. Binecuvântează-i pe dânşii, Doamne Dumnezeu nostru, precum ai binecuvântat pe Ioachim şi pe Ana. Binecuvântează-i pe dânşii, Doamne Dumnezeul nostru, precum ai binecuvântat pe Zaharia şi pe Elisabeta" (Aghiasmatar, p. 83).

Precum se ştie, Iov a avut şapte fii şi trei fiice. Mare a fost şi familia lui Iacob. Precum şi sfânta familie a Macabeilor. Aşa a rămas numele de familie patriarhală pentru familia cu mulţi copii. Astfel de familii sunt multe şi în afară de Sfânta Scriptură, anume: familii de sfinţi, demnitari etc. Oare nu merită să-i copieze şi actualii soţi, familiile de astăzi?

Cauza principală care determină pe părinţi să fugă de naşterea de copiii este lipsa credinţei în Dumnezeu.

Lucrarea credinţei trebuie să asculte de porunca lui Dumnezeu cu privire la naşterea de copii. Nu este Dumnezeu cel care ia sub ocrotirea lui fiecare nouă fiinţă? „Deschizi Tu mâna Ta şi de bună-voinţă saturi pe toţi cei vii" (Ps. 144, 16).

„Uitaţi-vă la neamurile cele din început şi vedeţi cine a nădăjduit spre Domnul şi s-a ruşinat?" (Înţelepciunea lui Iisus Sirah 2, 10).

Cu totul altceva este dorinţa de a duce o viaţă lipsită de griji, încercarea de aş petrece viaţa fără greutăţi: petreceri, spectacole, jocuri de cărţi etc. Toate acestea presupun eforturi economice şi deci nu mai pot face faţă la copii, la nevoile lor.

Consecinţa neascultării legii divine, aduce pedeapsa, aduce boala, suferinţa – mame care mor în urma avortului. „Că dacă cuvântul grăit prin îngeri s-a adeverit şi dacă orice încălcare de poruncă şi neascultare şi-a primit răsplata cea dreaptă" (Evrei 2, 2).

De aceea se cere soţilor să întâmpine problema naşterii de fii cu multă seriozitate, nu cu superficialitate, ci cu nădejde în Dumnezeu. Părinţii cu copii mulţi sunt adevăraţi eroi. Ei au ascultat de glasul lui Dumnezeu. Sacrificându-se zilnic pentru copiii lor. Şi nu uită: copiii sunt ai lui Dumnezeu; El le-a dăruit şi tot El îi va proteja. Cei bătrâni spuneau că pentru fiecare copil are grijă Dumnezeu: „Oare femeia uită de pruncul ei şi de rodul pântecelui ei n-are ea milă? Chiar când ea îl va uita, Eu nu te voi uita pe tine" (Isaia 49, 15).

Părinţii care nu au copii trebuie să-şi pună toată încrederea, toată nădejdea în Dumnezeu – în Domnul nostru Iisus Hristos – pentru a le dărui copii. Cazul Anei, soţia lui Eleana din oraşul Efraim, căruia Dumnezeu i-a dăruit pe profetul Samuel: „Ea însă s-a rugat Domnului cu sufletul întristat şi a plâns amarnic. Şi a dat făgăduinţă, zicând: „Atotputernice Doamne, Dumnezeule Savaot, de vei căuta la întristarea roabei Tale şi-Ţi vei aduce aminte de mine şi

de nu vei uita pe roaba ta, ci vei da roabei Tale un copil de parte bărbătească, îl voi da Ţie, şi nu va bea el nici vin, nici sicheră, nici brici nu se va atinge de capul lui (…)

După câtva timp a zămislit Ana şi a născut un fiu şi i-a pus numele Samuel, căci îşi zicea ea: „De la Domnul Dumnezeul Savaot l-am cerut!" (I Regi 1, 10-1, 20).

Al caz este soţia lui Manoe, care era stearpă, dar, datorită credinţei ei, a fost vizitată de îngerul Domnului Dumnezeu: „…iată ai să zămisleşti şi ai să naşti un fiu; şi nu se va atinge briciul de capul lui, pentru că pruncul acesta va fi chiar din pântecele mamei sale nazireu al lui Dumnezeu şi va începe să izbăvească pe Israel din mâna Filistenilor" (Judecători 13, 5).

În Noul Testament avea cazul Elisabetei, „una din fiicele lui Aron", care a născut pe Sfântul Ioan Botezătorul (Luc. 1, 5 ş.u.).

Totodată, soţii care nu au copii, au posibilitatea să înfieze copii săraci; faptă bineplăcută lui Dumnezeu.

În ceea ce priveşte educaţia copiilor, Sfinţii Părinţi spun că (ei) trebuie crescuţi în virtute, zi de zi, în spiritul credinţei, nădejdii şi dragostei creştine. Copilul trebuie ferit de teoriile care contravin spiritului Sfintei Scripturi. Părinţii având o primă responsabilitate, crearea unei atmosfere creştine în sânul familiei: „Şi voi, părinţilor, nu-i întărâtaţi pe copiii voştri spre mânie; dimpotrivă, creşteţi-i întru învăţătura şi certarea Domnului" (Efes 6, 4).

Copii moştenesc genetic de la părinţi calităţi şi lipsuri. Dacă părinţii sunt alcoolici şi copii vor deveni alcoolici, mediul favorizând apariţia acestui viciu.

„Anomaliile genetice sau cromozomice ale ovulului fecundat pot determina malformaţii. Acestea pot fi pro-

duse de asemenea de factorii de mediu capabili să altereze dezvoltarea unui zigot fără handicap ereditar, şi tocmai aceşti factori patogeni sunt cei mai accesibili de influenţat prin măsuri preventive. Interferenţa factorilor ereditari cu factorii de mediu reprezintă bazele etiologice ale multor boli induse prenatal"[126].

Dacă părinţii duc o viaţă sănătoasă, atunci şi copiii vor trăi într-un mediu propice, sănătos.

Îmbrăcămintea copiilor trebuie să fie decentă, rolul mamei fiind capital în alegerea vestimentaţiei adecvată copiilor, mai ales a fetelor.

Prin educaţie, copiii ajung la o nouă creaţie a lor, la o nouă plăsmuire a lor. „Cine ar putea să scoată ceva curat din ceea ce este necurat? Nimeni! Deoarece zilele lui sunt măsurate şi ştii socoteala lunilor lui şi i-ai pus hotar peste care nu va trece" (Iov 14, 4-5). Sămânţa răului este în sufletul copilului şi ea trebuie scoasă cu orice preţ. Această sămânţă a răului nu are rădăcini adânci şi deci, prin educaţie, poate fi înlăturată. Totodată, copilul imită ceea ce vede la părinţi (mimică, gesturi).

Toate îndreptările se fac prin iubire şi răbdare şi cu metoda potrivită, adecvată de la un caz la altul, de la un copil la celălalt.

„Fiindcă nevoie aveţi de răbdare, pentru ca făcând voia lui Dumnezeu să vă bucuraţi de făgăduinţă" (Evrei 10, 36).

Mai înainte de toate, metoda cea mai bună este exemplul personal al părinţilor: „Aşadar, cel ce va strica una din aceste porunci foarte mici şi astfel îi va învăţa pe oameni, foarte mic se va chema în împărăţia cerurilor,

dimpotrivă, cel ce le va face şi astfel va învăţa, acela mare se va chema în împărăţia cerurilor" (Mt. 5, 19).

Când metoda nu este eficientă, pedeapsa nu este un mijloc prin care copilul poate fi eliberat de lipsurile lui. Sfânta Scriptură prevede pedeapsa, atenţionează că trebuie făcută cu înţelepciune, ca mijloc pedagogic: „Cine cruţă toiagul său îşi urăşte copilul, iar cel care îl iubeşte îl ceartă la vreme" (Pilde 13, 24). „Ai feciori? Învaţă-i pe ei şi înconvoaie din pruncie grumazul lor" (Înţelepciunea lui Iisus Sirah 7, 24). „Nu cruţa pe feciorul tău de pedeapsă; chiar dacă îl loveşti cu varga, nu moare. Tu îl baţi cu toiagul, dar scapi sufletul lui din împărăţia morţii" (Pilde 23, 13-14).

Mulţi părinţi nu judecă corect şi cu dreptate greşelile copiilor, de aceea, prin pedepsele ce le aplică, crează revolte interioare din partea copiilor. Nu ţine cont de temperamentul copiilor. Iată ce spun tratatele de medicină: «De la caracterologia hipocratică, ce lua drept criteriu constituţia corporală, clasificând indivizii în ftizici şi apoplectici, clasificările tipologice au folosit cele mai fanteziste criterii pentru a împărţi oamenii în general, dar şi unele categorii profesionale particulare. Vom prezenta câteva dintre acestea:

Filozofii pot fi împărţiţi, după James în: empirici (extravertiţi) şi clasici (introvertiţi); iar după Oswald, savanţii sunt: romantici şi clasici.

După Jonesch, în funcţie de permeabilitatea structurilor psihice şi orientarea acestora, indivizii s-ar împărţi în: basedovoizi, tetanoizi, litici, instabili.

După relaţiile insului cu ambianţa, K. Horney îi împarte în: complezenţi, agresivi detaşaţi, iar A.B. Wolf cla-

sifică leaderii în: radicali, conservatori şi ştiinţifici. Friedman şi Rosemman au descris un model de comportament pe care l-au denumit tipul A şi căruia i-au atribuit valoare predicativă în apariţia bolii coronariene şi a complicaţiilor ei. Indivizii cu acest tip de comportament sunt dotaţi cu spirit competitiv, ambiţioşi, în goană după succes, neliniştiţi, nerăbdători, robiţi muncii, având în permanenţă senzaţia subiectivă a urgenţei, vorbesc repezit, gesticulează brusc, sacadat şi se manifestă nu rareori, ostil. La polul opus se situează indivizii din tipul B.

Modelul comportamental al părinţilor de tip A poate exercita o influenţă asupra copiilor, aceştia însuşindu-şi de foarte timpuriu felul de a fi al părinţilor.

Studiile de biochimie au evidenţiat la persoanele de acest tip valori mari ale trigliceridelor şi colesterolului plasmatic, răspuns crescut la proba hiperglicemiei provocate şi creşterea secreţiei diurne a nonadrenalinei. Persoanele de tip A extrem, prezentau şi creşterea nivelului corticotropilor şi reducerea nivelului STH. Tinerii încadrabili în tipul A prezintă mai frecvent tahicardie şi creşterea tensiunii arteriale, ca răspuns la creşterea gradului de dificultate a sarcinilor motorii şi cognitive decât cei de tipul B. Clasificările pot continua încă zeci de pagini»[127].

După cum observăm din cele relatate, aprecierea incorectă a temperamentului (de către părinţi) determină pierderea personalităţii copilului în cauză.

Tema pedepsei nu este simplă şi se impune o iluminare pentru întâmpinarea pedepsei: „Cele bune şi cele rele, viaţa şi moartea, sărăcia şi avuţia de la Domnul sunt” (Înţelepciunea lui Iisus Sirah 11, 16).

Pedeapsa să aibă o evoluţie; la început o pedeapsă gradată; nu aplicată imediat pedeapsa cea mare*.

Răsplata copilului, în urma săvârşirii a ceva pozitiv, trebuie conştientizată prin cuvinte de laudă; să-l felicităm pentru fapta bună. Fiecare fericire fiind însoţită cu răsplata (Mt. 5, 3-12)**.

În Deuteronom se zice: „Cuvintele acestea, pe care ţi le spun eu astăzi, să le ai în inima ta şi în sufletul tău; Să le sădeşti în fiii tăi şi să vorbeşti de ele când şezi în casa ta, când mergi pe cale, când te culci şi când te scoli" (Deuteronom 6, 6-7).

Prima grijă a părinţilor este să sădească în inima copiilor frica de Dumnezeu şi să-i aducă la comuniunea cu cuvântul lui Dumnezeu, să le vorbească despre Dumnezeu, să le spună ce vrea Dumnezeu şi să le spună ce cere Dumnezeu de la fiecare. Să le deschidă paginile Sfintei Scripturi unde se vorbeşte despre frica lui Dumnezeu şi să aibă încredere în ajutorul lui Dumnezeu. „Şi pe toate câte le veţi cere rugându-vă cu credinţă, le veţi primi" (Mt. 21, 22). În toate circumstanţele morale refugiu să fie în rugăciune, frecventând slujbele bisericii.

Alături de rugăciune, munca să fie prezentă. Iată un exemplu: «La avva Luchie au venit nişte călugări care se ziceau „rugători". Şi i-a întrebat Bătrânul: – Care e lucrarea voastră? Iar ei au zis: – Noi nu facem nimic, ci numai ne rugăm, după cum şi apostolul ne învaţă: Neîncetat să vă rugaţi!

---

* Vezi Jan van Ruusbroec, *„Podoaba Nunţii Spirituale sau Întâlnirea interioară cu Cristos"*, Edit. Humanitas, 1995.

** Ibidem.

Şi iarăşi i-a întrebat părintele Luchie: – Dar voi nu mâncaţi? Nu dormiţi? Iar când dormiţi, cine se roagă pentru voi? Socot că sunteţi în greşeală. Iertaţi-mă, dar văd că nu faceţi după cum ziceţi. Iar eu vă arăt că, lucrând cu mâinile, nerugându-mă, fac aproape 16 bănuţi pe zi. Jumătate din aceştia îl dau săracilor, jumătate îl folosesc pentru mâncare. Şi se roagă pentru mine cei ce primesc milostenia, se roagă în vreme ce eu dorm şi mănânc… Astfel, cu darul lui Dumnezeu, eu socot că împlinesc cu adevărat porunca Sfântului Pavel pe care o scria credincioşilor din Tesalonic.

Şi s-au dus îndreptaţi călugării de la chilia bătrânului.»[128]

Pentru marile sărbători, părinţii trebuie să pregătească pe copii, atât sufleteşte, cât şi trupeşte. Participarea la spovedanie şi împărtăşire, va determina pe copil să menţină legătura cu duhovnicul.

„Cine ar putea să scoată ceva curat din ceva ce este necurat? Nimeni!” (Iov 14, 4).

Lectura, cărţile trebuie să fie ziditoare de suflet. Modelul de urmat pentru copii trebuie să devină Sfinţii şi Martirii Bisericii. „Şi chemând la Sine mulţumea, laolaltă cu ucenicii Săi, le-a zis: Dacă voieşte cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-şi ai crucea şi să-mi urmeze Mie” (Mac. 8, 34). Acest îndemn au ascultat neomartirii: Sfinţii Brâncoveni şi Sfântul Ioan Valahul.

Părinţii trebuie să păstreze legătura cu şcoala şi să urmărească evoluţia copilului la ora de religie şi la catehеza preotului la biserică.

Care sunt pericolele în care pot fi prinşi copiii? Acestea sunt nenumărate, dar merită să fie menţionate:

narcoticele, viaţa sexuală dezordonată şi timpurie, muzica satanistă, prietenii rău intenţionaţi, toate acestea ducând la pierderea copiilor pentru totdeauna, aşa cum citim în Epistola I Corinteni: „Nu vă lăsaţi înşelaţi: Tovărăşiile rele strică obiceiurile bune” (I Cor. 15, 33).

Televiziunea, filmele pornografice şi sectele pot (de asemenea) să devină pericol pentru sufletul copilului. Evitarea discotecilor de noapte, precum şi alcoolul, jocul de cărţi este necesară. Toate duc la oboseala somatică şi nervoasă a copilului.

Pentru a se dezvolta, copilul are nevoie de mediu sănătos; pentru sănătatea lui fizică şi psihică. „Prietenul credincios este acoperământ tare; şi cel ce l-a aflat pe el aflat-a comoara. Cu prietenul credincios nimic nu se poate asemăna şi nu este măsură a bunătăţii lui. Prietenul credincios este leacul vieţii şi cei ce se tem de Dumnezeu îl vor afla pe el”. (Înţelepciunea lui Iisus Sirah 6, 14-16). Sau: „Pe prietenul tău şi pe prietenul tatălui tău nu-i părăsi; în casa fratelui tău nu intra în ziua restriştii tale. Mai bun e un vecin aproape de tine, decât un frate departe” (Pilde 27, 10).

În familiile destrămate, copiii devin victime sigure.

Profesia şi ora căsătoriei cer multă înţelepciune şi răbdare din partea copiilor.

Respectul copiilor faţă de părinţi, precum şi ascultarea copiilor faţă de părinţi, sunt consemnate de Sfânta Scriptură: „Cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta, ca să-ţi fie bine şi să trăieşti ani mulţi pe pământul pe care Domnul Dumnezeul tău ţi-l va da ţie” (Ieşirea 20, 12). Sau: „Şi a coborât cu ei şi a venit în Nazaret şi le era supus. Iar mama

sa păstra toate lucrurile acestea întru inima ei" (Luc. 2, 51).

*

* *

Domnul Dumnezeu binecuvântează familia care are prunci (şi) pentru că: „Dat veniam corvis, vescat censura columbas"*.

* *„Cenzura cruţă corbii şi prigoneşte porumbeii."*
Cenzura, în cazul de faţă, este avortul.

«Unui bătrân sfânt, în ceasul morţii sale,
i s-a arătat diavolul şi i-a spus: M-ai biruit.
Bătrânul însă i-a răspuns:
Încă nu ştiu nimic despre aceasta.»
Pavel Evergetinos

10. Duhovnic al duhovnicilor, Mântuitorul Hristos aducea celor care credeau în învăţătura Lui, harul şi iertarea: „Căci Fiul Omului a venit să caute şi să mântuiască pe cel pierdut." (Mt. 18, 11). Orice faptă rea (orice păcat) se opune pogorârii harului dumnezeiesc. Omul în cauză simte prezenţa păcatului şi a răului în trupul şi sufletul lui. În astfel de situaţie, individul este privat de libertatea de a decide, păcatul respingând lucrarea lui Dumnezeu Sfinţitorul – Sfântul Duh, atât în chip văzut, cât şi nevăzut.

Ce-i de făcut? Pentru ca păcătosul să fie eliberat din starea de păcat, este nevoie de o intervenţie divină, este nevoie: fie de prezenţa directă a Domnului Iisus Hristos; fie de prezenţa Sa indirectă, prin intermediul apostolilor şi a succesorilor acestora, respectiv: episcop şi preot, în calitatea lor de duhovnici. Nu Sfinţii Apostoli au fost investiţi cu puterea, ca „în numele Lui" să propovăduiască „iertarea păcatelor la toate neamurile"? (Luc. 24, 45-47).

Unde se face prezent Domnul Iisus Hristos, apare şi iertarea sau pocăinţa: „Pocăiţi-vă, căci s-a apropiat împărăţia cerurilor" (Mt. 4, 17).

„Pocăinţa e întoarcere, e convertire, cu alte cuvinte este un efort al credinciosului de a aduce o schimbare, profundă în rosturile vieţii sale, care urmează unei reforme produsă de conştiinţa păcătoşeniei. Nu este numai atât.

Iisus Hristos vrea să ne spună mai mult. Desfăşurarea acestui act de prefacere lăuntrică se înfăptuieşte sub înrâurirea harului. Pocăinţa devine o taină, pentru că în sânul ei este ascunsă iertarea divină”[129]. În acest fel se explică prezenţa duhovnicului în Biserica Ortodoxă. Rolul lui este cât se poate de mare în călăuzirea persoanelor căsătorite, a familiei creştine, în drumul spre mântuire.

Cunoscător al războiului nevăzut (lupta cu sine), cât şi păstrător al credinţei cele drepte, duhovnicul poate fi atât din rândul călugărilor, cât şi din rândul preoţilor de mir. Un lucru trebuie însă ştiut de cuplul în cauză: duhovnicul trebuie să se identifice cu întreaga fiinţă a cuplului, ţinând cont în sfaturile sale de realitatea prin care trec cei doi soţi. Nu totdeauna părintele duhovnic este îndrumătorul amândorura. Se poate întâmpla, şi este de recomandat, ca fiecare soţ să aibă duhovnicul potrivit, înzestrat cu har preoţesc şi bun cunoscător al Sfintei Scripturi şi trăitor al celor sfinte, având ca model de duhovnicie pe Sfinţii Părinţi ai Bisericii, şi pe Duhovnicii îmbunătăţiţi ai zilelor noastre. Unul dintre aceştia din urmă fiind şi arhimandritul Mina Dobzeu, care învaţă astfel pe fiii săi sufleteşti: „Credincioşii de astăzi, dacă încă se roagă lui Dumnezeu e bine. Un bec, de exemplu, dacă e în contact cu energia electrică, luminează. Credinciosului îi recomand să ţină permanent legătura cu Dumnezeu prin rugăciune. De se roagă, încă e viu sufletul lui, încă e creştin! De nu se mai roagă, nu mai este creştin! (…) Apoi să fie nelipsiţi de la Sfânta Liturghie în Duminici şi sărbători. Dacă fac lucrul acesta, pe lângă întărirea sufletească ce o dobândesc, au posibilitatea să se iniţieze şi în cunoaşterea adevărurilor de credinţă. Pe fiii mei duhovniceşti îi mai îndemn ca în tot

momentul şi locul să se silească a avea o stare de pace şi linişte sufletească, ştiind să mulţumească lui Dumnezeu şi pentru cele bune şi pentru cele aspre (…)

Zice Duhul Sfânt prin gura proorocului David: „Fereşte-te de rău şi fă binele, caută pacea şi o urmează!" În alt psalm zice: „Iar mie bine îmi este a mă alipi de Domnul!"[130]

Datorită încercărilor prin care trec cei doi soţi în viaţa de familie, bărbatul şi femeia au nevoie de un altul, care să-i ajute cu cuvântul şi fapta; acesta este părintele duhovnic.

Dacă (mai nou) parte dintre soţi apleacă urechea la sfaturile prietenilor, această atitudine nu va aduce pacea în familia respectivă. De ce? Lipsiţi de o viaţă spirituală îmbunătăţită, precum şi de o experienţă adecvată (ca să nu mai vorbim de lipsa harului lucrător), sfaturile aşa zişilor prieteni bine intenţionaţi se transformă în îndemnuri negative, nocive cuplului şi vieţii de familie. Soţii trebuie să-şi aducă aminte că, atunci când Apostolii au întrebat pe Domnul Iisus Hristos de ce vorbeşte mulţimilor în pilde, El le-a răspuns: „Pentru că vouă vă este dat să ştiţi tainele Împărăţiei cerurilor, iar acelora nu le e dat" (Mt. 13, 10-11). Numai celor pregătiţi pentru această misiune li se dă puterea dezlegării şi puterea de a călăuzi pe cei „slabi" într-ale credinţei. Domnului Iisus Hristos a precizat această distincţie. „Nu voi m-aţi ales pe Mine, ci Eu v-am ales pe voi şi m-am pus ca voi să mergeţi şi roadă să aduceţi, şi roada voastră să rămână, ca Tatăl să vă dea orice-i veţi cere în numele Meu" (In. 15, 16). Sau: „Precum M-a trimis pe Mine Tatăl şi Eu vă trimit pe voi: Luaţi Duh Sfânt!… Cărora veţi ierta păcatele, le vor fi iertate." (In. 20, 21, 23).

Aşa încât „numai cei aleşi, fie că sunt apostoli sau urmaşi ai acestora, adică preoţi, ajung a dobândi „mintea lui Hristos", prin care ei au putinţa de a face o judecată care aparţine Domnului"[131].

Ideea, potrivit căreia, nu preotul duhovnic iartă, ci Dumnezeu, prin mijlocirea preotului, o aflăm însemnată şi în Molitfelnic: „Iată, fiule, Hristos stă nevăzut, primind mărturisirea ta cea cu umilinţă. Deci nu te ruşina, nici te teme ca să ascunzi de mine vreun păcat, ci fără sfială toate câte ai făcut, ca să iei iertare de la Domnul nostru Iisus Hristos. Iată şi sfânta Lui icoană înaintea noastră este. Şi eu sunt numai un martor, ca să mărturisesc înaintea Lui toate câte-mi vei spune mie; iar de vei ascunde de mine ceva, să ştii că toate păcatele îndoite le vei avea; ia seama dar, de vreme ce ai venit la doctor, să nut e întorci nevindecat" (Molitfelnic, p. 59).

Rolul preotului duhovnic în viaţa familiei celor doi soţi nu se reduce numai la sfaturi şi îndemnuri, ci, foarte important, şi la administrarea tainei pocăinţei, a iertării păcatelor acestora, duhovnicul având puterea de a lega şi dezlega: „adevăr grăiesc vouă: oricâte veţi lega pe pământ vor fi legate şi în cer; şi oricâte veţi dezlega pe pământ, vor fi dezlegate şi în cer" (Mt. 18, 18).

Mântuitorul Hristos ne-a spus despre prietenii lipsiţi de harul preoţiei că: un orb nu se poate face călăuză altui orb. De aceea în Biserica Ortodoxă, doar părintele duhovnic* e cel care poate călăuzi pe cei doi soţi, dornici de mântuire şi de o viaţă trăită în pace pe acest pământ.

* – Caut un duhovnic! Strigă soţii familiei creştine de astăzi. Dacă l-au găsit, vă rog să-mi spuneţi şi mie…

Momentele grele, cât şi cele plăcute, trăite de cei doi soţi în cadrul familiei lor, trebuie împărtăşite părintelui duhovnic. Acesta, întrebându-L pe Domnul Iisus Hristos, va sădi nădejdea în sufletul femeii şi bărbatului, făcându-i să se suporte reciproc pentru ca viaţa cuplului să meargă înainte.

Dăruind viaţa lor lui Hristos: „Pe noi înşine şi unii pe alţii şi toată viaţa noastră lui Hristos să o dăm" (Liturghier, p. 97), cei doi soţi se desfac în faţa părintelui duhovnic, asemeni unei flori în faţa soarelui. Părintele duhovnic îi va învăţa ca pe nişte copii ai Tatălui Ceresc, să afle iubirea prin care ei pot învinge instinctele diavoleşti şi egoismul omenesc, în lupta spirituală purtată în căsnicie; – anume iubirea lui Hristos, Fiul lui Dumnezeu; Cel prin care se poate înfăptui adevărata mondializare a societăţii umane contemporane.

«Pentru că ce-i va folosi omului,
dacă va câştiga lumea întreagă,
iar sufletul său îl va pierde?
Sau ce va da omul în schimb
pentru sufletul său?»
(Mt. 16, 26)

11. Etimologic, cuvântul: dar = substantiv neutru şi înseamnă: „obiect primit de la cineva sau oferit fără plată cuiva, în semn de prietenie sau ajutor" (DEX).

În Cartea Facerea citim: „Atunci, luând Domnul Dumnezeu ţărână din pământ, a făcut pe om şi a suflat în faţa lui suflare de viaţă" (Fac. 2, 7). Deci, omul-trup, omul-ţărână, a primit în dar suflare de viaţă ca să fie fiinţă vie, şi să „stăpânească peştii mării, păsările cerului, animalele domestice, toate vietăţile ce se târăsc pe pământ şi tot pământul" (Fac. 1, 26) Întreaga creaţie era dar al lui Dumnezeu pentru om, din iubire; căci dintr-un „Ocean de iubire" omul avea să-şi potolească setea de-a trăi pe pământ.

Se pune întrebarea firească: Ce deosebire există între un dar primit de om de la un semen al său şi suflarea de viaţă primită de la Creator?

Când primim în dar o carte, o bijuterie sau altceva drag nouă, din momentul acceptării obiectului respectiv, noi devenim proprietari de drept ai cadoului. Din clipa aceea, niciodată nu vom da socoteală binefăcătorului despre obiectul primit. Vom păstra în schimb o anumită doză de respect şi o amintire plăcută despre omul care ne-a oferit fără plată, în semn de prietenie sau ajutor, obiectul (sau fiinţa) drag nouă.

Viaţa este dar sfânt, căci Sfânt este Creatorul nostru – Dumnezeu în Treime. Protopărinţii – Adam şi Eva – au primit poruncă de la Domnul Dumnezeu să nu mănânce din pomul cunoştinţei binelui şi răului, însă le-a lăsat libertatea de-a respecta sau de-a nu respecta porunca divină. De aceea, viaţa ca dar sfânt, trăită în trup pe pământ, se continuă şi dincolo de mormânt, prin întruparea, moartea şi învierea Fiului lui Dumnezeu, Domnul nostru Iisus Hristos, Om adevărat, fără de păcat.

Darul acesta divin, viaţa, ne-a legat pentru vecie de Binefăcătorul nostru etern. În El ne regăsim aici pe pământ. „Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăieşte în mine!", avea să exclame Apostolul Pavel.

Sfântul Ioan Damaschin rezumând Tradiţia patristică spune: „Prin faptul că Cuvântul trup s-a făcut (In. 1, 14), nici Cuvântul n-a ieşti din graniţele Dumnezeirii Sale şi nici din măririle Sale proprii demne de Dumnezeu, şi nici trupul pentru că s-a îndumnezeit, nu şi-a schimbat firea lui şi însuşirile lui fireşti. Căci a rămas şi după unire, firile neamestecate, iar însuşirile acestea nevătămate… Activitatea Lui omenească n-a fost lipsită de activitatea Lui dumnezeiască, iar activitatea Lui dumnezeiască n-a fost lipsită de activitatea Lui omenească, ci fiecare era considerată împreună cu cealaltă."[132].

Iată importanţa pe care o dă Mântuitorul trupului primit la naştere, prin lucrarea dumnezeiască (In. 1, 15), şi din Fecioara Maria la „plinirea vremii" (Gal. 4, 4).

Din Eva s-a născut Cain şi dintr-o femeie (de astăzi) se naşte un prunc. Dar pruncul acesta nu este ca cel din Ieslea Bethleemului: naşterea lui s-a petrecut după rânduiala firii omeneşti şi păcatul strămoşesc îi va aduce trece-

rea prin moarte. În momentul zămislirii, trupul în formare primeşte „acea substanţă spirituală, liberă şi nemuritoare”[133] – sufletul – cu care va sta unit aici pe pământ, şi după moarte, la parusie. Sufletul este chipul lui Dumnezeu aşezat tainic în trup, iar trupul este împărtăşit învierii şi slavei, devenind muritor, spiritualizat, transfigurat. Spune Apostolul Neamurilor: „Şi dacă Duhul celui ce a înviat pe Iisus din morţi locuieşte în voi, cel ce a înviat pe Iisus Hristos din morţi va învia şi trupurile noastre muritoare prin Duhul Său care locuieşte în voi” (Rom. 8, 11). El va schimba trupul stării noastre smerite şi-l va face asemenea trupului slavei Sale”.

Când omul nu imită pe Hristos şi cade pradă ispitei, el face rău însuşi – trupului şi sufletului său –, sau face rău altcuiva, adică păcătuieşte. Aşa ajunge omul la sinucidere, crimă, avort, eutanasie; toate păcate împotriva vieţii, la care se fac părtaşe şi familiile creştine de astăzi.

Fiind înzestrat cu raţiune şi voinţă liberă, omul (soţul sau soţia) poate să refuze dialogul cu Creatorul, prin curmarea directă şi arbitrară a propriei vieţi trupeşti. Îşi devine propriul său judecător şi hotărăşte să rupă sudura existentă între suflet şi trup, pierzând astfel mântuirea.

Evreii, atunci când Mântuitorul spunea: „Eu mă duc şi Mă veţi căuta… Unde mă duc Eu, voi nu puteţi veni”, îşi închipuiau că „îşi va ridica viaţa” (In. 8, 21-22). Dar Mântuitorul se dădea ca jertfă pentru răscumpărarea noastră.

Încercările şi suferinţele de tot felul care se abat asupra celor doi soţi, asupra familiei în general, nu trebuie să ducă la sinucidere. Creştinul ortodox să nu uite niciodată de dreptul Iov; dacă uită, să ia Sfânta Scriptură

să citească: „Să nu ucizi!”. Sinuciderea este ucidere. Când se săvârşeşte o crimă, un altul ia viaţa ta.

Este greu să ajungi mamă, să naşti un copil, să-l creşti cu frică de Dumnezeu şi cu dragoste faţă de oameni. Iubirea conjugală, binecuvântată de Biserică prin Taina Căsătoriei, poate aduce pe lume un prunc, şi „Cine va primi un prunc ca acesta în numele Meu, pe Mine mă primeşte” (Mt. 18, 5), zice Domnul Hristos binecuvântaţilor Săi.

Viaţa copilului începe din clipa în care e conceput. În acel moment Dumnezeu îi creează sufletul nemuritor. Femeia care practică avortul (pruncuciderea) respinge darul lui, respinge o viaţă, şi de aceea, o astfel de femeie nu se poate numi mamă şi ea este renegată de Sfinţii Bisericii Ortodoxe şi de îngerii lui Dumnezeu.

O astfel de femeie, plină de bubele păcatelor tinereţii, căzută la patul suferinţei va cere îndurare. Pentru că păcatul săvârşit acoperă vocea ei, Dumnezeu nu-o va auzi. Rămâne medicul, singurul care, prin anestezie, prin narcotice, substanţe suporifice, suprimă durerea; dar nu pentru totdeauna… Medicul în cauză, practicând eutanasia, provocarea de moarte (femeii bolnave) şi anume la cererea acesteia, se substituie Creatorului, luând de la om, ceea ce este mai scump pe acest pământ, darul sfânt al vieţii. Clipa care, pentru femeia în cauză, ar fi putut prilejui căinţa pentru păcatele sale în faţa preotului duhovnic, îi este smulsă de o mână ucigaşe (Rom. 12, 21).

Rămân în sufletele noastre de soţi, preoţi şi creştini, cauzele săvârşirii acestor păcate împotriva vieţii: sinuciderea, crima, avortul, eutanasia etc.

Şi pentru a combate păcatele împotriva vieţii s-a întrupat Fiul lui Dumnezeu, Iisus Hristos, doctorul sufletelor şi trupurilor noastre! Medicaţia indicată de Mântuitorul neamului omenesc este unică în istoria mântuirii: „Iubeşte pe Domnul Dumnezeu Tău, din toată inima ta, din tot cugetul tău şi din tot sufletul tău, iar pe aproapele tău ca pe tine însuţi; Fă aceasta şi vei fi viu" (Luc. 10, 25-27).

Numai ridicându-se la putinţa de a iubi, cei doi soţi, familia creştină în general, vor putea să deosebească neghina, şi cu ajutorul preotului duhovnic, să lase grâul să crească pe pământ, sub razele soarelui dumnezeiesc, harul necreat; adevăratul liant al lumii de azi.

EPILOG

Multe şi interesante sunt problemele pe care le întâmpină familia modernă. De aceea, autorul a încercat să evidenţieze toate aceste probleme cu care este confruntată familia noastră. Mai mult, autorul a căutat să indice şi cauzele acestor probleme.

Îndeosebi, privitor la întemeierea unei familii, evidenţiind baza ei spirituală şi caracterul ei veşnic, plecând de la familia în Vechiul Testament. Căsătoria este un act care nu se termină în viaţa prezentă, „ci să fie fiinţa cea tainică a inimii, întru nestricăcioasa podoabă a duhului blând şi liniştit, ceea ce e de mare preţ înaintea lui Dumnezeu" (I Petru 3, 4).

Tinerele familii trebuie să se îndrepte către adevărata realitate pe care o exprimă cuvântul lui Dumnezeu: „pentru că tot trupul este ca iarba, şi toată slava lui ca floarea ierbii; uscatu-s-a iarba şi floarea a căzut" (I Pentru 1, 2).

Numai o astfel de privire a lucrurilor crează condiţii reale pentru o unire cu adevărat plină de succes (căsătorie fericită!): binecuvântată de Creatorul, asemenea iubirii tainice a mirilor din cartea canonică-poetică „Cântarea Cântărilor".

Iar în ceea ce priveşte mondializarea: meditaţi şi nu vă îndepărtaţi de Hristos; într-o familie unită spiritual şi economic.

Fie ca mondializarea să apropie popoarele – spiritual şi economic – să trăim (cu toţii) într-o unitate în diversitate, sub acelaşi soare binefăcător, harul cel ceresc.

NOTE BIBLIOGRAFICE

I. „VIGOARE VOUĂ, APE ALE NILULUI"

[1] J. PIRENNE, *„Histoire de la civilisation de l'Egypte ancienne*", 2 vol., Neuchâtel-Paris, 1961 (trad. n.).
[2] J.H. Breasted, *„A History of Egypt from the Earliest-Times to the Persan Conquest"*, Londra, 1925 (trad. n.).
[3] Ibidem.
[4] Ibidem.
[5] Ibidem.
[6] H. MULLER, *„Die formale Entwicklung der Titulatur der agyptischen Koninge"*, gluckstadt, 1938 (trad. n.).
[7] ROBERT COHEN, *„Egiptul Faraonilor"*, în româneşte de Lydia Constanţa Ciucă, Ed. Prietenii Cărţii, Bucureşti, 1997, p. 137-139.
[8] SABATINO MOSCATI, *Vechi imperii ale Occidentului*, Edit. Meridiane, Bucureşti, 1982, p. 88.
[9] Ibidem, p. 170-171.
[10] Diac. Prof. Dr. EMILIAN VASILESCU, *„Istoria Religiilor"*, Edit. Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1982, p. 105.
[11] Ibidem, p. 105.

II. PALATUL REGELUI PRIAM

[1] HOMER, „Iliada", VI, 243 ş.u., în *„La Grande Encyclopedie"*, tome seizieme (Eole-Fanucci), Paris, H. Lamirault et C-ie, Editeurs, p. 1180. (trad. n.).
[2] Ibidem, p. 1180.
[3] *„LA GRANDE ENCYCLOPEDIE"*, tome seizieme (Eole – Fanucci), Paris, H. Lamirault et C-ie, Editeurs, p. 1181. (trad. n.)

[4] Ibidem, p. 1181.
[5] Ibidem.
[6] Ibidem, p. 1181.
[7] COSTAS MARTIN, *„Grecia Partenonului”*, traducere şi note Lydia Constanţa Ciucă, Constantin Ionescu Boeru, Edit. Prietenii Cărţii, Bucureşti, 1996, p. 207.
[8] Ibidem.
[9] *„LA GRANDE ENCYCLOPEDIE”*, p. 1181.
[10] PIERRE LEVEQUE, *„Aventura Greacă”*, Edit. Meridiane, Bucureşti, 1987, p. 319.
[11] PAUL EVDOKIMOV, *„Taina Iubirii”*, Ed. Christiana, Bucureşti, 1994, p. 36.
[12] Ibidem.
[13] Pr. GH. PERVA, *„Femeia în lumina creştinismului”*, Edit. Diocezana, Arad, 1940, p. 6.
[14] IRINEU MIHALCESCU, *„Istoria religiilor lumii”*, Edit. Cugetarea, f.a., p. 223.
[15] Ibidem.
[16] Ibidem.

III. „LEGĂMÂNTUL DINTRE MINE ŞI TINE”

[1] Pr. Prof. Dr. DUMITRU ABRUDAN, Diac. Prof. Dr. EMILIAN CORNIŢESCU, *„Arheologia biblică”*, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1994, p. 126.
[2] Ibidem, p. 127.
[3] Diac. Asistent MIRCEA CHIALDA, *„Îndatoririle moral-sociale după Decalog”*, în S.T., VIII (1956), nr. 9-10, p. 609.
[4] Ibidem, p. 712.
[5] Prof. Dr. NICOLAE CHIŢESCU, *„Atitudinea principalelor religii ale lumii faţă de problemele vieţii pământeşti”*, în Ortodoxia, IV (1952), nr. 2, p. 256.
[6] Ibidem.

[7] P. GRELOT, *„Le couple humain dans L'Ecriture*", Les Editions du Cerf, Paris, 1969, p. 47 (trad. n.).
[8] Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Scrieri, Partea I, Omilia XV*, 1-3, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1987; p. 168-171.
[9] KARIN HELLER, „*Et couple il les crea"*, Les Editions du Cerf, Paris, f.a., p. 51-52 (trad. n.).
[10] PAUL EVDOKIMOV, *„Taina iubirii*", Edit. Christiana, Bucureşti, 1994, p. 36.
[11] Pr. Prof. Dr. DUMITRU ABRUDAN, Diac. Prof. Dr. EMILIAN CORNIŢESCU, *Op. cit.*, p. 128.
[12] ROLLAND DE VAUX, *„Les institutions de L'Ancien Testament"*, Les Editions du Cerf, Paris, 1989, p. 74 (trad. n.).
[13] Ibidem.

IV. CÂNTAREA CÂNTĂRILOR

[1] Pr. Prof. Dr. DUMITRU STĂNILOAE, în Sfântul Grigorie de Nyssa, *„Cântarea Cântărilor (PSB)"*, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1982, p. 114.
[2] Sfântul Grigorie de Nyssa, *„Tâlcuire Amănunţită la Cântarea Cântărilor"*, în PSB, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1982, p. 117.
[3] Ibidem, p. 120.
[4] Pr. Prof. Dr. DUMITRU STĂNILOAE, *Op. cit.*, p. 122.
[5] Sfântul Grigorie de Nyssa, *Op. cit.*, p. 126.
[6] Ibidem, p. 150.
[7] Pr. Prof. Dr. DUMITRU STĂNILOAE, *Op. cit.*, p. 209.
[8] Sfântul Grigorie de Nyssa, *Op. cit.*, p. 209.
[9] Ibidem, p. 330.
[10] Ibidem.

V. FAMILIA MODERNĂ

[1] Pr. Prof. Dr. Ion Bria, *„Dicţionar de Teologie, Ortodoxă”*, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1994, p. 169.
[2] Pr. Asist. Dr. Nicolae Dură, *„Pravila rugăciunii în lumina tradiţiei liturgice şi canonice a Bisericii Ortodoxe”*, în Ortodoxia, XXXV (1983), nr. 3. p. 433.
[3] Nicolae Cabasila, *„Tâlcuirea dumnezeieştii Liturghii”*, trad. diac. E. Branişte, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1946, p. 42.
[4] *Molitfelnic*, tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod şi cu binecuvântarea P.F. Justinian, ediţia a 3-a, Bucureşti, Edit. I.B.M., 1976, p. 80.
[5] Ibidem, p. 80.
[6] Sfântul Ioan Gură de Aur, Comentariu la Epistola I Timotei, P.G. LXII, 539.
[7] *Rugăciuni*, tipărite cu binecuvântarea Înalt Prea Sfinţitului Dr. Nestor Vornicescu, Mitropolitul Olteniei, Edit. Mitropolia Olteniei, Craiova, p. 18-19.
[8] Vezi Père Dr. Ioan Dură, *La soif du Dieu*, în Diakonia, nr. 36, Bruxelles, 2002 (trad. n.).
[9] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Op. cit.*, P.G. LXII, 539.
[10] Clement Alexandrinul, P.G. 1169.
[11] Karl Barth, „*L'Epitre aux Romains”*, traduit de l'allemand par Pierre Jundt, Editions Labor et Fides, Geneve, 1972, p. 35.
[12] Sfântul Ioan Gură de Aur, *„Cuvânt despre rugăciune”*, trad. de Pr. Prof. Dr. Fecioru, în Ortodoxia, XXXV (1983), nr. 3, p. 422.
[13] Idem, p. 424.
[14] Idem, p. 426.
[15] Diac. Asist. Emilian Cornițescu, *„Sensul rugăciunii după Vechiul Testament”*, în Ortodoxia, XXXV (1983), nr. 3, p. 400.
[16] Pr. Prof. D. Stăniloae, *„Taina Euharistiei, izvor de viaţă spirituală în Ortodoxie”*, în Ortodoxia, XXXI (1979), nr. 3-4, p. 502.
[17] Ibidem, p. 500.

[18] Sfântul Ioan Gură de Aur, P.G., *„A 20-a Omilie către Efeseni”*, 9.
[19] Ibidem.
[20] Jean-Paul II, *„Lettre aux Familles”*, presentation de Xavier Lacroix, Paris, Centurion, 1994, p. 20-21 (trad. n.).
[21] Ibidem, p. 19.
[22] Sfântul Vasile cel Mare, în *„Rugăciuni şi Învăţături de Credinţă Ortodoxă”* (Carte de Rugăciune), Edit. I.B.M., Bucureşti, 1986, p. 213-214.
[23] *Teologia Dogmatică Specială şi Simbolică*, Manualul pentru Inst. Teologice (Prof. N. Chiţescu, Pr. Prof. Isidor Todoran, Pr. Prof. I. Petruţă), Edit. I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1958, p. 868.
[24] Nicole Echivard, „*Femme, qui es-Tu?”*, preface du Cardinal Decourtray, Edit. Mame, Lyon, 1984, p. 58 (trad. n.).
[25] Sfântul Ioan Gură de Aur, *„Comentar la Galateni”*, 2, 8, P.G. 61, 648.
[26] Idem, *Omilia 11 la Ioan*, P.G. 59, 79; *Omilia 25, 4 la Fap. Ap.*, P.G. 60, 125.
[27] Idem, *Comentar la Psalmul 48, 4*, P.G. 55, 505.
[28] H. Rovenţa, *„Epistola către Efeseni – introducere şi comentar”*, Bucureşti, 1929, p. 41-42.
[29] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 10, 2 la Romani*, P.G., 69, 477.
[30] Idem, *Omilia 6, 2-3 la Evrei*, P.G., 63, 56 şi 58.
[31] Irineu Slătineanul, Arhiereu Vicar, *„Un eveniment binecuvântat de Dumnezeu: Apariţia Noului Testament”*, comentat de Î.P.S. Bartolomeu Anania, în Lumina Luminii, anul II-III (1993-1994), p. 5.
[32] Cuvintele pe care preotul le rosteşte în timpul Sfintei Liturghii a Sfântului Ioan Gură de Aur, înainte de a împărtăşi credincioşii.
[33] Jean-Paul II, *Op. cit.*, p. 3.
[34] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 10, 2 la Ioan 59, 75*: *Omilia 40, 2 la I Corinteni*, P.G. 64, 349.
[35] Idem, *Omilia 2 la Efeseni*, P.G. 62, 19.
[36] Nicole Echivard, *Op. cit.*, p. 102.

[37] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 1, 1 despre cruce*, P.G. 49, 400.
[38] Jean-Paul II, *Op. cit.*, p. 15.
[39] Idem, *Lettre aux…*, p. 17.
[40] Ibidem, p. 17.
[41] Paul Evdokimov, *„Sacrment de L'amour*", Theophanie-Desclée de Brouwer, Paris, 1980, p. 152 (trad. n.).
[42] Ibidem, p. 155.
[43] *„Viaţa Impersonală"*, trad. în limba română: Elena Liliana Popescu, Edit. Papirus, 1994, p. 66.
[44] Pr. Prof. dr. Ilie Moldovan, *„Iubirea taina Căsătoriei – Teologia iubirii I"*, Alba Iulia, 1996, p. 43.
[45] *„Viaţa Imposibilă"*, p. 66.
[46] Paul Evdokimov, *Op. cit.*, p. 155.
[47] Jean-Paul II, *„Exhortation Apostolique Familiaris Consortio"*, în „Femme, qui es-Tu?", p. 145-146.
[48] Pr. Prof. dr. Ilie Moldovan, *Op. cit*., p. 44.
[49] Dumitru Stăniloae, *„Iisus Hristos lumina lumii şi îndumnezeirea omului*", Edit. Anastasia, 1993, p. 179.
[50] Vezi Pr. Dr. Ion Popescu, *„Teologia Trinitară Ortodoxă"*, Edit. Universităţii din Piteşti, 2001.
[51] Jean-Paul II, *Lettre aux…*, p. 50.
[52] Paul Evdokimov, *Sacrament de…*, p. 155.
[53] *Rugăciuni şi Învăţături de Credinţă Ortodoxă*, p. 170.
[54] I. Bria, *„The Liturgy after the Liturgy, dans Maryria. Mission. The witness of the Orthodox Churches totay"*, Conseil Oecumenique des Eglises, Geneve, 1980, p. 66-74 (trad. n.).
[55] Antoine Bloom, *„L'Eglise, communaute eucharistique, dans S.O.P. (Service Orthodoxe de Presse)"*, nr. 111 (1986), p. 25-26 (trad. n.).
[56] Paul Evdokimov, *„La prière de L'Eglise d'Orient. La Liturgie de Saint Jean Chrysostome (Approches oecumeniques)"*, Paris, 1966, p. 16 (trad. n.).
[57] Canonul 19 Apostolic.

[58] Rev. Prof. Dr. Nicolae Dură, „*Le regime de la synodalite selon la Legislation Canonique Conciliaire, oecumenique, du I er Millenaire”*, Edit. Ametist 92, 1999, p. 3 (trad. n.).

[59] Dr. N. Mileş, *„Canoanele Bisericii Ortodoxe însoţite de comentarii”*, trad. Pr. V. Kovincici şi Pr. Prof. N. Popovici, vol. I, pt. 2, Arad, 1931, p. 448.

[60] Pr. Prof. Dr. Isidor Todoran, Arhid. Prof. Dr. Ioan Zăgrean, *„Teologia Dogmatică”*, tipărită cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1991, p. 123.

[61] N. Lossky, *„Ortodoxie et Oecumenisme, dans Contacts. Revue francaise de l'Orthodoxie”*, XXXII (1980), nr. 112, p. 290 (trad. n.).

[62] Dr. A. Plămădeală, *„Credinţa, Tainele şi Unitatea Bisericii II”*, în Telegraful Român, anul 131, nr. 25-28, p. 7.

[63] Pr. Conf. Ilie Moldovan, *„Taina Nunţii”*, în Ortodoxia, XXXI (1979), nr. 3-4, p. 530-531.

[64] Jean-Paul II, *Lettre aux…*, p. 76.

[65] *L'Unite de L'Eglise et le renouveau de la communaute humaine*. Document d'etude. (Traduit de l'anglais). Service linguistique, Conseil Oecumenique des Eglises. Budapest, aut-1989, p. 36.

[66] Sinodul Trulan, canonul 6.

[67] Hr. Andruţos, *„Simbolica”*, Edit. Centrul Mitropolitan al Craiovei, 1955, p. 32.

[68] Paul Evdokimov, *La prière…*, p. 257.

[69] Sfântul Grigorie de Nazianz, P.G., 36, 2920.

[70] Hr. Andruţos, *Op. cit.*, p. 322.

[71] Ibidem, p. 80-81.

[72] Nicole Echivard, *Femme, qui…*, p. 57-58.

[73] Paul Evdokimov, *„Înnoirea Spiritului”*, Edit. Pandora, Târgovişte, 1997, p. 182.

[74] Vezi Pr. Prof. Dr. Ioan Dură, *„Românii şi Athosul”*, Edit. Cuget Românesc, 2002.

[75] *Sfântul Macarie Egipteanul, Scrieri. Omilii Duhovniceşti*, trad. Pr. Prof. Dr. Constantin Corniţescu, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1992, p. 91.
[76] *Învăţătura de Credinţă Creştină Ortodoxă*, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1992, p. 313.
[77] *Mărturisirea Ortodoxă*, partea I. Răspuns la întrebarea 88, p. 169-188 (a lui Petru Movilă).
[78] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Ad populum antiocheum*, Cuv. 3, Migne, P.G., XLIX, col. 53 (trad. n.).
[79] Marie-Therese Nadeau, *Redecouvrir le Mariage*, Anne Sigier, Canada, 1991, p. 15 (trad. n.).
[80] Pr. Dr. Ştefan Slevoacă, *„Din Tezaurul Ortodoxiei”*, Edit. Episcopia Buzăului, 1990, p. 373.
[81] Cuv. Paisie Aghioritul, *„Comorile Pustiei – Pateric Athonit”*, însoţit de prefaţa Î.P.S. Serafim, Mitropolitul Germaniei, Europei Centrale şi de Nord, trad. din limba greacă: prof. Florin Stroe, Edit. Anastasia, p. 175.
[82] Paul Evdokimov, *„Vârstele vieţii spirituale”*, trad. Pr. Prof. Ion Buga, Edit. Christiana, Bucureşti, 1993, p. 142.
[83] Vladimir Soloviov, *„Fundamentele Spirituale ale Vieţii”*, studiu introductiv şi traducere: Diac. Ioan I. Ică jr., Edit. Deisis, Alba Iulia, 1994, p. 63.
[84] Avva Pimen, P.G., Apoftegme, 136.
[85] Protos. Nicodim Mândiţă, *„Calea sufletelor în veşnicie”*, Edit. Buna-Vestire, Bacău, p. 703.
[86] Ibidem.
[87] *Filocalia Românească*, vol. II, trad. Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, Edit. Harisma, Bucureşti, 1993, p. 89.
[88] Ibidem, p. 93.
[89] Ibidem, p. 94.
[90] Arhimandrit Ioanichie Bălan, *„Călăuză Ortodoxă în Familie şi Societate”*, II, Edit. Mitropliei Moldovei şi Bucovinei, 1992, p. 107.
[91] Ibidem, p. 108.

[92] Stephane-Marie Barbellion, *„Intineraire chretien pour la famille”*, Droguet-Ardant, Paris, 1993, p. 107.
[93] Cuv. Siluan Athonitul, *„Între Iadul deznădejdii şi Iadul smereniei”*, Edit. Deisis, Alba Iulia, 1994, p. 112.
[94] Pr. Prof. Dr. Acad. Dumitru Stăniloae, *„Ascetica şi Mistica Ortodoxă”*, vol. II, Edit. Deisis, Alba Iulia, 1993, p. 125.
[95] *Sinaxarele Triodului şi Viaţa Sfintei Maria Egipteanca*, ediţie îngrijită de preot Eugen Drăgoi, Galaţi, 1992, p. 85-86.
[96] Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos lumina lumii şi…*, p. 202.
[97] Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *„Chipul Nemuritor al lui Dumnezeu”*, Edit. Mitropolia Olteniei, Craiova, 1987, p. 50.
[98] Vezi Curierul de Vâlcea (Cotidian), anul VIII, nr. 1897, luni, 19 mai 1997.
[99] Protos. Nicodim Mândiţă, *Calea Sufletelor în…*, p. 548.
[100] Sfântul Grigorie Sinaitul, *„Despre viaţa contemplativă şi despre cele două feluri de rugăciune”*, P.G., 3.
[101] Filocalia Românească, vol. X, p. 195.
[102] Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos lumina lumii şi…*, p. 55.
[103] Sfântul Ioan Gură de Aur, *I-a Omilie despre Căsătorie*, P.G., 4.
[104] Jean-Paul II, *Op. cit.*, p. 84.
[105] Nicole Echivard, *Femme, qui…*, p. 247.
[106] Paul Evdokimov, *Sacrament de…*, p. 168.
[107] Nichifor Crainic, *„Sfinţenia – Împlinirea Umanului”*, Edit. Mitropolia Moldovei şi Bucovinei, Iaşi, 1993, p. 111.
[108] Clement Romanul, *„Epistola I-a către Corinteni”*, 45, 2, 3, Migne, P.G. I, col. 300.
[109] Paul Evdokimov, *Vârstele vieţii…*, p. 43.
[110] Vezi Curierul de Vâlcea (cotidian), anul VIII, nr. 2011, luni, 29 septembrie 1997.
[111] M. Geormăneanu, *„Patologie indusă prenatal”*, Edit. Medicală, Bucureşti, 1978, p. 29 ş.u.
[112] M. Petrescu-Prahova, A. Hristev, I. Druică-Zeletin, *Fizica* (manual, Edit. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, p. 200 ş.u.).
[113] Pr. Prof. Dr. Isidor Todoran, Arhid. Prof. Dr. Ioan Zăgrean, *Op. cit.*, p. 52-53.

[114] Vezi Curierul de Vâlcea, anul VIII, nr. 1809, luni, 24 februarie 1997.
[115] Paul Evdokimov, *Vârstele vieţii…*, p. 49.
[116] Cuviosul Siluan Athonitul, *Op. cit.*, p. 41.
[117] Pr. Dr. Ştefan Slevoacă, *Din tezaurul…*, p. 304-305.
[118] Ibidem, p. 308.
[119] Paul Evdokimov, *Vârstele vieţii…*, p. 49.
[120] Ibidem, p. 49.
[121] Pr. Prof. Dr. Isidor Todoran, Arhid. Prof. Dr. Ioan Zăgrean, *Teologia Dogmatică…*, p. 351.
[122] Grigorie cel Mare, P.L., t. 76, 1234-1235.
[123] Ibidem.
[124] Paul Evdokimov, *Op. cit.*, p. 51.
[125] Ibidem, pag. 51.
[126] M. Georgmăneanu, *Patologie indusă…*, p. 17.
[127] Constantin Gorgoş, *„Vademecum în psihiatrie”*, Edit. Medicală, Bucureşti, 1985, p. 223.
[128] Pr. Dr. Ştefan Slevoacă, *Din Tezaurul…*, p. 313.
[129] Pr. Conf. Ilie Moldovan, *„Preotul Duhovnic şi Darul Iertării Păcatelor”*, în Ortodoxia, XXXIV, nr. 4 (1982), p. 571.
[130] Protosinghel Ioanichie Bălan, *„Convorbiri Duhovniceşti II”*, Edit. Episcopia Romanului şi Huşilor, 1990, p. 551-552.
[131] Pr. Conf. Ilie Moldovan, *Op. cit.*, p. 572.
[132] Pr. Prof. Dr. Isidor Todoran, Arhid. Prof. Dr. Ioan Zăgrean, *Op. cit.*, p. 126.
[133] Ibidem, p. 164.

- **Edit. I.B.M.** = Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.
- **Aghiasmatar**, tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod, ediţia a cincea, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1992.
- **Liturghier**, tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod, Edit. I.B.M., Bucureşti, 1974.